

פרק שבעה עשר

יבאר בו ענין קדשת הברית - מהו הפגם ומהו התקון

כח כסלו

(א) אחר שדברנו בקדשת הברית, צריך לבאר מהו הפוגם בו, ומה תהיה תקנתו. ראשונה נדבר בענין המוציא שכבת זרע לבטלה, שהוא היותר מצוי, שפמעט אין אדם בדורנו נמלט ממנו. ובמסכת נדה (יג, א; ילקוט ישעיה מפז) החמירו בחמר העון, זה לשונו: גופא. רבי אליעזר אומר: כל האוחז באמה ומשתין - כאלו מביא מבול לעולם*. אמרו לו לרבי אליעזר: והרי גיצוצות נתזין על רגליו, ונראה בכרות שפכה, ונמצא מוציא לעז על בניו שהם ממזרים. אמר להם: מוטב שיוציא לעז על בניו שהם ממזרים, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום. תניא אידך: אמר להם רבי אליעזר לחכמים: אפשר יעמד אדם במקום גבוה וישתין, או ישתיין בעפר תחות, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום. הי אמר להו ברישא? אילימא קמיתא אמר להו - בתר דאמר להו אסורא הדר אמר להו תקנתא?! אלא הא אמר להו ברישא. ואמרי לה: אין לו מקום גבוה ועפר תחות, מאי? אמר להן: מוטב שיוציא לעז על בניו, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום. וכל כף למה? מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה. דאמר רבי יוחנן: כל המוציא שכבת זרע לבטלה - חייב מיתה; שנאמר (נחלשים למ, י): "וירע בעיני יי אשר עשה, וימת גם אתו". רבי יצחק ורבי אמי אמרו: כאלו שופך דמים; שנאמר (ישעיה נ, ה): "הנחמים באלים תחת כל עץ רענן, שחטי הילדים בנחלים תחת סעפי הסלעים". אל תקרי 'שחטי', אלא 'סחטי'. רב אשי אמר: כאלו עובד עבודת אלילים. כתיב הקא: "תחת כל עץ רענן, וכתיב התם (זכריה יג, ב): "על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן".

(ב) ועוד אמר לקמיה (מה יג, ב): אמר רב: המקשה עצמו לדעת - יהא בנדוי. ולימא 'אסור'? דקא מגרי יצר הרע אנפשה. ורבי אמי אמר: נקרא מומר. שפך אמנותו של יצר הרע: היום אומר: עשה כף וכף, ולמחר אומר לו: עשה כף, ולמחר אומר לו: לך עבד עבודת אלילים, והולך ועובד. איכא דאמרי: אמר רבי אמי: כל המביא עצמו לידי הרהור - אין מכניסין אותו במחצתו של הקדוש ברוך הוא. כתיב הקא (נחלשים למ, י): "וירע בעיני יי אשר עשה, וכתיב התם (מסלס ה, ה): "כי לא אל

[א] כאילו מביא וכו' שעבירה זו היתה בידי אנשי דור המבול דכתיב (בראשית ו, יב): "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ואמרו (ר"ה יב, א): 'ברותחין קלקלו וכו' [רש"י]. [ב] תקנתא ישתין על גבי עפר תיחות, דמשמע דאי ליכא הני יאחוז באמה [רש"י]. [ג] הנחמים באלים וכו' שמתחממים בעצי אילנות, במדרות גדולים. כלומר: בעלי הנאות [רש"י נגמ]. [ד] אלא סוחטי היינו שסוחטין מגופן השכבת זרע שהיה ראוי להיות ולד, והיינו כאילו שופך דמים [מסלס"א מ"א]. [ה] רב אשי כן גיי הילקוט, ובגמ' הגי': רב אסי. [ו] דקא מגרי וכו' כלומר, מלבד האיסור שבו עוד חייב נידוי על שמגרה את היצה"ר עליו. אלא שאינו מגודה מעצמו רק חייבין לנדותו [מוס']. [ז] מומר כן הוא בעין יעקב, אבל בגמ' שלפנינו: עבריין. בד"מ: פושע

חפץ רשע אֶתָּה, לא יגִרֶךָ רַע". וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מֵאֵי דְכָתִיב (ישעיה א, טו): "יְדִיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ"? אֵלֹהֵי הַמְּנַאֲפִים בְּיָד. תְּנִי דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: "לֹא תִנְאָף" (שמות כ, יג) – לֹא תִהְיֶה בְּךָ נֶאֱוָף, בֵּין בְּיָד בֵּין בְּרֶגֶל. תְּנִי רַבְּנָן: הַגְּרִים וְהַמְּשַׁחֲקִים בְּתִינוּקוֹת מְעַכְּבִים אֶת הַמְּשִׁיחַ. וּפְרָשׁוּ שָׁם בְּגִמְרָא: דְּנִסְיַבִּי קִטְנוֹת דְּלָאוּ בְּנוֹת אוֹלוֹדֵי נִינְהוּם. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֵין בֶּן דְּוֹד בָּא עַד שְׂיִכְלוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שְׁבִגוּף; שְׁנַאֲמַר (ישעיה נ, טו): "כִּי רוּחַ מִלְּפָנֵי יַעֲטוּף, וְנִשְׁמוֹת אָנִי עֲשִׂיתִי. עַד כָּאן לְשׁוֹנוּ.

ג) וּבְמִסְכַּת כְּלָה (פירק 6) אָמְרוּ: רַבִּי אוֹמַר: "הַנְּחָמִים בְּאֵלִים" (ישעיה נ, ה) – כָּל הַמְּחַמֵּם עֲצָמוֹ לְהוֹצִיא שְׁכַבְתָּ זֶרַע לְבִטְלָה, חָשׁוּב כְּבִהְמָה. מַה בְּהִמָּה אֵינָה מְקַפְּדַת? אֵלֹא לְשַׁחֲטָה, וְאֵין לָהּ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֶף הוּא אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְעָלְיוֹ אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻמְתּוֹ (קהלת ג, כ6): "מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלֶה הִיא לְמַעְלָה" – זו נִשְׁמָתָן שֶׁל צְדִיקִים, שְׂאִין מְחַמֵּמִין אֶת עֲצָמָן, וְאֵין מוֹצִיאִין שְׁכַבְתָּ זֶרַע לְבִטְלָה. "וְרוּחַ הַבְּהִמָּה הַיֹּרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לְאָרֶץ – זו הִיא נִשְׁמָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, שְׂמַחְמֵמִין עֲצָמָן וּמוֹצִיאִין שְׁכַבְתָּ זֶרַע לְבִטְלָה. וְכָל הַמְּחַמֵּם עֲצָמוֹ" – חָיֵב מִיתָה. וְכָל הַמְּקַשֶּׁה אֶת עֲצָמוֹ – הָרִי זֶה מוֹמֵר. שְׁנַאֲמַר (בראשית לח, י): "וַיֵּרַע בְּעֵינַי יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה". עַד כָּאן לְשׁוֹנוּ.

ד) וּבִזְהַר (בראשית ט, ז) הִחְמִירוּ גַם כֵּן בְּעֵנֶשׁ הָעוֹן. זֶה לְשׁוֹנוֹ: רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח: "כִּי לֹא אֵל חֶפֶץ רַשָּׁע אֶתָּה, לֹא יִגְרֶךָ רַע" (מסלים ה, ה). הֵאֵי קָרָא אֶתְמַר,

מִקְרָא זֶה נֶאֱמַר, וְהַעֲמִידוּהוּ. אֲבָל בּוֹא וּרְאֵה: מִי שְׂמַתְדִבֵּק בִּיצֵר הָרַע וּנְמַשֵּׁךְ אַחֲרָיו – הוּא מְטַמֵּא, כְּאִמּוֹר. "כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם" – כָּל הָרַעוֹת הֵיוּ עוֹשִׂים, וְלֹא נִשְׁלַם חֲטָאָם עַד שֶׁהֵיוּ שׁוֹפְכִים דְּמַיִם לַחֲנָם עַל הָאָרֶץ. וּמִי הֵם? שֶׁהֵיוּ מְשַׁחֲתִים אֶת דְּרָכָם עַל הָאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוּב: "רַק רַע כָּל הַיּוֹם". נֶאֱמַר כֵּן: "רַק רַע", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן: "לֹא יִגְרֶךָ רַע", וְנֶאֱמַר: "וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי יְיָ". אָמַר רַבִּי יוֹסִי: כְּלוּם רַע אֵין הוּא רַשָּׁע? אָמַר לוֹ: לֹא. רַשָּׁע – אֲפִלּוּ הָרִים יָדוּ עַל חִבְרוֹ, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה לוֹ מֵאוֹם, נִקְרָא רַשָּׁע; כְּמוֹ שְׁכָתוּב: "וַיֹּאמֶר לְרַשָּׁע, לְמָה תִּכָּה רַעֲד". 'הַכִּית' לֹא נֶאֱמַר, אֵלֹא 'תִּכָּה'. אֲבָל רַע אֵינוֹ

וְאוֹקְמוּהָ. אֲבָל תָּא חֲזִי: מָאן דְּאֶתְדַבֵּק בִּיצֵר הָרַע וְאֶתְמַשֵּׁךְ אַחֲרָה – אֶסְתָּאב הוּא, כְּמֵא דְאֶתְמַר. "כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם" (בראשית ו, ה) – כָּל בִּישִׁין הוּוּ עֲבָדִין, וְלֹא אֶשְׁתַּלֵּם חוֹבֵיהוּ עַד דִּהְיוּ אוֹשְׁדִין דְּמִין לְמַגְנָא עַל אַרְעָא. וּמָאן אֲנוּן? דִּהְיוּ מְחַבְּלֵי אֶרְחֵיהוּ עַל אַרְעָא. הָדָא הוּא דְכָתִיב (ס5): "רַק רַע כָּל הַיּוֹם". כְּתִיב הָכָא: "רַק רַע", וְכָתִיב הָתָם: "לֹא יִגְרֶךָ רַע", וְכָתִיב (ס5 לח, ז): "וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי יְיָ". אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְכִי

[ט] דְּנִסְיַבִּי קִטְנוֹת וְכוּ' וְהוּא רֹאֵי לְהוֹלִיד, נִמְצָא בְּטַל מִפְרִיָה וּרְבִיָה כָּל יְמֵי קִטְנוֹתָהּ (רש"י). [י] שְׁבִגוּף אוֹצֵר יֵשׁ וּשְׁמוֹ גוּף, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת הַעֲתִידוֹת לְהוֹלִיד נִמְצָאִים שָׁם. [יא] אֵינָה מְקַפְּדַת וְכוּ' בְּכֹלָה שְׁלַפְנִינוּ: אֵינָה מְקַפְּדַת וְעוֹשָׂה אֶף הוּא כֵּן. מַה בְּהִמָּה אֵינָה עוֹמֶדֶת אֵלֹא לְשַׁחֲטָה וְכוּ'. [יב] הַמְּחַמֵּם עֲצָמוֹ בְּכֹלָה שְׁלַפְנִינוּ: וּמוֹצִיא שְׁכַבְתָּ זֶרַע לְבִטְלָה חִיִּיב מִיתָה, שְׁנַאֲמַר (בראשית לח, ז): "וַיְהִי עַר, בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי ה' וַיִּמְתָּהוּ

נקרא אלא המשחית דרכו, ומטמא את עצמו, ומטמא את הארץ, ונותן כח ותקף לרוח הטמאה הנקרא רע, שנאמר: "רק רע כל היום". ואינו נכנס בהיכל, ואינו רואה פני השכינה, כי בגלל זה השכינה מסתלקת מן העולם. מנין לנו? מיעקב. שכאשר נסתלקה שכינה ממנו, חשב שיש בבניו פסול, שבגללו נתגבר רוח הטמאה וגרע אור מן הלבנה ופגם אותה. ואם תאמר: למה? בגלל שזה מטמא המקדש. ונסתלקה השכינה מעל יעקב. כל שכן המטמא דרכו ומטמא את עצמו, שהוא מגביר את רוח הטמאה. ולפיכך, כאשר הוא מטמא נקרא רע.

מיעקב. דכד אסתלק שכינתא מנה, חשב דבבגוהי הוה פסול (ע"י פסחים ט, ב), דבגינוהו אתקף רוח מסאבא וגרע נהורא מן סהרא ופגם לה. ואי תימא: אמאי? בגין דדא סאב מקדשא. ואסתלקת שכינתא מעלוי דיעקב. פל שכן ההוא דמסאב ארחה וסאב גרמה, דהוא אתקף לה לרוחא מסאבא. ובגין כך, פד אסתאב אקרי רע.

בוא וראה: כאשר אדם מטמא, אינו נפקד מעם הקדוש ברוך הוא לטוב, ובכל עת הוא נפקד מזה שנקרא רע לרע. זהו שכתוב: "ושבע יליו בל יפקד רע" – כאשר הולך בארץ מישור, אז בל יפקד רע. ועל כן נאמר: "רק רע כל היום", ונאמר: "לא יגרף רע"; וזה נקרא רע, ואין נקרא רשע. ונאמר: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע, כי אתה עמדי".

והא "אקרי רע, ולא אקרי רשע. וכתיב (מהלל כג, ד): "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע, פי אתה עמדי". עד כאן לשונו.

והרי מבאר ענשו, שאינו רואה פני שכינה ולא על לפלטרין. וזה מפני הסבות הנזכרות במאמר. האחת – שאמר: סאב גרמה. על ידי שמעורר על כל איבריו רוח הטמאה בכח ההרתחה ההיא שהרתיח עצמו, שאי אפשר לטפת הזרע לצאת אלא על ידי חמום כל האיברים, נמצאו איבריו מטמאין. וזה דומה בקצת לעון הכעס, שפרשו בפרשת תצוה (קפ"ג, ט), שהרתיח עצמו בכעס – מטמא עצמו מבית ומבחוץ.

וילבן פרשו בזהר (וישג קפ"ב, ב), שאין לה עון שיטמא האדם בו יותר מעון זרע

רע לאו איהו רשע? אמר לה: לא. רשע – אפלו ארים ידה לגבי חברה, אף על גב דלא עבד לה מידי, אקרי רשע (סנהדרין נ"ט, ג); כמה דכתיב (שמו"ג, יג): "ויאמר לרשע, למה תכה רעך". 'הפית' לא כתיב, אלא 'תפה'. אבל רע לא אקרי אלא מאן דמתבל ארחה, וסאב גרמה, וסאב ארעא, ויהב חילא ותקפא לרוחא מסאבא דאקרי רע, דכתיב: "רק רע כל היום". ולא על בפלטרין, ולא חמי אפי שכינתא, בגין

דבהאי אסתלק שכינתא מעלמא. מנא לן? דבבגוהי הוה פסול (ע"י פסחים ט, ב), דבגינוהו אתקף רוח מסאבא וגרע נהורא מן סהרא ופגם לה. ואי תימא: אמאי? בגין דדא סאב מקדשא. ואסתלקת שכינתא מעלוי דיעקב. פל שכן ההוא דמסאב ארחה וסאב גרמה, דהוא אתקף לה לרוחא מסאבא. ובגין כך, פד אסתאב אקרי רע.

ה) תא חזי: פד בר נש אסתאב, לא אתפקד מעם הקדוש ברוך הוא לטב, ובכל זמנא אתפקד מההוא דאתקרי רע לביש. הךא הוא דכתיב (משלי יט, כג): "ושבע יליו בל יפקד רע" – פד אזל בארץ מישור, כדן בל יפקד רע. ועל דא כתיב: "רק רע כל היום", וכתיב: "לא יגרף רע"; והא "אקרי רע, ולא אקרי רשע. וכתיב (מהלל כג, ד): "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע, פי אתה עמדי". עד כאן לשונו.

והרי מבאר ענשו, שאינו רואה פני שכינה ולא על לפלטרין. וזה מפני הסבות הנזכרות במאמר. האחת – שאמר: סאב גרמה. על ידי שמעורר על כל איבריו רוח הטמאה בכח ההרתחה ההיא שהרתיח עצמו, שאי אפשר לטפת הזרע לצאת אלא על ידי חמום כל האיברים, נמצאו איבריו מטמאין. וזה דומה בקצת לעון הכעס, שפרשו בפרשת תצוה (קפ"ג, ט), שהרתיח עצמו בכעס – מטמא עצמו מבית ומבחוץ.

וילבן פרשו בזהר (וישג קפ"ב, ב), שאין לה עון שיטמא האדם בו יותר מעון זרע

ובוא וראה: בכל החטאים שהאדם נטמא בהם בעולם הזה, זהו החטא שנטמא בו האדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא: השופך זרעו בהבל, ומוציא זרעו לריק ביד או ברגל, ונטמא בו. כמו שנאמר: "כי לא אל חפץ רשע אתה, לא יגרף רע". בגלל זאת אינו נכנס לפרגוד, ואינו רואה סבר פניו של עתיק ימים. כמו ששנינו: נאמר כאן: "לא יגרף רע", ונאמר להלן: "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יי". ולפיכך: "ידיכם דמים מלאו". אשרי חלקו של אדם הירא את רבונו, ויהיה שמור מארח רע, ויטהר עצמו לעסק ביראת רבונו.

לכַּטְלָה. זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְתָא חֲזִי: בְּכָל אַנּוּן חוֹבִין דְּאַסְתָּאב בְּהוּ בַר נֶשׁ בְּהַאי עֲלָמָא, דָּא אִיהוּ חוֹבָא דְאַסְתָּאב בַּהּ בַר נֶשׁ יְתִיר בְּהַאי עֲלָמָא וּבְעֲלָמָא דְאַתִּי: מָאן דְּאוּשַׁד זְרַעָה בְּרִיקְנִיָא, וְאַפִּק זְרַעָה לְמַגְנָא בִּידָא אוּ בְּרַגְלָא, וְאַסְתָּאב בַּהּ. כְּמָה דְאַתָּה אָמַר: (מסליס ה, ט): "כִּי לֹא אֵל חֲפֵץ רֶשַׁע אַתָּה, לֹא יִגְרֹף רֶע". בְּגִין דָּא לֹא עַל לְפָרְגוּדָא, וְלֹא חָמֵי סָבַר אֲפִי עֲתִיק יוֹמִין. כְּמָא דְתַנִּינן: כְּתִיב הֵכָא: "לֹא יִגְרֹף רֶע", וְכְתִיב הֵתָם (נחלשית למ, ז): "וְיִהְיֶה עֵר בְּכוֹר

יְהוּדָה רֶע בְּעֵינֵי יִי". וּבְגִינֵי כֶּף (ישעיה ט, טו): "יְדֵיכֶם דָּמִים מְלֹאוּ". וְכַפָּה חֲלָקָה דְבַר נֶשׁ דְּדַחַל לְמַרְהַ, וְיִהְיֶה נָטִיר מְאַרְח בִּישָׂא, וְיִדְכִי גְרַמָּה לְאַשְׁתַּדְלָא בְּדַחִילוֹ דְמַרְהַ. עַד כֵּאן לְשׁוֹנוֹ.

(ח) אָמַר עוֹד: וְסָאב אַרְעָא. פְּרוּשׁ, שְׁמַטְמָא הָאָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה. וְהַטְעַם: כִּי הָאָרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה אֵינָה מְקַבֶּלֶת שְׁפַע אֲלָא מִצְדִּיק הָעֲלִיּוֹן, וְהַצְדִּיק אֵינּוּ מִשְׁפִּיעַ אֲלָא בַּהּ. וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם מְחַמֵּם עֲצָמוֹ לְכַטְלָה, גּוֹרֵם שֶׁהַבְּרִית הָעֲלִיּוֹן יִשְׁתַּעֲבַד לְהַשְׁפִּיעַ שְׁפַע טוֹב הָעֲלִיּוֹן לְחִיצוֹנִים, כִּי סוּד הַקְּמָתוֹ בְּסוּד (נחלשית י, כא) "וְאַתָּה בְּרִיתִי אָקִים אֶת יִצְחָק" הוּא עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְהַשְׁפִּיעַ בַּהּ אֹרֶךְ הַיָּמִים הָעֲלִיּוֹן. וּבְהִיּוֹתוֹ בְּעַל קְרִי, שֶׁהוּא מִתְחַמֵּם עַל יְדֵי לֵילִית וְכַחוֹתֵיהָ, גַּם כֵּן הוּא לְכַטְלָה. וְכָל רִיק וּבַטְלָה הֵם הַחִיצוֹנִים, כְּאָמְרוּ: "שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַבֵּל וְרִיק". נִמְצָא, שֶׁהַשְׁפַּע שֶׁהִיָּה רְאוּי שֶׁתִּקְבַּל אוֹתוֹ הַגְּבֵרֶת מְקַבֶּלֶת אוֹתוֹ הַשְׁפָּחָה. נִמְצָא: "שְׁפָחָה כִּי תִירַשׁ גְּבֵרֶתָהּ" (משלי ל, ג). וְהַגְּבֵרֶת מְקַבֶּלֶת הַמוֹתֵר, שֶׁהוּא הַדִּין הַקָּשֶׁה מִצַּד הַשְּׂמַאל. וְהֵינּוּ: וְסָאב אַרְעָא. וּמִי שִׁיּוֹדֵעַ סוּד הַזְּוֹג הָעֲלִיּוֹן, יָדַע כְּמָה חֲמַר הָעוֹן הַזֶּה. וְיִהְיֶה חֵילָא וְתַקְפָּא לְרוּחַ מְסָאבָא – מְבַאֵר בְּמָה שֶׁפָּרְשְׁנוּ. וְלִכֵּן, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הַפָּגַם בְּשִׁכְיָנָה, לִכְךָ לֹא יִקְבַּל פְּנֵי שִׁכְיָנָה; וְכְמוֹ שֶׁהַשְּׁלִיט עַל עֲצָמוֹ רוּחַ הַטְּמָאָה, כֵּן לֹא תִכְנַס נַפְשׁוֹ לְפִלְטְרִין, שֶׁהוּא סוּד הַקְּדוּשָׁה.

(ט) וְאָמַר בְּסוּף הַמְּאָמַר: תָּא חֲזִי: כַּד בַּר נֶשׁ אַסְתָּאב לָא אַתְּפַקְד. פְּרוּשׁוֹ עַל דְרָךְ שֶׁפָּרְשׁוּ בְּגִמְרָא בְּמַסְכַּת בְּרִכּוֹת (יז, ט): אָמַר רַבִּי חִזְיָא בַר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְּשַׁבֵּיעַ עֲצָמוֹ מִדְּבַרֵי תּוֹרָה וְלֵן – אֵין מְבַשְׂרִין אוֹתוֹ בְּשׁוֹרוֹת רְעוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יט, כג): "וְשָׁבַע יֵלִין כֹּל יִפְקֹד רֶע". עַד כֵּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלִפִּי דְבַרֵי הַרְשָׁבִי

שַׁדַּר רֵאשִׁית פָּרֶק שְׁבַע עָשָׂר חֲכֵמָה

קָרִי בְּלִילָה כְּשִׁיהֶיָה שְׁבַע מְדַבְּרֵי תוֹרָה. כִּי דְבָרֵי תוֹרָה הֵם מְרַפָּא לְחֻלֵי זֶה, כְּמוֹ שְׁנִבְאָר עוֹד (להלן אופיות 10-א). וְרָצָה בְּאִמְרוֹ: כִּד בַּר נֶשׁ אֶסְתָּאב וְכוּ', שְׁכַל זְמַן שְׁלֵא עָשָׂה תְּשׁוּבָה מֵעוֹן זֶה אֵינוֹ נִפְקָד בְּחִלּוּמוֹ מֵעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטוֹב; וְאֲדַרְבָּה, בֵּינוֹן שְׁשֻׁלְטוֹ עָלָיו הַחִיצוֹנִים – הוּא מְחַלְקֵם, וּפּוֹקְדִים אוֹתוֹ בְּרַע, וּמְטַמְּאִים אוֹתוֹ בְּקָרִי. וְזֶהוּ שְׁאָמַר: וּבְכָל זְמַנָּא אֲתַפְקֵד מֵהָהוּא דְאֲתַקְרִי רַע לְבִישׁ. וּבְפָרְט אִם רוֹצֵה לְהַפְגִּס בְּחֲכֵמָה הַפְּנִימִית בְּמָקוֹם הַסּוּד, וְהוּא פְּגוּם בְּמִדַּת צְדִיק, שֶׁהוּא יְסוּד – הַרִי הוּא נְדַחָה מִשָּׁם, וַיִּטְמְאוּהוּ, לְהִרְאוֹת לוֹ שְׁאִינוֹ רְאוּי לְפָגֵס לְשָׁם. וְכֵן מוֹכַח בְּזִהַר (נשא קכג, א; ומונא נהקדמת המהכר אות מה). וְכֵן אָמְרוּ בְּתַקּוּנֵים, תְּקוּנָא קַדְמָאָה (יט, א), זֶה לְשׁוּנוֹ: "בְּרֵאשִׁית" (נחלשים א, א) – בֵּי"ת רֵאשִׁית. "בְּרֵאשִׁית" – בֵּי"ת י" – "זֶה הַשְּׁעָר לִי, צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ" – זֶהוּ שְׁעַר הַצְּדִיקִים, כִּי יֵשׁ לָהֶם רְשׁוֹת לְבֹא שָׁם; וְאַחֲרֵים, שְׁאִינֵם צְדִיקִים, נְדָחִים מִשָּׁם.

דְּלָאוּ אֲנוּן צְדִיקָיָא, אֲתַדְחִין מִתְּמָן. עַד כָּאן לְשׁוּנוֹ.

(י) עוֹד בְּזִהַר (נח סג, א): תָּא חֲזִי: כָּל חֲטָאֵי דְבַר נֶשׁ – כְּלָהוּ חֲבִלוֹתָא דִּילָהּ, תְּלִין בְּתְּשׁוּבָה; וְחֲטָאָה דְאוֹשְׁד וְרַעָה וּמְחַבֵּל אַרְחָה וְאַפְק וְרַעָא עַל אַרְעָא – מְחַבֵּל לָהּ וּמְחַבֵּל אַרְעָא עָלָהּ, דְכְּתִיב (יִרְמִיָּה נ, כג): "נִכְתַּם עוֹנֶךָ לְפָנָי". וְכְּתִיב בְּהַ (מְהִלִּים ה, ה): "כִּי לֹא אֵל חִפֵּץ רָשָׁע אַתָּה, לֹא יִגְרֹךְ רָע"; וְכְּתִיב (נחלשים לט, ז): "וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינַי יְיָ, וַיִּמְתְּהוּ יְיָ". וְהָא אֲתַמַּר. עַד כָּאן לְשׁוּנוֹ. וּבְמִקְצַת נִסְחָאוֹת בְּסִפְרִים כְּתִיבַת יָד כְּתוּב¹⁰: בַּר בְּחִילָא דְתִיּוּבְתָא תְּקִיפָא.

(יא) עוֹד בְּזִהַר (נח סט, א), זֶה לְשׁוּנוֹ: כְּכָל חוֹבִין דְּחִיבֵי עֲלֵמָא דְחִין לָהּ לְשְׁכִינְתָא, חַד מְנִיָּהּ מֵאֵן דְּמְחַבֵּל אַרְחָה עַל אַרְעָא, כְּדֹאֲמַרְנָן. וּבְגִין כֵּן לֹא חָמֵי אֲנִי שְׁכִינְתָא, וְלֹא עַל בְּפִלְטְרִין. וְעַל דָּא כְּתִיב בְּאַלִּין (נחלשים ז, כג): "וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ" – אֲתַמְחוּן מִן כְּלָא. תָּא חֲזִי: בְּהָהוּא זְמַנָּא דְזְמִין קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַחֲיָאָה מִיִּתְיָא,

[יד] ב' ראשית ב' בזו"ש: ב' ראשית. [טו] דכתיב בזו"ש: כתיב. [טז] כתוב אחר הפסוק "לא יגורך רע".

כל אנון מתין דאשתכחו לבר, בשאר
ארעין גכראין, קדשא בריך הוא יברא לון
גופיהו כדקא חזי וכו'. ולא יהב לון
קדשא בריך הוא נשמתי אלא בארעא
דישראל. דכתיב (יחזקאל לו, יג): "בפתחי את
קברותיכם, והעליתי אתכם מקברותיכם
עמי, והבאתי אתכם אל אדמת ישראל" –
דיתגלגלון תחות ארעא, ולבתר (פסוק יד)
מה פתיב: "ונתתי רוחי בכם וחיייתם"
וגומר. דהא בארעא דישראל יקבלון
נשמתי כל בני עלמא, בר אלין דאסתאבו
וסאבו ארעא. באלין פתיב: "וימחו מן
הארץ" "דיקא. ואף על גב דקשו ואפלגו
קדמאי על דא (סנהדרין קמ, ב). "וימחו" –

הזרות, הקדוש ברוך הוא יברא להם גופיהם
כראוי וכו'. ואין הקדוש ברוך הוא נותן להם
נשמות אלא בארץ ישראל. שנאמר: "הנה אני
פתח את קברותיכם, והעליתי אתכם
מקברותיכם עמי, והבאתי אתכם אל אדמת
ישראל" – שיתגלגלו תחת הארץ; ואחר כך
"ונתתי רוחי בכם וחיייתם" וגומר. כי הנה בארץ
ישראל יקבלו כל בני העולם נשמות, מלבד אלו
שנטמאו וטמאו את הארץ. באלו נאמר: "וימחו
מן הארץ" דוקא. ואף על פי שהקשו ונחלקו
הראשונים על כך. "וימחו" – כמו שנאמר:
"וימחו מספר החיים". אמר לו רבי שמעון (לרבי
אבא): ודאי אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר:
"וימחו מן הארץ", ונאמר: "לעולם יירשו ארץ";
אבל יקומו בדין. ועליהם נאמר: "ורבים מישני
אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם ואלה
לחרפות לדראון עולם".

כמה דאת אמר (מחלים טט, כט): "וימחו מספר חיים". אמר לה רבי שמעון: ודאי לית
לון חלקא לעלמא דאתי, דכתיב: "וימחו מן הארץ", וכתיב (ישעיה ס, כג): "לעולם
יירשו ארץ"; אבל יקומו בדין. ועליהם אתמר (דניאל יג, ז): "ורבים מישני אדמת עפר
יקיצו אלה" י. עד כאן לשונו.

(י) ועם היות שהמאמר הזה מדבר בדור המבול, שאין להם חלק לעולם הבא,
ולסברת רבי אבא – שלא יקומו בתחיה ולא בדין, מפל מקום גלמד ממנו,
כי מי שבדור הזה יעשה כמעשיהם ולא יעשה תשובה – לא יהיה לו חלק לעולם
הבא; ואם יקום בדין, בסברת הרשב"י – יהיה לחרפות. שכיון שנתן עקר טעם לדור
המבול שאין להם חלק לעולם הבא מפני שהיו שופכים ורעם על הארץ, כדכתיב
(נחלשים ו, יג): "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ולכך גרמו שימחו מן הארץ
סתם, בין למעלה בין למטה, כן יהיה לכל מי שיעשה כמותם ולא עשה תשובה.

(ג) ובזהר (יחי רט, ז) החמיר גם כן בחמר העון. על פסוק (ישעיה ג, יא): "אוי לרשע
רע, כי גמול ידיו יעשה לו". זה לשונו: אמאי כפי גמול ידיו? אמר רבי

יצחק: לאכללא מאן דזני בידוי, לאפקא
ולחבלא ורעה בריקניא. אקרי רע, ולא
חמי אפי שכניתא. "כי לא אל חפץ רשע

[יז] בפתחי וכו' בפסוק, בזו"ש, וכן בד"מ: "הנה אני פותח את קברותיכם וכו'". [יח] דייקא בזו"ש מוסיף:
מן הארץ דייקא. [יט] אלה בזו"ש משלים את הפסוק: אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות ולדראון עולם. בד"מ:

שצו ראשית פֶּרֶק שְׁבַעַה עָשָׂר חֲכָמָה

לא אל חפץ רשע אתה, לא יגרף רע; ואומר: "ויהי ער בכור יהודה רע". אף כאן: "אוי לרשע רע" – אוי לרשע שהוא רע, שעושה עצמו רע. "כי גמול ידיו יעשה לו" – לכלל מי שזונה בידיו, להוציא ולהשחית זרעו בהבל. ולזה טורדים בעולם ההוא יותר מן הכל. בוא וראה: שכן כתוב: "אוי לרשע רע". למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעושה עצמו רע. ונאמר: "לא יגרף רע". וכלם עולים (מגיהנם), וזה אינו עולה. ואם תאמר: שאר הרשעים שהרגו בני אדם! בוא וראה: כלם עולים, והוא אינו עולה. מה הטעם? הם הרגו אנשים אחרים, וזה הרג בניו ממש, ושפך דמים רבים.

אתה, לא יגרף רע" (מהלל ה, ה). וכתיב (נראשית למ, ו): "ויהי ער בכור יהודה רע". אוף הקא: "אוי לרשע רע" – וי לההוא חִיבא דאיהו רע, דעבד גרמה רע. "כי גמול ידיו יעשה לו" – לאכללא מאן דזני בידוי, לאפקא ולחבלא ורעה בריקניא. ולהאי טרדין בההוא עלמא יתיר מכלא. תא חזי: דהא כתיב: "אוי לרשע רע". אמאי רע? אלא כמא דאמינן, דעבד גרמה רע. וכתיב: "לא יגרף רע". וכלהו סלקין, והאי לא סלק. ואי תימא: שאר חִיבין

דקטלו בני נשא! תא חזי: כלהו סלקין, והוא לא סלק. מאי טעמא? אנון קטלו בני נשא אחרא, והאי קטל בנוי ממש, ואושד דמין סגיאין.

(ד) תא חזי: בשאר חִיבי עלמא לא כתיב "וירע בעיני יי", וכאן כתיב (נראשית למ, ו): בוא וראה: בשאר רשעי העולם לא נאמר וירע בעיני יי, וכאן נאמר: "וירע בעיני יי אשר עשה". מה הטעם? משום שנאמר: "ושחת ארצה". שנינו: אמר רבי יהודה: אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה חוץ מזה, ואין לך רשעים שאינם רואים פני השכינה חוץ מזה, שנאמר: "לא יגרף רע". אמר רבי יצחק: אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. עליהם נאמר: "ועמד כלם צדיקים, לעולם יירשו ארץ" וגומר.

(ד) תא חזי: בשאר חִיבי עלמא לא כתיב "וירע בעיני יי אשר עשה". מאי טעמא? משום דכתיב (סס ט, ט): "ושחת ארצה". תנן: אמר רבי יהודה: לית לך חובא בעלמא דלא אית לה תשובה בר מהאי, ולית לך חִיבא דלא חמן אפי שכינתא בר מהאי, דכתיב: "לא יגרף רע" כ"א. אמר רבי יצחק: זכאין אנון צדיקיא בעלמא דן ובעלמא דאתי. עליהו כתיב (ישעיה ס, כ): "ועמד כלם צדיקים,

לעולם יירשו ארץ" וגומר. עד כאן לשונו.

(טו) עם היות שבמאמר הזה אמר סתם: דלא אית לה תשובה, צריכין אנו לתרץ ענין זה, שהרי יש לנו (ירושלמי פאה ט, א) שאין דבר שאין לו תשובה. שהרי אפלו מנשה קבלו הקדוש ברוך הוא (סנהדרין קג, א), אם כן מה ישתנה עון זה מהשאר? ונראה לי לתרץ, שהכונה הוא, שאין הדבר תלוי בתשובה תתאה, כשאר הפוגמים, שתחלתם בשובם הוא בתשובה תתאה, דהינו ב'סור מרע', מיד הם מקבליים. וכן מדקדק בלשונו, דסמיק לה: ולית לך חִיבא דלא חמן אפי שכינתא בר מהאי.

[כא] לא יגורף רע בזו"ש: לא יגורף רע כלל. [כב] בתשובה תתאה ע' בספר ליקוטי אמרים (אגרת התשובה

והטעם: מפני שהחטא הזה הוא בצדיק ובשכינה כאחד, כדפרשנו (לעיל אות ט). ולכן, כיון שהשכינה קטגורו אינו מקבלו בתשובה. כי בזה יובן פסוק (מלכים לה, י"ח): "פני יי בעשי רע להכרית מארץ זכרם, צעקו ויי שמע". כי עשי רע הם הנקראים המוציאים זרע לבטלה, והם נכרתים מארץ החיים מפני היות הפגם בה; אבל צעקו וחדרו בתשובה, ויי שמע, ומכל צרותם הצילים. שפרשו בזהר (שמות כ, ב): אמר רבי יהודה: גדולה צעקה, שקורעת גזר דין של אדם מכל ימיו. רבי יצחק אמר: גדולה צעקה, שמושלת על מדת הדין של מעלה. רבי יוסי אומר: גדולה צעקה, שמושלת בעולם הזה ובעולם הבא. בשביל זעקה נוחל העולם הזה והעולם הבא. דכתיב (מלכים קו, ו): "ויצעקו אל יי בצר להם, ממצוקותיהם יצילים". עד כאן לשונו. נמצא היות הצעקה למעלה מהתשובה תמאה לכל הפרושים, ולכך: "ויי שמע".

(טו) והבונה היא, שתשובתו קשה עד שיגיע לתשובה עלאה. וכן כתב החכם כבוד הרב יהודה חלגואה עליו השלום בספר "צפנת פענח" ב, שהכונה באמרו 'שאין לו תשובה' - פרוש, שתשובתו קשה עד מאד, ואין מספיקין בידו לעשות תשובה; מפני שצריך סגופים הרבה, וילאה בעל תשובה ולא יעשה מה שראוי לעשות. זהו 'שאין לו תשובה'. והוא על דרך מה שאמרו ז"ל (ע"ז י, ב) "כל באיה לא ישובין" וגומר (משלי ג, יט) על מי שיש לו אפיקורוסות, שקשה לו להניח דרכו, ולא ישוב. ויש לסייע סברה זו מדברי רשב"י עליו השלום (וזהר ויקהל יד, ג), שהחמיר שם בחמר הפוגם אות ברית, ואמר בסוף דבריו: וי לה לה הוא כסופא! דנקמין מנה נקמת עלמין, נקמא דעלמא אוי לה לאותה בושה! כי נוקמים ממנו נקמת דא ונקמא דהוא פגימו. ואמר אחר כך: עולם, נקמת העולם הזה ונקמת הפגם ההוא. והני מלי, כד לא עבד תיובתא שלמתא, ודברים אלו אמורים, כאשר לא עשה תשובה שלמה, תשובה הראויה לחפות על כל מעשיו. תיובתא דאיהי אתחזיא לחפיא על כל עובדוי. עד כאן לשונו.

(יז) והטעם שיצטרך תשובה שלמתא לחפיא על עובדוי: מפני שמדת הצדיק נקראת 'כל', שכל המדות נכללות בו, כמבאר בתקונים (מקומו: פה, ב). וכן הפגם בברית הוא פגם בכל אותיות ידו"ד, כדפרשו בתקונים (הקדמה: ג, ג): "מי יעלה לנו השמימה" (דברים ל, יג) - ראשי תבות 'מילה', סופי תבות ידו"ד. נמצא: הפוגם בברית - פגם בכל המדות הכלולות במדת צדיק ובאותיות השם, וכאלו פגם כל השעור קומה. ולזה יצטרך תשובה שלמתא, דאיהי אתחזיא לחפאה על כל עובדוי. שאפלו פגם כל איבריו, צריך שיעשה לתקן כל איבריו, כמו שנבאר. ועתה יתרוך בזה באפן אחר. כי כל תשובה צריך התשובה באיבר שבו חטא; אבל החטא בברית אינו תלוי

שצח ראשית פרק שבָּעָה עֶשֶׂר חֲכָמָה

בתשובת הברית לבדה^כ, כמו לשא אשה, אבל צריך תשובה תקיפה כאלו פגם כל איבריו, כדפרשנו. ועוד נאריך יותר לקמן.

(ח) וראיה שגם מוציאי זרע לבטלה יש להם תשובה: שהרי דור המבול היו מוציאים זרעם לבטלה, ופרשו רבותינו ו"ל שנתעפב נח בעשית התבה כדי להכריז להם שיחזרו ויעשו תשובה. אמרו במדרש תנחומא בפירשת נח (אום ה): אמר רבי הונא בשם רבי יוסי: מאה ועשרים שנה היה מתרה הקדוש ברוך הוא בדור המבול, שמה יעשו תשובה. כיון שלא עשו, אמר לנח (נראים ו, יד): "עשה לך תבת עצי גפר". עמד נח ונטע ארזים. עין שם.

(ט) ומורי עליו השלום כתב בספר "אלימה"^כ בענין תשובת עון זה, וכללתי כלל דבריו הוא זה: שמצינו שנקרא רע, והרע הוא הפך הטוב. והענין: כי הצדיק נקרא טוב, שגורם להמשיך אור היסוד בנקבה, כי שם אשד נחלי הזרע, אור העליון. וכיון שזה השפיעו לבטלה, נודמנה לילית שם, שהיא נקראת ריק ובטלה, וגורם שהברית העליון ישתעבד להשפיע לחיצונים, וגורם "שפחה פי תירש גברתה" (משל ל, כג), שהשפע שהיה ראוי שישפע לשכינה נשפע לחיצונים. ולכן נקרא רע, ולכן אינו רואה פני שכינה, דהיינו הטוב הצפון הנשפע לה, כיון שפגם לה לא יזכה לאותו הטעם אחר שנקנס לגיהנם. מה שאין כן לשאר החוטאים. כי שאר החוטאים, אחר שנשלמה שעור מדת עונם בגיהנם נכנסים לגן עדן לקבל שכרם; מה שאין כן מי שפגם בהוצאת הזרע לבטלה. ואין לה עון שיטמא האדם נשמתו יותר מבהוצאת זרע לבטלה. וזה אם לא עשה תשובה; אמנם אם עשה תשובה – אין לה דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה א, א). ומה שפרשו בזהר (לעיל אום י ואום יד) שאינו תלוי בתשובה, הוא, כי צריך לעשות דברים שהם למעלה ממקום התשובה. והטעם: כי הפוגם

(כ) אינו תלוי בתשובת וכו' וכן משמע לשון הזוהר, שאמר: תיובתא דאיהו אתחזייה לחפאה על כל עובדיו. וטעם הדבר נראה, כי בכל העבירות התשובה המעולה היא שיתקן החוטא אותו החטא עצמו שעשה, ובדבר אשר זדה עליו ויתוקן. ע"ד משל אם חטא בלשון הרע או בלשון שקר, אמת יהגה חכו, ופיו יפתח בחכמה, ותורת חסד על לשונו. ואם חטא בהרהורים רעים, יצפין ויהרהר דברי תורה בלבו. ואם חטא בעינים רמות, אז יהיה דכא ושח עינים. ואם חטא בתאות המלכוש, ילבש שק ואפר. וכן בכל האיברים אשר חטא בהן, ישתדל לקיים בהם המצות שכנגדם, וכוה די לו. כי לא נתפשטה העבירה בכל שיעור קומת האדם. ומהזרע מתהווה האדם, אף שהתגלה כאבר פרטי. דהיינו בשורשו הוא במוח, ואח"כ בירידתו דרך חוט השדרה יוצא לחוץ דרך פי האמה ושם נתגלה, מכל מקום הוא כח כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו וכל שיעור קומתו, ע"כ אף אם עושה תשובה כאבר הפרטי הזה, ועושה סיגופים ושומר את המקום הזה שלא יפגמו, והוא קדוש וטהור, מ"מ נטמא כל שיעור קומתו, וצריך להמציא תיקון לכל שיעור קומתו. הן בסיגופים כאילו היה חוטא בכל אבר ואבר, והן בקדושה לקדש כל אבר ואבר, ואז יושב ורפא לו.

והנה השב על הענין הזה כדרך ששב על שאר עון, דהיינו בדבר שחטא, דהיינו באותו מקום ובאותו אבר, אין תשובה זו כהוגן כודאי. ראשית תשובה הוא שיתקן חטא הזה, ויעשה סיגופים, ואח"כ גדרים וסיגים שלא יהיה נכשל לעולם, מ"מ צריך להוסיף על זה, ולעשות תשובה על כל איבריו כאילו חטא בכלם, כי באמת זה כולל כולם. כך הוא ביאור הענין לפי דרכו ותירוצו של הראשית חכמה (שלה"ק שער האומיות אום ק - קדושה).

ראשית שער הקדושה חכמה שצט

בְּבְרִית - פּוֹגֵם בַּמֶּח, כִּי מִשֵּׁם נִשְׁפַּע הַזֶּרַע, וְהוּא פָּגַם בְּחֻמְהָ, וְלָכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה לְמַעַלָּה מִמְּקוֹם הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא הַבִּינָה.

א טבת

כ) וְצָרִיךְ לְתַקֵּן זֶה שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: הָרִאשׁוֹן - תְּשׁוּבָה. הַשֵּׁנִי - חֻמְהָ. הַשְּׁלִישִׁי - עֲנוּהָ. הַתְּשׁוּבָה - לְהִתְרַחֵק מִהַרְע וּלְהִתְדַבֵּק בְּטוֹב. וְהֵינּוּ שִׁיעוּשָׁה קְשׁוּטִין וְיַחֲוּדִים לְשִׁכְנָה, בְּאִפְּן שֶׁמָּה שֶׁנִּפְרָדָה מִהַצְדִּיק שְׁתַּבִּיט פְּנִיָּה לּוֹ וְהִסּוּד יִשְׁפִיעַ בָּהּ. וְכֵן הַתְּשׁוּבָה הִיא לְסַגֵּף עֲצָמוֹ בְּסִגּוּף וְהַכְנָעָה גְדוֹלָה תַּחַת אֲשֶׁר הִרְתִּיחַ עֲצָמוֹ. וְכֵן יִזְכֶּה לְמַדַּת הָעֲנוּהָ, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִמְּקוֹם הַתְּשׁוּבָה. וְאִין לָךְ דְּבָר שֶׁלֹּא יִתְקַן בְּהִפְכוֹ. וְכֵן כְּשִׁיזְכֶּה לְחֻמְהָ, וְיִמְשִׁיךְ מִחֻמְהָ אֹר הַתּוֹרָה לִיסוּד לְהִשְׁפִיעַ לְמַלְכוּת כְּנֶגֶד טְפֵי הַזֶּרַע הַנִּמְשָׁכִים מֵהַמֶּח לְבְרִית, וְכֵן בְּהַמְשָׁכַת הַסּוּדוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת מִסּוּד הַדַּעַת לִיסוּד - גַּם בֵּן מִתְקַן הַפָּגַם, כִּי בְּזֶה הַשִּׁכְנָה מְאִירָה עַל יְדֵי יְסוּד, כַּדְּפָרְשׁוֹ בַּתְּקוּנִים (ע"י מו"מ נל, ב).

כא) הַבְּרָא: שְׂאִין לָךְ דְּבָר שֶׁלֹּא יִתְקַן בַּתְּשׁוּבָה. וְמָה שֶׁפָּרְשׁוֹ בְּזֶהר שְׂאִינוֹ תְּלוּי בַּתְּשׁוּבָה, הוּא שֶׁתְּשׁוּבָתוֹ קָשָׁה כ"י. וְאָף זֶה מְכַלֵּל קְשֵׁי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁמְרִאִים לוֹ שְׂאִינוֹ תְּלוּי בַּתְּשׁוּבָה. וְאִין לָךְ דְּבָר שֶׁעוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה. וְאָף אִם שָׁמַעְתָּ: שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים חוּץ מִפְּלוּנֵי, כְּעֲנִין אֱלִישֶׁע אַחַר (מַגִּינָה טו, ב) - אַל תַּחֲוֹשׁ! שְׁהִרִי אֱלִישֶׁע אַחַר סוּף סוּף נִתְקַבֵּל (סס ע"ג), אֲפֹלוֹ שֶׁלֹּא שָׁב; כֹּל שֶׁכֵּן אִם הָיָה שָׁב, שֶׁהָיָה מוֹעִיל לוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. אֲלֹא שֶׁסָּגְרוּ דְלִתֵי הַתְּשׁוּבָה בְּפָנָיו, וְהָיָה צָרִיךְ לְהַפְצִיר עַד יִפְתַּח הַפֶּתַח. וְזֶהוּ מָה שֶׁאָמְרוּ ז"ל (פְּסָחִים פו, ג): כֹּל מָה שִׁיאֲמַר לָךְ בְּעַל הַבַּיִת עֲשֵׂה, חוּץ מִצָּא. בְּעַל הַבַּיִת - דִּהְיִינוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כֹּל מָה שִׁיאֲמַר לָךְ עֲשֵׂה - מִהַמְצוֹת

[כו] שֶׁתְּשׁוּבָתוֹ קָשָׁה וְכו' וּבִשְׁלֵה"ק (שַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת אוֹת ק' - קְדוּשָׁה) מִתְרַץ כְּעֲנִין אַחַר, וְתוֹכֵן דְּכָרִיו: כִּי עַל חֲטָא אַחַד שְׂאֵדָם חוֹטֵא חַיִּיב לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עֲלָיו עַל כָּל פַּעַם שֶׁחֲטָא, כְּפִי סָךְ שֶׁעָשָׂה הָעֲבִירָה בְּאוֹתוֹ סָךְ יִהְיֶה נִגְדוֹ הַתְּשׁוּבָה. וְנוֹדַע שֶׁכָּל עֲבִירָה יֵשׁ ד' תְּשׁוּבוֹת שִׁסִּיר הַרוּקַח: תְּשׁוּבַת הַבָּאָה, תְּשׁוּבַת הַגְּדוּר, תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקַל, תְּשׁוּבַת הַכּוֹתֵב. וְאִם יֵשׁ עוֹנֵשׁ מִיֵּתָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת סִיגּוּפִים הַשּׁוּיִם לְמִיתָה, וְהַמוֹצִיא ז"ל חַיִּיב מִיֵּתָה, וְאִילוֹ הִיָּה עוֹשֶׂה זֹאת פַּעַם אַחַת הִיָּה הַדְּבָר קָל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אֲכַל מִי שֶׁבְעוּה"ר הוֹרֵגֵל בְּחֲטָאת נְעוּרִים, כְּמוֹעֵשֶׂה כְּעוּרִים, וְכֹא לְכָלֵל הוֹצֵאת ז"ל, הֵן מַחֲמַת הַרְהוּר תְּאוּהָ אוֹ בִידִים וְעָשָׂה כֵּן הַרְבֵּה פַעֲמִים, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה חֲמוּרָה הַנִּלְ סָךְ פַעֲמִים שֶׁעָשָׂה הָעֲבִירָה, וְאִז יִכְלוּ שְׁנוֹתָיו וְהַתְּשׁוּבָה לֹא תִכְלֶה. וְזֶה שֶׁרָמַז בְּזוּהַר שְׂאִין לַעֲוֹן זֶה תְּשׁוּבָה, מַחֲמַת שֶׁהָעוֹשֶׂה כֵּן הוּא מְלוּבֵשׁ בְּתְאוּהָ הָרַעָה הַזֹּה, וְעוֹשֶׂה כְּמָה פַעֲמִים כְּלִי עֹרֵךְ כִּי אִין מוֹנַע לוֹ כְּמוֹ שִׁישׁ לוֹ מוֹנַעִים בְּעֲבִירָה אַחֲרָת, שֶׁלַּפַּעֲמִים מְנִיחַ מִפְּנֵי מוֹרָא בְּנֵי אָדָם מִשְׂא"כ בּוּהָ, הָעֲבִירָה הוּא בִידוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּהַסְתֵּר מִתִּי שִׁירְצָה, ע"כ שְׁגוּר בָּהּ. וְא"כ בְּהַתְּחַרְטוֹ אַח"כ אָף שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, אִין הַתְּשׁוּבָה נִגְמַרְתָּ לְרֹב פַעֲמִים שֶׁמַּחֲרִיב לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְעַל זֶה יִדּוּ כָל הַדְּרוּוִים וְיַחֲפֹלֵשׁ בְּאִפְר וְיִבְכֶה וְיִצַעַק וְיַעֲשֶׂה כְר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרִיא כְּמ"ש ז"ל (ע"ז יז, א), עַכְתָּד. וְעִי"ש אַח"ז עוֹד תִּי עֲפ"י דְּרָכּוֹ שֶׁל הַרְמ"ק (לַעֲלִיל אוֹת יט).

וְע' בִּיסוּד הַתְּשׁוּבָה (פְּרָק יז) שֶׁכְּתֹב, וְז"ל: וְהָרִאשִׁית חֻמְהָ וְשִׁלְה"ק הִבִּיאוּ ב' תִּירוּצִים עַל זֶה, וְתוֹכֵן דְּכָרִיהֶם וְכו'. וְהֵם שִׁינּוּיִם דְּחֻקִּים. אֲמַנֵם לְפִי מ"ש כְּפִי"א שֶׁעִיָּקֵר הַתְּשׁוּבָה הִיא חֲרֻטָּה בְּלֵב שְׁלֵם וְעוֹזִיבַת הַחֲטָא, וְאַח"כ קִיּוֹם חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת אוֹ שְׁמִירַת שֶׁבַת כְּהִלְכָתָן, וְלַעֲנִין חֲטָא זֶה כִּיּוֹן שֶׁהַחֲטָא הוּא כְּכֹל אִיבְרֵי הַגּוּף שֶׁכָּל הַגּוּף נִתְחַמֵם, תִּיקוּנוֹ ע"י שְׁמִירַת שֶׁבַת שֶׁכָּל גּוּפוֹ מְקִיִּים הַמְצוּהָ, מְלַבֵּד חֲרֻטָּה. וְמ"ש בְּזוּהַר שְׂאִין לוֹ תְּשׁוּבָה, הוּא כְּעֵין מָה שֶׁאָמְרוּ ז"ל (חַגִּיגָה ט, א): עַל פְּסוּק (קָהֵלֵת א, טו): 'מַעוֹת שְׂאִינוֹ יִכּוֹל לְתַקֵּן' זֶה שֶׁהוֹלִיד מִמּוֹר.

ת ראשית פרק שבעה עשר חכמה

עשה. חוץ מצא. שאם יאמר לך: צא מביתי ואל תפנס, בענין אלישע אחר - אל תשמע לו, אלא תפנס בתשובה. כי זה חשקו של בעל הבית, אלא שמטעה אותו.

(כ) וצריך להתמיד התשובה שנה אחר שנה. ואל ישפח כמה פעמים הכעים לבוראו, כי כל עונותיו ספורים וכתובים. ואם לאו - הרי לילית מזמנת לפרע ממנו סך עונותיו מה שנתחמם בין ירכותיה, שם יפל ואין מקים עד יעכל כל הרע. כי הקדוש ברוך הוא נותן כח ברשעים לסבל פרענותם, ועל כל חמום וחמום נפרעים ממנו מחדש. והטעם: כמו שאמר (נראשית לט, י): "לשכב אצלה להיות עמה"; ואמרו (ע"ז ה, ב): "לשכב אצלה" - בעולם הזה, 'להיות עמה' - בעולם הבא, עד יקבל ענשו. כמו שאמר רשב"י עליו השלום (וזהו פקודי רסג, ג), ששם ענשו. ולא נעתיק לשונו, עין שם. ולכך תשובתו קשה, שצריך לעשות תשובה על כל פעם ופעם שהרתיח עצמו בהוצאת זרע לבטלה.

(ג) עוד כתב מורי עליו השלום¹⁰ בענין ויהי ער בכור יהודה ואונן, שנאמר בהם: וימיתם¹¹ (נראשית לט, ז), ופרשו רבותינו ז"ל (נדה יג, ב): מכאן, שהמוציא זרע לבטלה - חייב מיתה לשמים. והטעם הוא כדפרשנו לעיל (אומ מ ואומ יט): שהטפה ההיא היוצאת לבטלה, כיון שלא באה בנקבה, מיד החיצונית מזמנת שם, ולוקחת חמום הרע ההוא, ועושקת הנשמה שהיתה ראויה לבוא בטפה ההיא. נמצא, שיש ביד החיצונית כל אותם הנשמות הראויות לבוא באותם הטפות. וכאשר האדם נושא אשה ולא עשה תשובה הראויה, החיצונה מזמנת שם אותם הנשמות הטהורות העשוקות בידה, ובניו מתים פשהם קטנים בתקפא דאמהון¹², כדפרשו בסבא (משפטים נ, ב; וע"י ק"ב, ב), ובהיותו מצטער במיתת בניו מתכפר לו מה שהיה חייב מיתה לשמים, שהרי גם כן הוא מת בקצת. ובלבד שיעשה תשובה מכאן ואילך. ועל העון הזה נאמר (ירמיה ג, לד): "גם בכנפיה נמצאו דם נפשות אביונים נקיים". וכן מה שפרשו רבותינו ז"ל (נדה יג, ב), שהעמתקנו בראש הפרק (אומ ב), "שחטי הילדים" (ישעיה נ, ה), שזה שוחט בניו ממש, וכדפרש הרשב"י עליו השלום בפרשת ויחי (ר"ט, ג), שהעמתקנו לשונו לעיל (אומ יג). ולכן אינו רואה פני שכינה, שאין שכינה מתגלה לו כמו שמתגלה לשאר הצדיקים, אלא אם יעשה תשובה הראויה, כמו שיתבאר. עד כאן קצור כונתו.

(ד) עוד בענין המוציא זרע לבטלה דבר הרשב"י עליו השלום (וזהו אמור ג, ב), זה לשונו: תא חזי: כל מאן דאפק בוא וראה: כל המוציא זרע לבטלה - אינו זוכה זרע לבטלה - לא זכי למחמי אפי לראות פני השכינה, ונקרא רע, שנאמר: "כי לא שכינתא, ואקרי רע, דכתיב (מלכים ה, ה): אל חפץ רשע אתה, לא יגורף רע". והוא,

כתב: שאפשר להמיתם על ידי קריאת שמע שעל המטה, עיי"ש. [כז] כתב מורי ע' אלימה עין כל תמר

"כי לא אל חפץ רשע אתה, לא יגרף רע".
 האי מאן דאפק לה בידה או במלה אחרא.
 ואי תימא: דאפק לה באנתו דלא
 מתעברא הכי נמי. לא, אלא כמה דאמרן.
 ועל דא יבעי בר נש מקדשא בריך הוא,
 דיזמן לה מנא דכשרא, דלא יפגם זרעה. דמאן דאפק זרעה במנא דלא כשרא, פגם
 לה לזרעה. וי למאן דפגם זרעה. עד כאן לשונו.

(כה) ובמעלות מי שהוא נזקק בהוצאת זרע לבטלה, נתבאר בתנא דבי אליהו (רנה ט),
 הובא בילקוט בפרשת משפטים (ימו סא) בפסוק (שמות כז, ט): "וישלח
 את נערי בני ישראל ויעלו עלת". זה לשונו: תנא דבי אליהו: זהו שאמר הפתוב
 (דנריס לג, טו): "אין כאל ישרון". אשרי אדם שיש בו דברי תורה לאמתו, ולא יצאת
 ממנו שכבת זרע חנם. ואפלו הוא ישראל, ראוי הוא להעלות עולה על גבי המזבח
 ככהן גדול; שנאמר: "וישלח את נערי בני ישראל" כס. וכל הנעשה עצל מן העברה
 ולא עשאה - הרי הוא נזון מזיו השכינה; שנאמר (שמות כז, יא): "ויחזו את האלהים
 ויאכלו וישתו".

ב טבת

(כו) וכשם שצריך לשמר הכרית מהוצאת זרע לבטלה, כן צריך לשמרו מנדה שפחה
 נכרית זונה. ופרשו ענין זה בזהר (נשלם ט, ג), זה לשונו: אמר רבי יצחק:

ודאי מאן דזכי בצדיק - זכי בנצח ויהוד.
 ואלין אנון תלתא דאתברכא בהון כנסת
 ישראל. ומאן דזכי בהו - זכי במלכא
 קדישא, ועל בכלהו ארבעה. ולקבל
 ארבעה אלין נטרא להאי רשימא קדישא
 מארבעה אלין יא: נטירו דכנסת ישראל -
 אסתמרותא דנדה; נטירו דצדיק -
 אסתמרותא דשפחה; נטירו דנצח -
 אסתמרותא דנכרית; נטירו דהוד -
 אסתמרותא דזונה. ועל דא (שמות טו, טו):
 "לקול יי אלהיך" - דא כנסת ישראל,
 אלהיך יא. כמה זכן ישראל לקבלא אפי

אמר רבי יצחק: ודאי הזוכה בצדיק - זוכה
 בנצח ויהוד. ואלו הם שלשה שנתברכה בהם
 כנסת ישראל. והזוכה בהם - זוכה במלך
 הקדוש, ובא בכל הארבעה. וכנגד ארבעה אלו
 שומרת את הרשם הקדוש מארבעה דברים:
 שמירת כנסת ישראל - זהירות מנדה; שמירת
 צדיק - זהירות משפחה; שמירת נצח -
 זהירות מנכרית; שמירת הוד - זהירות מזונה.
 ועל כן: לקול יי אלהיך - זו כנסת ישראל. במה
 זוכים ישראל לקבל פני שכינה? בזהירות מנדה.
 ועל זאת שנינו: נאמר: "ואל אשה בנדת טמאתה
 לא תקרב לגלות ערותה". מהו 'לגלות ערותה'?
 זו כנסת ישראל. ובזה אחוזים ומתקשרים
 דברים אחרים שכנסת ישראל מתקשרת בהם.

[כט] שנאמר וכו' ומשמע מפסוק זה, שהיו ישראלים אך מפני שהיו נערים שלא ראו קרי, לפיכך העלו עולות
 [ל] עצל וכו' דכתיב: "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו".
 ודריש אצילי מלשון עצל, שאלו שמתעצלים לעשות עבירה זוכים למחזה אלהים [ויזענו]. [לא] אלין בזו"ש:

וכבר העמידו הדברים. והישר בעיניו תעשה – זה צדיק, כמו שכתוב: "עיני יי אל צדיקים". והינו להזהר משפחה. והרי העמדנו הדברים. כמו שנאמר: "ושפחה פי תירש גברתה"; כי גורם לצדיק להתדבק בשפחה. והאזנת למצותיו – זה נצח, להזהר שלא ישקר בו. שלא יביא רשם זה בבת אל נכר, ולא ישקר בנצח. פכתוב: "וגם נצח ישראל לא ישקר". והשומר זה – מקים מצותיו; שנאמר: "כי לא תשתחוה לאל אחר". ושמרת כל חקיו – זה הוד, להזהר מזונה.

כמה דאת אמר (משלי ל, כג): "ושפחה פי תירש גברתה"; דגרם לצדיק לאתדבקא בשפחה. "והאזנת למצותיו" – דא נצח, לאסתמרא דלא ישקר בה. דלא יעול רשימא דא בבת אל נכר, לא יישקר בנצח. דכתוב (ש"ס טו, כט): "וגם נצח ישראל לא ישקר". ומאן דנטר האי – קים מצותיו; דכתוב (שמות לה, יד): "כי לא תשתחוה לאל אחר". ושמרת כל חקיו – דא הוד, לאסתמרא מן זונה.

כו) ואזלא הא כמא דתנינן: אמר רבי יהודה: מאי דכתיב (מלכים מה, ד): "חגור חרבך

על ירך גבור, הודך והדרך"? וזו הולכת כמו ששנינו: אמר רבי יהודה: מהו שנאמר: "חגור חרבך על ירך גבור, הודך והדרך"? אלא: כל המשנס עצמו ומשוה לנגדו יראת החרב השנונה החזקה (היא החרב הנוקמת נקם ברית). "על ירך" – מהו 'על ירך'? זה הרשם הקדוש, כמו שנאמר: "שים נא ירך תחת ירכי". דבר אחר: "חגור חרבך" – כלומר: שנס והכן את יצרך הרע, שהוא חרבך. "על ירך" – על הרשם הקדוש, לשמר אותו. ואם שומר אותו, אז נקרא גבור, והקדוש ברוך הוא מלבישו בלבושיו. ומהם לבושיו של הקדוש ברוך הוא? הוד ונצח. שנאמר: "הוד והדר לבשת". אף כאן: "הודך והדרך". ואז (אם נזהר מכל ארבע אלה) מתדבק האדם במלך הקדוש ביאות. מכאן ואילך: כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, כי אני יי רפאך.

שכינתא? באסתמרותא מנדה. ועל דא תנינן: כתיב (ויקרא יט, ט): "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה". מאי 'לגלות ערותה'? דא כנסת ישראל. ובהאי אחידן ומתקשרן מלין אחרנין דכנסת ישראל אתקשרת בהו. והא אוקמוה מלי. "והישר בעיניו תעשה" – דא צדיק, כמה דכתיב (מלכים לה, טו): "עיני יי אל צדיקים". לאסתמרא משפחה. והא אוקימנא מלי.

על ירך גבור, הודך והדרך"? אלא: כל מאן דמזרו גרמה ושוי דחילו דחרבא שונא תקיפא לקבלה. "על ירך" – מאי 'על ירך'? דא רשימא קדישא, כמא דאת אמר (נלאשים מו, כט): "שים נא ירך תחת ירכי". דבר אחר: "חגור חרבך" – כלומר: זרו ואתקן יצרך בישא, דאיהו חרבך. "על ירך" – על ההוא רשימא קדישא, לנטרא לה. ואי נטר לה, כדן אתקרי גבור, וקדשא בריך הוא אלבש לה בלבושיו. ומאן לבושי דקדשא בריך הוא? הוד ונצח. דכתיב (מלכים קז, ב): "הוד והדר לבשת". אוף הכא: "הודך והדרך". וכדן אתדבק בר נש במלפא קדישא כדקא

יאות. מכאן ולהלאה (שמות טו, כו): "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, כי אני יי רפאך". עד כאן לשונו. הרי מהמאמר הזה נלמד ענין שמירת הברית בארבעה הנזכרים.

(כח) וְהִנֵּה בְּכָל־ל שְׁמִירַת הַנֶּגֶד צָרִיךְ לִזְהַר מִלַּגֵּעַ בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁהָאָרִיכוּ הַפּוֹסְקִים בְּזוֹה־ל¹. וְלִכֵּן צָרִיךְ לְהִזְהִיר אֶת הָאִשָּׁה דִּינֵי הַנֶּגֶד וְחִלְיַתָּהּ² וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְהַטְּבִילָה. שְׁבַכְמָה דְּבָרִים אֲפָשָׁר שְׁלֵא תִדַּע הָאִשָּׁה בָּהֶם, וְנִמְצָא בּוֹעֵל נָדָה. וְאֲפָשָׁר, שְׁלֹזָה כּוֹן רִשְׁבִּי עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם בְּאִמְרוֹ בְּמֵאֲמָר בְּעִנְיַן הַנֶּגֶד: וּבִהֲאֵי אַחֲרָיו וּמִתְקַשְׁרֵן מִלִּין אַחֲרָיו דְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל אֲתִקְשְׁרַת בָּהּ.

(כח*) גַּם כֵּן מִבְּאֵר בְּמֵאֲמָר מַעֲלַת הַשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַנִּקְרָא גְבוּר; וּמַעֲלָתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּבִישׁוֹ בְּלִבוֹשָׁיו, שֶׁהֵם נִצַּח וְהוֹד. וְכֵן בְּמַעֲלָתוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמַר בְּסוּף הַמֵּאֲמָר: וְכִדָּן אֲתִדְבַק בְּרֵשׁ בְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, הוּא הַתְּפָאֶרֶת. וּמִתְקִים בּוֹ סוּף הַפְּסוּק: "כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ, כִּי אֲנִי יְיָ רַפְּאֵךְ"; כִּי כִּיֵּן שְׁמִתְדַבֵּק בְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, יוֹנֵק הַרְפּוּאָה מֵאֲרִיךְ אֲנָפִין. וּמִכָּל־ל הֵן אֲתָה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ, חַס וְשְׁלוֹם. וְכֵן בְּמִדְרַשׁ יִלְקוּט (ש"ס חמקפו; וע"י ש"ס"ר ג, ד) דְּרָשׁוּ פְּסוּק "אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרְכוֹ" (ש"ס ג, ח) עַל אֲזַהֲרַת הַבְּרִית. זֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּבָר אַחֵר: "אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרְכוֹ" – זו הַמִּילָה. "מִפְּחַד בְּלִילוֹת" – שֶׁהֵם זִהֲרִים בְּחֻטָּא, שֶׁהוּא מְשׁוּל³ בְּלִילָה. עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

(כט) וּבְעִנְיַן פְּגַם הַבְּרִית בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ, אוֹ הַבָּא עַל נְשֻׁגָּו: נִתְבָּאֲרוּ בִּזְהַר וּבְמִדְרָשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ בְּעִנְיַן פְּגַם הַבְּרִית בְּאִשְׁתֵּי אִישׁ, אוֹ הַבָּא עַל הַנֶּגֶד אוֹ הַשְּׁפָחָה אוֹ נְכָרִית אוֹ זוֹנָה; רְאִינוּ לְהַעֲתִיק מִקְצַת דְּבָרֵיהֶם, כְּדֵי שְׂיִירָא הַחוּטָא בְּשִׁמְעוֹ הָעֵנֶשׁ. (ל) אֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה פְּרָשַׁת 'כִּי תִשְׁטָה' (נמ"ר ט, יז) עַל פְּסוּק (מִכָּה ג, י): "קוּמוּ וּלְכוּ כִּי לֹא זֹאת הַמְּנוּחָה, בְּעִבּוּר טְמֵאָה תַחֲבֵל וְחָבַל נִמְרָץ". אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: עַל שְׂאֵר עֲבֻרוֹת הַיִּתִּי מֵאֲרִיךְ אֲפִי עִמָּכֶם; כִּיֵּן שְׁפִשְׁטָתֶם בְּנֵאוּף – 'קוּמוּ וּלְכוּ'. מֵאֵי 'וְחָבַל נִמְרָץ'? אֲנִי אֲמַרְתִּי (דברים לג, ט): "כִּי חָלַק יְיָ עִמּוֹ, יַעֲקֹב חָבַל נִחַלְתוּ". אֲנִי נִטְלֵתִי יַעֲקֹב, וְהוּא הָיָה חָלֵקִי, לְפִי שֶׁהָיָה זָרְעוֹ דּוֹמָה לְחָבַל שֶׁהוּא מְשַׁלְּשֵׁל זֶה בְּזוֹה; שֶׁהָיָה כָּלֵם מִיחָסִים, בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם, וְלֹא הָיָה זָרַע אַחֵר מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם; שְׁכָלֵם שׁוֹמְרִים עֲצָמָן מִן הַנֵּאוּף, וְלֹא הָיָה שֵׁם מְמֻזְרוֹת. כִּיֵּצֵד כְּתִיב (דברים ל, ל-מ): "אֲלַעְזֹר הוֹלִיד אֶת פִּינְחָס, פִּינְחָס הִלִּיד אֶת אֲבִישׁוּעַ", וְכֵן כָּלֵם⁴. וְהַשְּׁלֵשֶׁלֶת בָּאָה כֹּף⁵. וְאֲתָה נִכְנַסְתָּ עַל אִשְׁתֵּי חֲבֵרְךָ וְטִמְאַתָּ אֶת הַנְּחֻלָּה. הַיֵּאוּף הוּא מוֹנֵה פְּלוּגֵי בְּנֵי, וְהוּא אִינוּ בְּנוֹ, שֶׁהוּא מְמֻזֵר. פְּסֻקָת אֶת הַחָבַל. הָיָה: "וְחָבַל נִמְרָץ". מֵהוּ 'נִמְרָץ'? נוּאָף, מְמֻזֵר, רִשְׁעַ, צוֹרֵר. הֵא לְמַדָּת בְּעִשְׂרַת הַשְּׁבַטִים, שְׁלֵא נִחְתָּם גְּזֵר דִּינָם אֲלֵא בְּעוֹן הַנֵּאוּף. וּמִנֵּין לְשַׁבֵּט יְהוּדָה וּבְנֵימִין שְׁלֵא נִחְתָּם גְּזֵר דִּינָם אֲלֵא עַל הַנֵּאוּף? שֶׁכֵּן יִרְמְיָה צוֹחַ

[ד] כְּמוֹ שֶׁהָאָרִיכוּ הַפּוֹסְקִים בְּזוֹה שׁוֹ"ע יו"ד קצ"ה, ב. וע"י ס"י קצו דִּינֵי לְבִישַׁת הַלִּיבוֹן; ס"י קצח דִּינֵי חֲצִיצָה; ס"י קצט דִּינֵי חֲפִיפָה. [ה] דִּינֵי הַנֶּגֶד וְחִלְיַתָּהּ בְּד"מ: דִּינֵי הַנֶּגֶד לְבִישַׁת כְּתוּנַת לֶבֶן וְחִלְיַתָּהּ וְכוּ'. וְאֵלֵי צ"ל: וְחִפִּיפָה. [ו] שֶׁהוּא מְשׁוּל בְּלִילָה בְּד"מ: שֶׁהוּא מוֹשַׁל בְּלִילָה. [ז] אֲלַעְזֹר הוֹלִיד וְכוּ'

לפני האלהים^ט: בימי מנשה היו הבנים בני אבותם, עכשו בני זמה הם. הָדָא הוּא דְכְתִיב (ירמיה ד, כג): "כִּי אָוִיל עָמִי" וגומר. מָה כְּתִיב בְּסוּף הַפְּרָשָׁה (שס ה, ט): "סוֹסִים מִזְנוּנִים מִשְׁכִּים הָיוּ, אִישׁ אֶל אִשְׁתּוֹ רָעוּ וַיִּצְהָלוּ". אָף עַל פִּי שֶׁעָבְרוּ עַל הַמִּצְוֹת כָּלָם, וְכָפְרוּ בַּהֲקֻדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּמָה דְכְתִיב (שס ט, יג): "כִּכְחוּ בֵינִי", הוּא מְאָרִיךְ אִפּוֹ, וְעַל הַנְּאוּף נִחַתָּם עֲלֵיהֶם גְּזֵר דִּין. שְׁכֵן כְּתִיב אַחֲרָיו^ט (שס ט, ט): "הֵעַל אֱלֹהִים לֹא אֶפְקֹד בָּם נְאֻם יי'". אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: עַל הַכֹּל אָנִי כּוֹבֵשׁ, וְעַל הַזְּמָה אָנִי כּוֹעֵס, הַרִינִי מוֹסְרֵן לְמַלְכֵיכוֹת. הָדָא הוּא דְכְתִיב (שס ט, י): "עָלוּ בְּשָׂרוֹתֶיהָ וְשַׁחֲתוּ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(לא) עוֹד לְקַמֵּן בַּפְּרָשָׁה עֲצָמָה (לוח יג): עוֹבְרִין^ט עַל עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת. וְכֵן נֹאמַר (קבלת י, טו): "וּמִוֹצֵא אָנִי מֵרַמְמוֹת אֶת הָאִשָּׁה". אוֹי לָהּ לַעֲבָרָה, שְׁעוֹבְרִין בָּהּ עַל עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(לג) וּבְבְרָאשִׁית רַבָּה (ט, ט), זֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי: כָּל מְקוֹם שֶׁאֲתָהּ מוֹצֵא זְנוּת, אַנְדְּרוּלוֹמוֹסְיָא בָּאָה לְעוֹלָם וְהוֹרְגַת רְעִים וְטוֹבִים. רַבִּי עֲזַרְיָה וְרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ אָמַר: עַל הַכֹּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָרִיךְ אִפּוֹ, חוּץ מִן הַזְּנוּת. שְׁנֵאמַר (נלאים ו, ט): "וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים" וגומר; מָה כְּתִיב בְּתַרְגּוֹ (פסוק ז): "וַיֹּאמֶר יי' אֶמְחָה אֶת הָאָדָם". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ בְּשֵׁם רַבִּי פְּדִיָּה אָמַר: כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה הָיָה לוֹט מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל הַסְּדַמִּיִּים, וְהָיוּ מְקַבְּלִים מִיָּדוֹ. וְכִינּוּן שֶׁאָמְרוּ לוֹ (נלאים י, ט): "הוֹצִיאֵם אֵלֵינוּ וְנַדְּעָה אֲתָם" לְתַשְׁמִישׁ, אָמְרוּ לוֹ (שס ט, ט): "עַד מִי לָךְ פַּה חֲתָן" לְלַמֵּד סְנַגוּרִיא, מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵין לָךְ לְלַמֵּד סְנַגוּרִיא עֲלֵיהֶם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

להיות שלשלת היוחסין, דור אחר דור בלא הפסק [מסמ"ו]. [לט] צוח לפני האלהים במדרש מוסיף: בימי מנשה עשו ישראל רעות יותר מהם, לא החרבת אותם אלא בימי הה"ד (ירמיה ד, יט): "מעני מעני אוחיל קירות לבי וגו'". אמר לו הקב"ה: בימי מנשה אע"פ שהכעיסו אותי היו הבנים בני אבותם, עכשו בני זימה הם, הה"ד וכו'. [מ] שכך כתיב אחריו וכו' כלומר, אחר פסוק "סוסים מיוזנים משכים היו וכו'" כתיב שאמר הקב"ה: "העל אלה לא אפקד בם וכו'" אבל על הפסוק "כחשו בה" לא כתיב כן, שמורה שעל זה נחתם עליהם את גז"ד. [מא] על עשרת הדברות כלומר, נואף ונואפת עוברים על עשרת הדברות, ז"ל המדרש שם: על החשעה אנו מכירים ועל השבת אין אנו מכירים (יודעים, איך עובר עליו כשביל שהוא נואף). כיצד, על 'אנכי', שכל הנואף באשת חבירו כופר בהקב"ה, שנאמר וכו'. על לא 'יהיה לך', דכתיב בו וכו'. על 'לא תשא', שהוא מנאף ונשבע שלא עשה. ועל 'כבוד את אביו', שהנואף עם הסוטה מתעברת ממנו ואומרת לבעלה: ממך אני מעוברת, והעובר גדל ומכבד את בעלה, סבור שהוא אביו ואינו אביו, ועובר בשוק ומקלל את הנואף, סבור שאינו אביו והוא אביו. על 'לא תרצח', שהנואף נכנס על מנת או יהרוג או יהרג. על 'לא תנאף' - דבר שהוא מפורש שהוא נואף. על 'לא תגנוב', שהוא גונב מקור חבירו, שנאמר וכו'. על 'לא תענה' שמעידה עדות שקר ואומרת: ממך אני מעוברת. על 'לא תחמוד', שהנואף אשת חבירו תומד כל אשר לבעלה. כיצד, כשבועה נפטר מן העולם, סבור שאותו הבן הוא שלו, עומד הבעל וכותב לו דייתיקי מכל נכסיו, ומוריש כל מה שיש לו, ואינו יודע שאינו בנו. נמצא שהנואף תומד כל מה שיש לחבירו ותומד אשתו. אמרו לו לרב הונא: הרי אמרנו תשעה, אמרו לנו כיצד עובר על 'זכור את יום השבת'? אמר להם: אני אומר לכם: פעמים כהן יש לו אשה, וישראל נואף בא עליה והיא יולדת בן, סבורים בו שהוא בנו של כהן, ועומד אותו בן

ראשית שער הקדשה חכמה תה

(ג) **וּבְבָא** מְצִיעָא (נמ, ט) אָמְרִינן: שְׁלֵשָׁה יוֹרְדִין לְגִיהֶנֶם וְאִינן עוֹלִין, וְאֵלּוּ הֵם: הַמְכִנָּה שֵׁם רַע לְחִבְרוֹ, וְהַמְלַבֵּין פְּנֵי חִבְרוֹ בְּרַבִּים, וְהָבָא עַל אִשְׁתַּיִשׁ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(ד) **וּבְעֵנֵשׁ** הָבָא עַל הַשְּׁפָחָה: אָמַר בּוֹיָקְרָא רַבָּה (ט, ס), זֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּכָר אַחַר: "אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ" (ויקרא ג, יג) – זֶהוּ שְׁאָמַר הַפְּתוּב (משלי יד, ט): "אָוֹלִים יִלְיָץ אָשֶׁם". אָמַר רַבִּי יוֹדָן: הַטֶּפֶשׁ הַזֶּה מְתַרְגֵּם חוֹבְתוֹ בְּפִיּוֹ^מ וְאוֹמֵר: לֹא חֲטָאת אָנִי חֵיב וְלֹא אָשֶׁם אָנִי חֵיב. רַבִּי יוֹדָן בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי אָמַר: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שְׂנוּהֶגִין בְּשִׁפְחוֹת הַתֵּר בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תוֹלֶה אוֹתָם בְּקַדְקְרֵי רְאִשֵׁיהֶם לְעֵתִיד לְבוֹא. "אֵף אֱלֹהִים יִמְחֹץ רֹאשׁ אִיְכָיו קְדָקֵד שְׁעַר מִתְהַלֵּךְ בְּאֲשָׁמִיו" (מסילת סת, כג). כָּל עֵמָא יִמְרוּן: יִזּוֹל הֵהוּא גְבָרָא בְּחוּבֵיהִ^מ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(ה) **עוֹד** אָמְרוּ בְּמַסְכַּת דְּרֵךְ אֶרֶץ רַבְתִּי (פיק א), נִמְצָא אֶצְלָנוּ בְּכַתִּיבַת יָד, וְהֶעֱתִק בִּילְקוּט (מסא ממקלא): הָבָא עַל הַשְּׁפָחָה – חֵיב עֲלֶיהָ מְשׁוּם אַרְבַּע עֶשְׂרֵה לְאוּיִן, וְכָרַת בְּיַדֵי שְׁמַיִם. מְשׁוּם "לֹא תִזְרַע כְּרֶמֶךְ פְּלָאִים"^מ, וּמְשׁוּם "לֹא תַחְרֹשׁ", וּמְשׁוּם "לֹא תִלְבֵּשׁ שַׁעֲטָנִז" (דנריס כג, ט-א); וּמְשׁוּם "לֹא תִרְצַח"^מ, וּמְשׁוּם "לֹא תִנְאָף", וּמְשׁוּם "לֹא תִגְנוֹב", וּמְשׁוּם "לֹא תַחְמֹד" וְ"לֹא תַעֲנֶה" (שמוס כ, ג-יד); וּמְשׁוּם אִשְׁתַּיִשׁ אָב, וּמְשׁוּם אִשְׁתַּיִשׁ אָח^מ; מְשׁוּם שְׁפָחָה^מ, מְשׁוּם זוֹנָה, מְשׁוּם נְדָה, מְשׁוּם נְכָרִית. אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל וְחָלַל אֶת עֲצָמוֹ וְזָרְעוֹ בְּכוֹתִית – לֹא יִהְיֶה לוֹ עַר בְּחַכְמִים וְעוֹנָה בְּתַלְמִידִים^מ; וְאִם הָיָה כֹהֵן – לֹא יִהְיֶה לוֹ בֵּן מְגִישׁ מִנְחָה לִי צְבָאוֹת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(ו) **עוֹד** אָמְרוּ בְּסִנְהֶדְרִין (פג, א) עַל פְּסוּק (מלאכי ג, יא): "בְּגִדְהָ יְהוּדָה וְתוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל"^מ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: זֶה עֲבוֹדַת אֱלִילִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִימֵי ג, כ):

הַדְּבָרוֹת, וְעֲלִיהָ אָמַר שְׁלֵמָה וְכוּ'. [מב] מְתַרְגֵּם חוֹבְתוֹ וְכוּ' הַטֶּפֶשׁ הַזֶּה, כִּשְׁהוּא עוֹשֶׂה חֲטָא, יִפְרֹשׁ וּיְמַלִּיץ עַל עֲצָמוֹ שְׁלֵא חֲטָא כֵּאֵן בְּכַרִּיתוֹת וּמִיתוֹת בִּי, רַק אִשֶׁם אוֹ חֲטָאת הוּא חֵיב וְהִינּוּ שְׁאוֹמֵר וּמָה בְּכַךְ שְׁחֲטָאתִי, לֹא חֲטָאת אֲנִי חֵיב, אִ"כ אֲבִיא חֲטָאת. וְדוֹרֵשׁ "יִלְיָץ" כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית מ, כג) "הַמְלִיץ", כְּלוֹמַר מְתַרְגֵּם [מכד"ל; עַן יוֹסֵף]. [מג] כָּל עֵמָא וְכוּ' כְּלוֹמַר פִּירֵשׁ אֶת הַפְּסוּק מִתְהַלֵּךְ בְּאֲשָׁמִיו, וְהִינּוּ שִׁיאֲמָרוּ כּוֹלָם, יִלְךְ לְאַבְדוֹן בְּחוֹבוֹתָיו [ממ"כ]. [מד] לֹא תִזְרַע וְכוּ' שְׁמַעֲרַב זֶרַע כִּשְׁר בּוֹרַע פְּסוּל, וְהוּי כְּמוֹ כְּלָאִים. וְכֵן הַטֶּעַם בִּלְא תַחְרוֹשׁ כִּשׁוֹר וְחֲמוֹר, וְגַבִּי 'לֹא תִלְבֵּשׁ שַׁעֲטָנִז', דְּבַכֵּל אֵלּוּ מְעַרְב שְׁנֵי מִינִים בִּיחַד [נמלמ יעקב]. [מה] לֹא תִרְצַח וְכֵן לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנוֹב וְלֹא תַחְמֹד, יוֹכֵן עֲפִימִ"שׁ לְעִיל עַל קִטְעַ לֹא, עֵי"שׁ [נמלמ יעקב]. [מו] אִשְׁתַּיִשׁ אָח וּמְשׁוּם וְכוּ' וְהַטֶּעַם, מְשׁוּם שְׁכֻשְׁהִילַד גְּדוֹל וּמִתְגִּיר, אִינוּ יוֹדַע שְׁהוּא אֲבִיו, וְלִפְעָמִים נוֹשֵׂא אִשְׁתַּיִשׁ אֲבִיו אוֹ אִשְׁתַּיִשׁ אָחִיו, וְאֵע"ג דְּלִפִּי הָאֵמֶת לֹא מִיקְרִי אֲבִיו וְאָחִיו, דְּקִי"ל בְּנֵךְ הַבֵּא מִיִּשְׂרָאֵלִית קְרוּי בְּנֵךְ, אֲבָל בְּנֵךְ הַבֵּא מְעוֹבְדַת כּוֹכְבִים אִינוּ קְרוּי בְּנֵךְ אֵלּא בְּנָה, אִפְשֵׁר לֹמַר דְּרַבְנָן גִּזְרוּ עֲלֵיו, וְכֵן בְּכָל הַנְּהוּא לְאוּיִן דְּקַחֲשִׁיב עַד הַכֹּא – כּוֹלָהוּ אֲסַמְכַתָּא דְּרַבְנָן [נמלמ יעקב]. [מו] שְׁפָחָה וְכוּ' וְכִמ"שׁ ז"ל בְּסִנְהֶדְרִין (פב, א): הַבֵּא עַל עֲכוּ"ם חֵיב עֲלֵיהָ מְשׁוּם נְדָה, שְׁפָחָה, גוּיָה (עוֹבְדַת כּוֹכְבִים), זוֹנָה. וּפִירֵשׁ"י שֵׁם עַל שְׁפָחָה, שְׁהַכּוֹתִית כְּשִׁפְחָה אֲצִלּוֹ, כִּי כִנְסַת יִשְׂרָאֵל גְּבִירָה נִקְרְאת [נמלמ יעקב]. [מז] עַר בְּחַכְמִים וְכוּ' דְּכַתִּיב (מלאכי ב, יב): "יִכְרַת ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עַר וְעוֹנָה מֵאֵהֱלִי יַעֲקֹב וּמְגִישׁ מִנְחָה לֵה' צְבָאוֹת". וְדַרְשִׁינן (סִנְהֶדְרִין פב, א. וְהוּבֵא לְקַמֵּן אוֹת לוֹ): אִם תִּחֲ הוּא, לֹא יִהְיֶה לוֹ עַר, פִּי חֲרִיף בְּחַכְמִים, וְעוֹנָה בְּתַלְמִידִים; וְאִם כֹּהֵן הוּא לֹא יִהְיֶה לוֹ בֵּן מְגִישׁ מִנְחָה

"בְּגִדְתֶם בֵּי בֵּית יִשְׂרָאֵל, נָאִם יי'". "וְתוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל"^י – זֶה מִשְׁכַּב זְכוֹר. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא יח, כג): "וְאֵת זְכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה, תוֹעֵבָה הִיא". "כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יי' אֲשֶׁר אָהַב" – זוֹ זוֹנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים כג, יח): "וְלֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל". "וּבַעַל בַּת אֵל נִכְר" – זֶה הִבָּא עַל הַכּוֹתֵיית. וּכְתִיב בְּתָרָה (פסוק יג): "יִכְרַת יי' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעֹנָה". אִם תִּלְמִיד חָכָם הוּא – לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר בְּחֻכְמִים וְעוֹנָה בְּתִלְמִידִים; וְאִם כֹּהֵן הוּא – לֹא יִהְיֶה לוֹ בֶּן מִגִּישׁ מִנְחָה לַיי צְבָאוֹת. אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבוּיָה: כָּל הִבָּא עַל הַכּוֹתֵיית – כָּאֵלּוּ נִתְחַתֵּן בְּעֵבֹדֵת אֱלִילִים; שְׁנָאֵמַר: "וּבַעַל בַּת אֵל נִכְר"^{יא}. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. עוֹד בְּמִדְרָשׁ (מדרש משלי ה, ג-ה; ילקוט משלי ממקלו): "כִּי נִפְתַּת תִּטְפְּנָה שְׁפֹתַי זָרָה" (משלי ה, ג). בְּנִי, הִזְהַר מֵאִשָּׁה זוֹנָה, שְׁלֹא תִטְעֶה אוֹתָךְ בְּדַבָּר שְׁפֹתִים, וְשְׁלֹא תִשָּׁטֵה אוֹתָךְ אַחֵר קוֹלָהּ. לָמָּה? "וְאַחֲרֵיתָהּ מָרָה כְּלַעֲנָה, חֲדָה כְּחָרִב פִּיּוֹת" (שם ט, ט). אָמַר לוֹ^{יב}: בְּנִי, מָה הַחָרִב אוֹכֵלֵת מִשְׁנֵי צַדִּיקָה, כִּךָּ הִיא מְאַבְדֵת חַיָּיו שֶׁל אָדָם מִחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. מָה כְּתִיב אַחֲרָיו (פסוק ט): "וְרַגְלֶיהָ יִרְדוּת מוֹת" – שְׁמוֹרִידָה הָאָדָם לְעַמְקָהּ שֶׁל מוֹת, וְזֶהוּ יִסּוּרֵין רַעִים. "שְׂאוֹל צַעֲדֶיהָ יִתְמַכּוּ" (שם) – אֵף עַל פִּי שְׁנֵדוֹן בְּיִסּוּרֵין בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵינּוּ נִצּוֹל מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֵנָם. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

טבת

(ז) וּבַעֲנֹשׁ הִבָּא עַל אִשׁת אִישׁ וְעַל הַפְּנוּיָה בְּלֹא שְׁבַע בְּרָכוֹת: פָּרְשׁוּ בַּזְהַר (מזריע מד,

ט), זֶה לְשׁוֹנוֹ: מִכָּאֵן אוֹלִיפְנָא: חֲתָן וְכֻלָּה, כִּיּוֹן שֶׁנִּתְבָּרְכוּ בְּשֶׁבַע בְּרָכוֹת, מִתְדַבְּקִים יַחַד כַּדְּגָמָה שֶׁל מַעֲלָה. וְעַל כֵּן, מִי שֶׁבָּא לְהִתְחַבֵּר בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת – הוּא פּוֹגֵם הַזּוּוג, וְעוֹשֶׂה כְּבִיכּוֹל שְׁתֵּי רְשִׁיּוֹת לְמַעֲלָה. שְׂכֵן הַזּוּוג שֶׁל כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא בּוֹ בְּלִבָּד, הֵן בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא בְּרַחֲמִים וְהֵן בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא בְּדִין. בּוֹא וּרְאֵה: הַמִּתְחַבֵּר בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת – כָּאֵלּוּ מִשְׁקֵר בּוֹ בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ תְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה תּוֹלָה עַד שִׁיִּסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁפֹתוֹב: "אִם יִכְפַּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמְתּוּן". וְאֵימְתִי? בְּשַׁעָה שֶׁבָּא לְעוֹלָם הַהוּא בְּתְשׁוּבָה, וַיֵּשׁ לוֹ לְקַבֵּל עֲנֹשׁ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַמִּשְׁקֵר בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, לֹא יִתְקַבֵּל בְּתְשׁוּבָה עַד שִׁידוֹן בְּדִינָהּ שֶׁל גִּיהֵנָם; כָּל שְׂכֵן הַמִּשְׁקֵר בְּכִנְסַת

זֶה לְשׁוֹנוֹ: מִכָּאֵן אוֹלִיפְנָא: חֲתָן וְכֻלָּה, כִּיּוֹן דְּאִתְבָּרְכֵן בְּשֶׁבַע בְּרָכוֹת, אִתְדַבְּקוּן כַּחֲדָא כַּדְּגָמָא דְלַעֲלָא. וְעַל דָּא, מִאֵן דְּאִתִּי לְאִתְחַבְּרָא בְּאִנְתּוֹ אַחֲרָא – הָא פְּגָם זְוֵוגָא, כְּכִיכּוֹל עֶבֶד בִּי רְשִׁיּוֹת לַעֲלָא. דְּהָא זְוֵוגָא דְכְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל בְּקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַ בְּלַחֲדוּדֵי, בְּזִמְנָא דְאִיהוּ בְּרַחֲמֵי וּבְזִמְנָא דְאִיהוּ בְּדִינָא. תָּא חֲזִי: מִאֵן דְּמִתְחַבְּרָא בְּאִנְתּוֹ אַחֲרָא – כָּאֵלּוּ מִשְׁקֵר בְּהַ בְּקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּבְכְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. וְעַל דָּא קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֹא יִהַב לָהּ תְּשׁוּבָה, וְתְשׁוּבָה תִּלְיָא עַד דְּיִסְתַּלַּק מִמַּעֲלָמָא. הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה כג, יד): "אִם יִכְפַּר הָעוֹן

ובירושלים, כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב, ובעל בת אל נכר. [ג] בישראל בגמ': בישראל ובירושלים. [גא] שנאמר: ובעל וכו' וכי בת יש לו לאל נכר, אלא זה הבא על הכותית, עכ"ל הגמרא. [גב] אמר לו כן הגי' בילקוט, ובמדרש מוסיף כאן בסוגריום (עפ"י כת"י רומי ופארמא): רבי אליעזר שאל את רבי יהושע,

ישראל ובקדוש ברוך הוא; וכל שכן אם הטריח את הקדוש ברוך הוא לעשות צורת ממזר באשה אחרת, והכחיש את פמלית המלך.

הזה לכם עד תמתון". ואימת? בשעתא דעל בתשובה לה הוא עלמא, ואית לה לקבלא ענשא. רבי אלעזר אמר: האי מאן דמשקר בכנסת ישראל, לא יתקבל בתשובה עד דאתדן בדינא דגיהנם; כל שכן מאן דמשקר בכנסת ישראל ובקדשא בריך הוא; וכל שכן אי אטרח לה לקדשא בריך הוא למעבד דיוקנא דממזר באנתו אחרא, ואכחש פמליא דמלכא.

(לח) רבי חי' פתח ואמר: "גוזל אביו ואמו" (משלי כח, מד). 'אביו' - דא קדשא בריך

הוא; 'ואמו' - דא בנסת ישראל. מאי 'גוזל'? כמה דאת אמר (ישעיה ג, יד): "גזלת העני בבתיכם". ומאן איהו? מאן דחמד אתתא אחרא דלאו איהי בת זוגה. תנינן תמן (נרכות לה, ב): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - כאלו גוזל הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל; שנאמר: "גוזל אביו ואמו". כל הנהנה מן העולם הזה - כלל; זהו המתדבק באשה להנות ממנה. ואף על פי שהיא פנויה, ונהנה ממנה בלא ברכה - כאלו גוזל הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל. מה הטעם? בגלל שהזוג שלהם הוא בשבע ברכות. ומה על פנויה כן; המתדבק באשה אחרת, שעומדת כדגמה של מעלה בזוג של שבע ברכות - על אחת כמה וכמה.

טעמא? בגין דזווגא דילהון בשבע ברכות הוא. ומה על פנויה כן; מאן דאתדבק באנתו אחרא, דקאם כגונא דלעלא בזווגא דשבע ברכות - על אחת כמה וכמה.

(לט) "חבר הוא לאיש משחית" (משלי טז)

פשע" (טז) - דאמר: הא פנויה היא, אמאי אסיר? בגין דא: "גוזל אביו ואמו"; ולא עוד, אלא ד"חבר הוא לאיש משחית". מאן הוא איש משחית? דפגם דיוקנא ותקונא דלעלא. כל שכן מאן דחמד לאנתו דחברה לאתדבקא בה, דפגם יתיר. ועל דא אתפגם הוא לעלמין. "איש משחית" - דפגם לעלא, ופגם לתתא, ופגם לנפשה. דא הוא דכתיב:

פשע" (טז) - דאמר: הא פנויה היא, אמאי אסיר? בגין דא: "גוזל אביו ואמו"; ולא עוד, אלא ד"חבר הוא לאיש משחית". מאן הוא איש משחית? דפגם דיוקנא ותקונא דלעלא. כל שכן מאן דחמד לאנתו דחברה לאתדבקא בה, דפגם יתיר. ועל דא אתפגם הוא לעלמין. "איש משחית" - דפגם לעלא, ופגם לתתא, ופגם לנפשה. דא הוא דכתיב:

"משחית"; וכתיב (משלי ו, לב): "משחית נפשו הוא יעשנה".

(מ) וּבְעֵנַשׁ הִבָּא עַל הַכּוֹתִית: פִּרְשׁוּ בְזִהַר (מי שיה קלא, ז): מֵאֵן דְּאִתְדַבֵּק בְּאַתְתָּא דְשָׂאָר

המתדבק באשה נכרית – הוא נטמא, והבן שיוולד לו יקבל עליו רוח טמאה. ואם תאמר: הרי מצד אביו הוא בא, ולמה יקבל עליו רוח טמאה? בוא וראה: הרי בראשונה נטמא אביו, בשעה שנתדבק באותה אשה שהיא טמאה; ואם האב נטמא באותה אשה טמאה, כל שכן שהבן הנולד ממנה יקבל רוח טמאה. ולא עוד, אלא שעובר על התורה, שנאמר: "כי לא תשתחוה לאל אחר, כי יי קנא שמו"; בגלל שהוא מקנא לברית הזאת.

בוא וראה: המביא את ברית הקדש באשה נכרית – גורם שהוא יטמא, וגורם שהמקום האחר יטמא. ועל כן כתוב: "תחת שלום רגזה ארץ".

בגין דקני על האי ברית. ואמר לקמיה: תא חזי: האי מאן דעל ברית קדישא ביהיא אתתא דשאר עמין – גרם לאסתאבא איהו, וגרם לאסתאבא אתר אחרא. ועל דא כתיב (משלי ל, כא): "תחת שלוש רגזה ארץ". עד כאן לשוננו.

(מא) עוֹד בְּזִהַר (ואסמחן רסו, ב): עַד דְּהוּוּ אֲזִלִּי, אָמַר רַבִּי אֲבָא: מַאי דְכָתִיב (ירמיה ג, יג): "אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בורות, בורות נשברים" וגומר? אתי

עזבו – דא הוא מאן דמשקר באת רשימא קדישא. ובמה משקר בה? דעיל לה ברשותא אחרא דאקרי בורות נשברים. דהא אמין דעלמא עובדי עבודת אלילים אקרו בורות נשברים. ודישאל אקרי באר, "דמיין צלילן נפקי ונזלין מנה. כמה דאת אמר: "ונזלים מן לבנון" (ש"ש ה, טו), "ונזלים מתוך באר" (משלי ה, טו); וכתיב (ש"ש סט): "מעין גנים באר מים חיים". "אשר לא יכלו המים" מהו? אלא אותו הנהר המושך ויוצא משקה לכל הגן ומרוה לכל מקום ומקום, כמו שהעמדנו, עד שממלא את המקום בגן שנקרא באר מים חיים, ומשם

עמין עובדי עבודת אלילים –

אסתאב איהו, ויהווא ברא דאתילד לה יקבל עליה רוח מסאבא. ואי תימא: הא מסטרא דאבוי קא אתיא, אמאי יקבל עליה רוח מסאבא? תא חזי: דהא בקדמיתא אסתאב אבוי, בשעתא דאתדבק בהיא אתתא דאיהי מסאבא; וכיון דאב איהו אסתאב בהיא אתתא דאיהי מסאבא, כל שכן דאיהו ברא דאתילד מנה יקבל רוח מסאבא. ולא עוד, אלא דעבר על אורייתא, דכתיב (שמות לז, יד): "כי לא תשתחוה לאל אחר, כי יי קנא שמו";

עזבו מקור מים חיים לחצב להם בורות, בורות נשברים" וגומר? אתי עזבו – דא הוא מאן דמשקר באת רשימא קדישא. ובמה משקר בה? דעיל לה ברשותא אחרא דאקרי בורות נשברים. דהא אמין דעלמא עובדי עבודת אלילים אקרו בורות נשברים. ודישאל אקרי באר, "דמיין צלילן נפקי ונזלין מנה. כמה דאת אמר: "ונזלים מן לבנון" (ש"ש ה, טו), "ונזלים מתוך באר" (משלי ה, טו); וכתיב (ש"ש סט): "מעין גנים באר מים חיים". "אשר לא יכלו המים" מהו? אלא ההוא נהר דנגד ונפק אשקי לכל גנתא ורוי לכל אתר ואתר, כמה דאוקימנא, עד דמלי

לההוא אֶתֶר גִּנְתָּא דְאֶקְרִי בְּאֶר מִים חַיִּים, וּמִתְמַן אֲתוּנו עֲלָאין וְתַתְּאִין, בְּמָה דְאֵת אָמַר (נלאשׂים ט, י): "וּמִשָּׁם יִפְרֹד". וְכָל אֲנוּן סְטָרִין דְּסִטְר שְׂמָאלָא לָא מִשְׁתַּקִּין מֵהֵהוּא נְבִיעוּ דְמִיין נְבִיעִין, בְּגִין דְאֲנוּן מִסְטָרָא דְשָׂאָר עֲמִין. וּמָאן דְּמִשְׁקַר בְּשִׂמָא קְדִישָׁא בְּהֵהוּא סְטָרָא – אֲתַדְבֵּק בְּ"בֹרֶת נְשָׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכֻלוּ הַמַּיִם", וְלֹא עֲיִלוּ לְתַמָּן. וְהֵהוּא דְזָכִי לְנִטְרָא לֵיה – זָכִי לְאַשְׁתַּקֵּינָא מֵהֵהוּא נְבִיעוּ דְנַחְלָא בְּעֲלָמָא דִן וּבְעֲלָמָא דְאֵתִי. הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה נח, ט): "וְהָיִיתָ כְּגֵן רוּחַ וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִמִּיּוֹ". וְזָכִי דְאֲתַמְלִי הֵהוּא בְּאֶר

נֹזְנִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שְׂנֵאמַר: "וּמִשָּׁם יִפְרֹד". וְכָל הַצְּדָדִים שֶׁל צֶדֶד שְׂמָאל אֵינָם מִשְׁקִים מֵאוֹתוֹ מִקּוֹר מִים חַיִּים, בְּגִלְל שֶׁהֵם מִצְדָּם שֶׁל שְׂאָר הָעַמִּים. וְהַמִּשְׁקָר בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּאוֹתוֹ צֶדֶד – מִתְדַבֵּק בְּ"בֹרֶת נְשָׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכֻלוּ הַמַּיִם", שְׂאִינָם נִכְנָסִים לְשָׁם. וְהַזֹּכֵה לְשִׁמְרֵי אוֹתוֹ – זֹכֵה לְהַשְׁקוֹת מֵאוֹתוֹ מִקּוֹר הַנַּחַל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב: "וְהָיִיתָ כְּגֵן רוּחַ וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִמִּיּוֹ". וְזֹכֵה שֶׁהַבָּאָר הָעֲלִיוֹנָה תִּמְלֵא, לְמִשְׁךְ בְּרֻכּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אוֹי לְמִשְׁקָר בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, שְׂכֵן מִשְׁקָר בְּשֵׁם הָעֲלִיוֹן. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂגוּרָם לְבָאָר הַזֹּאת שֶׁלֹּא תִתְבָּרַךְ. וְעֲלִיו אָנוּ קוֹרְאִים: "כִּי הוֹצִיא שֵׁם רַע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל". בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא.

עֲלָאָה, לְנִגְדָא בְּרַכָּן לְעֲלָא וְתַתְּא. וְיִ לְמָאן דְּמִשְׁקַר בְּשִׂמָא קְדִישָׁא, דְּהָא מִשְׁקַר בְּשִׂמָא עֲלָאָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא דְגָרַם לְהָאִי בְּאֶר דְּלֹא אֲתַבְּרָכָא. וְקָרִינָן עֲלֵיהּ (דנריס כג, ט): "כִּי הוֹצִיא שֵׁם רַע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל". בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל דִּיקָא. עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוּ לְעַנְיָנוּ.

ד טבת

(מג) וּבְעֵנֵשׁ הֵבָא עַל נִשְׁכֵּ"ז: אָמַר בְּתַקּוּנִים (מִיקוּן כֹּא; נט, ג), זֶה לְשׁוֹנוּ: וְכָל סְרַכָּן דְּסַם הַמּוֹת אֲנוּן רַגְלִין דִּילֵיהּ, וְעֲלִיהוּ אֲתַמַּר (משלי ה, ה): "רַגְלֵיהָ יִרְדוּת מוֹת". וְאֲנוּן חַ"י סְרַכּוֹת. וְעֲלִיהוּ כְּתִיב (נלאשׂים ט, כג): "וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי" – לֵאלּוֹ שֶׁמִּתְפַּלְלִים חַ"י הַבְּרַכּוֹת שֶׁל הַתְּפִלוֹת. וּמִי גוֹרַם שְׂמֵי הַמִּבּוּל מִתְגַּבְּרִים? מִי שְׂמַרִיק מִי הַזֶּרַע שֶׁל בְּרִית הַמִּלָּה בְּנִדָּה שְׂפָחָה כּוֹתִית זֹנָה. וְלַעוֹלָם טְרַפָּה אֵינָה חַיָּה, כִּי כָּל מְקוֹם שֶׁהִיא מִסְתַּרְכַּת בְּאָדָם בְּחֻטְאֵיהָ הִיא הוֹרֶגֶת.

וְלַעוֹלָם טְרַפָּה אֵינָה חַיָּה (מולין מג, ט), דְּבַכָּל אֲתֵר דְּתַתְּסַרְךָ בְּכַר נֶשׁ בְּחוּבִין דִּילֵיהּ קְטִלִית. עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוּ.

(מג) עוֹד בְּתַקּוּנִים (מִיקוּן לו; עט, ג): תִּלְתָּ קְלַפִּין דְּעַרְלָה אֲנוּן: מִשְׁחִית וְאָף וְחֻמָּה. לְקַבֵּל עַרְלָה אֵיהוּ עוֹן, יִתְדַתְּקִינוּ בְּצִלוֹתָא (מחלים עט, לח): "וְהָיָה רַחוּם יִכַּפֵּר שְׁלֹשׁ הַקְּלִפּוֹת שֶׁל עַרְלָה הֵן: מִשְׁחִית וְאָף וְחֻמָּה. כִּנְגַד עַרְלָה הוּא עוֹן. וְהוּא שְׂתַקְנוּ בְּתַפְלָה: "וְהוּא

[נו] דגרים בזו"ש ליתא ובדפו"י: גרים. [נז] מים בזו"ש ליתא, ובדפו"י: מיא. [נח] כותית בזו"ש ליתא. ובדפו"י: גויה. [נט] דתקיננו בצלותא וכו' בזו"ש: והיינו דתקיננו בצלותא: "והוא רחום יכפר עון" זה עון.

עוֹן". "ולא ישחית" - דא משחית. "והרבה להשיב אפו" - דא אף. "ולא יעיר כל חמתו" - דא חמה. ומאן דאעל אות ברית ברשו נכרא, אלין ארבעה שלטין עליה. הָדָא הוּא דְכָתִיב (נלאשית ו, יט): "והמים גברו מאד מאד על הארץ".

רחום יכפר עון" - זה עון. "ולא ישחית" - זה משחית. "והרבה להשיב אפו" - זה אף. "ולא יעיר כל חמתו" - זו חמה. והמביא את אות הברית ברשות זרה, ארבעה אלו שולטים עליו. זהו שכתוב: "והמים גברו מאד מאד על הארץ". 'על הארץ' - זה גופו.

מד) עוֹד בַּתְּקוּנִים (מיקון מס; פה, ב), שְׁעוֹן זֶה הַנּוֹכַח הוּא דוֹמָה מִמֶּשׁ לְפִוְגִם בְּשִׁבְתָּ וּמוֹצִיא מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הָרַבִּים. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מָאן דְּאֶעְקַר חֲפִץ מֵאַתְרָהּ

העוקר חפץ ממקומו ומניחו חוץ למקומו - כאלו עוקר עץ החיים, שהוא אות ברית, ומניחו ברשות זרה. העושה זאת, גורם שעוקר נשמתו מרשותה ומניחה ברשות אחרת, שהיא מרה וטחול. וזה גרם לישראל שנעקרו מארץ ישראל ונגלו בארץ זרה, שהיא רשות הרבים. וכך הוא המביא אות ברית קדש שלו ברשות זרה.

ואנח לה לבר מאתרה - כאלו אעקר אילנא דחיי, דאיהו סמברית, ואנח לה ברשו נכרא. מאן דעבד דא, גרם דאעקר נשמתה מרשות דילה ואנח לה ברשו אחרא, דאיהי מרה וטחול. ודא גרם לישראל דאתעקרו מארעא דישראל ואתגליאו בארעא נכרא, דאיהי רשות הרבים. וְהָכִי הוּא מָאן דְּאֶעְלֵל אוֹת בְּרִית קִדְשׁ דִּילָהּ בְּרִשוֹ נִכְרָא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

מה) עוֹד בַּתְּקוּנִים (מיקון סו; טו, ט): כְּגֹנָא דָא, מָאן דְּנִפְק מִרְשׁוֹת הַיְחִיד וְאִזְל לְרְשׁוֹת הָרַבִּים, או דאפק זרע מנה

כעין זה, היוצא מרשות היחיד והולך לרשות הרבים, או שמוציא זרע מאות ברית קדש ומכניס ברשות זרה - הרי זה כאלו נוטע עץ של טוב ורע. ובשביל אדם זה, שנוטע בנדה או שפחה או כותית או זונה, נאמר: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה"; והבת שנעשתה כדגמה זו נקראת מסכה. ועליהם נאמר: "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר". מהו 'בסתר'? בסתרו של עולם.

מאות ברית קדש ואעל ברשו נכרא - כאלו האי נטע אילנא דטוב ורע. ובגין דא ס, האי בר נש דנטע בנדה או שפחה או כותית או זונה אתמר (שמות כ, ד): "לא תעשה לך פסל וכל תמונה", ועל ברתא דאתעבדת כגונא דא אתקריאת מסכה. ועליהם נאמר (דברים כו, טו): "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר". מאי 'בסתר'? בסתרו דעלמא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

מו) עוֹד בְּעֵנֵשׁ הַבָּא עַל הַכּוֹתִית וְעַל הַנְּדָה: בְּזִהַר (שמות ג, ב), זֶה לְשׁוֹנוֹ: תְּלַת אַנּוּן

שלשה הם הדוחים את השכינה מן העולם, וגורמים שמשכן הקדוש ברוך הוא אינו בעולם,

דדחין שכינתא מעלמא, וגרמין דדירה דקדשא בריך הוא לא הוי

[ס] מאתריה בזו"ש: מאתריה ומרשותיה. [פא] ברית בזו"ש: אות ברית. [סכ] ובגין דא וכו' בזו"ש: ובגין האי בר נש דנטע בזונה או שפחה, או פלחת כוכביא, או נדה, איתמר: "לא תעשה לך פסל". ועל ברתא

ובני אדם צועקים ואין קולם נשמע. ואלו הם: האחד – השוכב עם הנדה. בגלל שאין טמאה חזקה בעולם מלבד טמאת הנדה. טמאת הנדה קשה מכל הטמאות שבעולם. הוא (השוכב) נטמא, וכל הקרבים אליו נטמאים עמו. בכל מקום שהולכים נדחית השכינה מפניהם. ולא עוד, אלא שגורם פגעים רעים על עצמו ועל הזרע שיוליד. שפיון שאדם קרב אל נדה – הטמאה היא קופצת עליו, והוא נטמא בכל איבריו. הזרע שיוליד באותה שעה, מושכים עליו רוח טמאה, וכל ימיו יהיה בטמאה, שהרי בנינו ויסודו היא טמאה גדולה וחזקה מכל הטמאות שבעולם, שמיד שאדם מתקרב אל נדה קופצת הטמאה ההיא עליו, שנאמר: "ותהי נדתה עליו".

ויסודא דילה מסאבו¹⁰ רב ותקיף מכל מסאבו דעלמא, דמיד דאקרב בר נש לגבי נדה
ההוא מסאבו דלג עלוי, דכתיב (ויקרא טו, כד): "ותהי נדתה עליו".

השני – השוכב עם בת אל נכר. שמכניס את ברית הקדש ואת אות הברית ברשות אחרת; שנאמר: "ובעל בת אל נכר". ושנינו: אין קנאה לפני הקדוש ברוך הוא מלבד קנאת ברית הקדש, שהיא ברית השם הקדוש וסוד האמונה. מה כתוב: "ויחל העם לזנות אל בנות מואב"; מיד: "ויחר אף יי בישראל".

מה כתיב (נמכר כה, ב): "ויחל העם לזנות אל בנות מואב"; מיד (שם טז, ג): "ויחר אף יי בישראל".

מח) רישי עמא, דינדעי ולא מחו בידיהו, אתענשו בקדמיתא; דכתיב (שם טז, ד): "קח את כל ראשי העם והוקע אותם ליי נגד השמש". רבי אבא אמר: מאי נגד השמש? נגד הברית, דאקרי שמש. ועליהו אתמר (מהליס פד, יג): "כי שמש ומגן יי אלהים". שמש ומגן – דא ברית קדישא. מה שמש זרח ואנהר על עלמא, אוף הכי ברית קדישא זרח ואנהר

אתענשו בקדמיתא; דכתיב (שם טז, ד): "קח את כל ראשי העם והוקע אותם ליי נגד השמש". רבי אבא אמר: מאי נגד השמש? נגד הברית, דאקרי שמש. ועליהו אתמר (מהליס פד, יג): "כי שמש ומגן יי אלהים". שמש ומגן – דא ברית קדישא. מה שמש זרח ואנהר על עלמא, אוף הכי ברית קדישא זרח ואנהר

בעלמא, ובני נשא צוחין ולא אשתמע קליהון. ואלין אנון: מאן דשכב בנדה. בגין דלית מסאבו תקיף בעלמא בר מסאבו דנדה. מסאבא דנדה קשיא מכל מסאבו דעלמא. אסתאב איהו, וכל דמקרב¹⁰ בהדה יסתאבון עמה. בכל אתר דאזלין אתדחיא שכינתא מן קמיהו. ולא עוד, אלא דגרם מרעין בישין על גרמה ועל ההוא זרעא דיולד. דכיון דיקרב בר נש לגבי נדה – ההוא מסאבו דלג עלוי, ואסתאב בכל שיפין דילה. זרעא דיולד בההוא שעתא, משכין עלוי רוח מסאבו, וכל יומי יהא במסאבו, דהא בנינא

ויסודא דילה מסאבו¹⁰ רב ותקיף מכל מסאבו דעלמא, דמיד דאקרב בר נש לגבי נדה
ההוא מסאבו דלג עלוי, דכתיב (ויקרא טו, כד): "ותהי נדתה עליו".

מז) ומאן דשכב בבת אל נכר. דאעל ברית קדש ואת קימא ברשו אחרא; דכתיב (מלאכי ג, ב): "ובעל בת אל נכר". ותנינן: לית קנאה קמי קדשא בריך הוא בר קנאה דברית קדישא, דאיהו קימא דשמא קדישא ורזא דמהימנותא.

מה כתיב (נמכר כה, ב): "ויחל העם לזנות אל בנות מואב"; מיד (שם טז, ג): "ויחר אף יי בישראל".

מח) רישי עמא, דינדעי ולא מחו בידיהו, אתענשו בקדמיתא; דכתיב (שם טז, ד): "קח את כל ראשי העם והוקע אותם ליי נגד השמש". רבי אבא אמר: מאי נגד השמש? נגד הברית, דאקרי שמש. ועליהו אתמר (מהליס פד, יג): "כי שמש ומגן יי אלהים". שמש ומגן – דא ברית קדישא. מה שמש זרח ואנהר על עלמא, אוף הכי ברית קדישא זרח ואנהר

חִבּוּב רֵאשִׁית פָּרֶק שְׁבַע עָשָׂר חֲכָמָה תיב

להגן על האדם, כן ברית הקדש מגנה על האדם. והשומר אותה – אין נזק בעולם שיכול לקרב אליו. וזהו: "נגד השמש" – ראשי העם נתפסים בכל דור ודור באשמה זו, אם יודעים, בגלל שחובה זו עליהם לקנאת לקדוש ברוך הוא בברית הזאת.

יתפסון בכל דָּא וְדָא בְּחֻבָּא דָּא, אִי יְדַעִין, בְּגִין דְּחֻבָּה דָּא עֲלִיהוּ לְקַנְאָה לֵה לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַאי בְּרִית.

המכניס קדשה זו ברשות אחרת – עליו נאמר: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תשתחוה להם ולא תעבדם, כי אנכי יי אלהיך אל קנא". והכל קנאה אחת. ועל כן נדחית השכינה מפניו. המשקר בברית הקדש החתום בבשר האדם – כאלו משקר בשם הקדוש, ברוך הוא; המשקר בחותם המלך – משקר בו במלך. אין לו חלק באלהי ישראל. אם לא בכח התשובה תמיד.

מָאן דְּאֵעַל קַדְשָׁה דָּא בְּרִשׁוּתָּא אַחְרָא – עֲלֵה כְּתִיב (שמות כ, ג ה): "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם, כִּי אֲנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא". וְכֹלֵא קַנְאָה תְּדָא. וְעַל דָּא אֲתַדְחִיא שְׁכִינְתָּא מִקְמִיהָ. מָאן דְּמִשְׁקַר בְּבְרִית קַדִּישָׁא דְּחֻתִּים בְּבִשְׂרָה דְּבַר נֶשׁ – כְּאֵלוּ מִשְׁקַר בְּשֵׁמָא קַדִּישָׁא, בְּרִיךְ הוּא; מָאן דְּמִשְׁקַר בְּחֻתְמָא דְּמַלְכָּא – מִשְׁקַר בֵּיהּ בְּמַלְכָּא. לִית לֵה חֵלְקָא בְּאַלְהָא דִּישְׂרָאֵל. אִי לָא בְּחִילָא דְּתִיּוּבְתָא תְּדִיר.

וְרַבִּי יוֹסִי פִתַּח וְאָמַר: "וַיַּעֲזְבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יי וַיִּמְכְּרוּ אֶתְּם" וְגוֹמֵר^ס. מֵאִי מְהוּ 'וַיַּעֲזְבוּ'? שְׂדָחוּ מֵהֶם אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ. הֵיוּ קְנִימָא קַדִּישָׁא. הוּוּ גְזֵרִין וְלֹא פְרַעִין. עַד דְּאַתְתָּ דְּבוּרָה וְנִדְבַת בְּהַאי לְכָל יִשְׂרָאֵל, כְּמָה דְּכְתִיב (שופטים ה, ג): "בְּפָרַע פְּרַעוֹת בִּישְׂרָאֵל, בְּהַתְּנַדֵּב עִם, בְּרָכוּ יי".

מָאן דְּקָטַל בְּנוֹי. הֵהוּא^ס דְּמִתְעַבְרָא בְּנִינָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִמְנוּתָא דִּילָהּ. אִית מָאן דְּקָטַל בַּר נֶשׁ, וְהַאי קָטַל בְּנוֹי. תְּלַתָּא בִישִׁין עֵבֵד, דְּכָל עֲלָמָא לָא יְכַל לְמַסְבַּל. וְעַל דָּא עֲלָמָא מִתְמוּגָא זְעִיר זְעִיר וְלֹא יְדִיעַ, וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲסַתְלַק מֵעֲלָמָא, וְחֻרְבָּא וְכַפְנָא אֲתַתָּהּ, וְגֵרָם לְקַטְלָא לֵה בְּמַעְהָא; דְּסִתְרַהּ הַשְּׁלִישִׁי – הַהוּרַג אֶת בְּנוֹי. זֶה שֵׁשֶׁתּוּ מַעֲבַרְתָּ, וְהוּא גֹרֵם לְהַרְג אֶת הָעֵבֵר בְּמַעֲיָה; שְׁסוּתָר אֶת בְּנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאִמְנוּתָ שְׁלוֹ. יֵשׁ מִי שְׁהוּרַג אִישׁ, וְזֶה הוּרַג אֶת בְּנוֹי. שְׁלֹשׁ רְעוּת עוֹשֶׂה, שְׁהַעוֹלָם כְּלוּ אִינוּ יְכוּל לְשִׂאתָ. וְעַל זֹאת נִמְסַ הַעוֹלָם מֵעַט מֵעַט וְאִין יְדוּעַ, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְתַּלַּק מִן הַעוֹלָם, וְחֻרַב וְרָעַב וְדַבַּר בְּאִים

[סח] וַיִּמְכְּרוּ אוֹתָם וְגוֹ' כַּפְסוּק: אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם, וְכֵן הוּא כְּדָ"מ. וְכֹזוּ"שׁ הַגִּי': וַיִּשְׁכַּחוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם (ש"מ"א

על העולם. ואלוהו: הורג בניו, סותר בנין המלך, דוחה את הנשמה, שהולכת ומשוטטת בעולם ואינה מוצאת מנוחה. ועל זאת רוח הקדש עושה בכיה כביכול, והעולם נדון בכל הדינים הללו. אוי לאיש ההוא, אוי לו. מוטב לו שלא נברא בעולם. אשריהם ישראל, שאף על פי שהיו בגלות מצרים, נשמרו מכל השלשה האלה.

לה דלא יתברי בעלמא. זכאין אנון ישראל, דאף על גב דהוו בגלותא דמצרים, אסתמרו מכל הני תלת. עד כאן לשונו לעניננו.

(נ) ובענין מה שאמר (לעיל עמ' כו) "חגור חרבך על ירך גבור" (מסילס מה, ד) לפרוש ראשון, הינו שהחרב הנוקמת נקם ברית היא הנפרעת מהפוגם הברית. וכן פרש רשב"י עליו השלום (וזהו ולא כ, א) בארכה, זה לשונו: פתח רבי שמעון ואמר: "גורו לכם מפני חרב, כי חמה עונות חרב, למען תדעון שדון". 'שדין' כתיב.

"גורו לכם מפני חרב" – איזו חרב? זו "חרב נקמת נקם ברית". שכן חרב זו עומדת להסתכל מיהו המשקר בברית. כי כל המשקר בברית – הנקמה שנוקמים ממנו, חרב זו היא; שנאמר: "כי חמה עונות חרב". מה הטעם? בגלל שהמשקר בברית – מרחיק התשוקה, ואין השומר שומר, ואינו נותן למקומו, שהרי אינו מתעורר אל מקומו. וכל השומר את הברית הזאת – הוא גורם שהברית הזאת תתעורר למקומה, ומתברכים עליונים ותחתונים. אימתי מתעוררת הברית הזאת למקומה? כאשר נמצאים צדיקים בעולם. מנין לנו? מכאן: "וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, את ארץ מגריהם אשר גרו בה". מהו 'מגריהם'? כמו שנאמר: "גורו לכם מפני חרב". בגלל שהוא מקום המטיל מגור בעולם. ועל כן: "גורו לכם מפני חרב".

אָרץ מגריהם אשר גרו בה". מאי 'מגריהם'? כמה דאת אָמר: "גורו לכם מפני חרב". בגין דאיהו אָתר דאשרי" מגור בעלמא. ועל דא: "גורו לכם מפני חרב".

(ג) "אשר גרו בה" – מיומא דאתקרבו "אשר גרו בה" – מיום שנתקרבו אל הקדוש לגבי קדשא בריך הוא דחלו

ומותנא אָתיא על עלמא. ואלין אנון: קטל בנוי, סתר בנינא דמלכא, דחיא נשמטא, דאזלא ומשטטא בעלמא ולא אשפחת ניקחא. ועל דא רוחא דקדשא בריך הוא^{טו} עבד כביכול^{טז} בכיה, ועלמא אָתדן בכל הני דינין. וי לההוא בר נש, וי לה. טב

"גורו לכם מפני חרב" – מאן [חרב? דא] "חרב נקמת נקם ברית" (ויקרא כ, כט). דהא האי חרב קאם לאסתכלא מאן דמשקר בברית. דכל מאן דמשקר בברית – נקמא דנקמין מנה, האי חרב הוא; דכתיב: "כי חמה עונות חרב". מאי טעמא? בגין דמאן דמשקר בברית – פרש תאובתא, ולא נטר מאן דנטר^{טז}, ולא יֵהב לאתרה, דהא לא אתער לגבי אתרה. וכל מאן דנטר לה להאי ברית – איהו גרם לאתערא האי ברית לאתרה, ואתברכן עלאין ותתאין. מאן אתער האי ברית לאתרה? כד אשתכחו זכאין בעלמא. מנא לן? מהכא (שמוס ו, ד): "וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, את

תוד ראשית פרק שבעה עשר חכמה

בה דחילו, ודחילו עלאה בה למטר פקודוי. דאי בהאי לא ישדי דחילו על רישה דבר נש, לא דחל לה לקדשא בריך הוא לעלמין. עד כאן לשונו.

לשמר מצותיו. שאם בזה לא יטיל מורא על ראש האדם, אין הוא ירא את הקדוש ברוך הוא לעולם.

ה' טבת

(נד) עוד במעלת השומר אות הברית ובענש הפוגם בו: נתבאר בזהר (לך ז, א), זה לשונו: פתח אידך ואמר: "לולי יי עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי"

תנא. במה זוכים ישראל, שאינם יורדים לגיהנם ואינם נמסרים בידי דומה? אלא באות זה. כי כן שנה: בשעה שהאדם יוצא מן העולם, כמה חבורות של מלאכי חבלה מתמנים עליו. כאשר נושאים עיניהם ורואים את האות הזה, שהוא ברית הקדש - נבדלים ממנו, ואין הוא נתן בידי דומה לרדת לגיהנם. כי כל מי שנמסר בידי, יורד לגיהנם ודאי. ומן האות הזה יראים עליונים ותחתונים, ואין דינים רעים שולטים בו באדם אם הוא זוכה לשמר את האות הזה, בגלל שהוא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שדוד המלך לא שמר את ברית זה כראוי, הוסרה ממנו המלכות, ונטרד מירושלים. מיד פחד, וסבר שיורידוהו לידי דומה וימות בעולם ההוא. עד שנתבשר בו. שנאמר: "גם יי העביר חטאתך, לא תמות". בה בשעה פתח ואמר: "לולי יי עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי".

(ספליס ז, יו). תנא. במה זכין ישראל, דלא נחתי לגיהנם ולא אתמסרין בידוי דדומה? אלא בהאי את. דהכי תנא: בשעתא דבר נש נפק מעלמא, כמה חבילי טהירין אתפקדן עליה. זקפין עינא וחמן האי את, דהוא קימא דקדשא - אתפרשן מנה, ולא אתיהב בידוי דדומה לנחתי לגיהנם. דכל מאן דאתמסר בידוי, נחתי לגיהנם ודאי. ומהאי את דחלין עלאין ותמאין, ודינין בישין לא שלטין בה בבר נש אי איהו זכי לנטורי לה להאי את, בגין דאיהו אתאחד בשמא דקדשא בריך הוא. כיון דדוד מלכא לא נטר את קימא דא כדקא חזי, אתעדי מנה מלכותא, ואתטריד מירושלים. מיד דחל, וסבר דינחתיך לה

לידוי דדומה וימות בההוא עלמא. עד דאתבשר בה. דכתיב (ט"ז י, ג): "גם יי העביר חטאתך, לא תמות". בה שעתא פתח ואמר: "לולי יי עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי". עד כאן לשונו.

(נה) ומעלת השומר הברית מבאר גם בענשו. שאמר, שמפני שלא שמר את הברית כדקא חזי סבר דינחתיך בידוי דדומה, אלולי לא הנה הקדוש ברוך הוא אפוטרופוס סנגור עליו, כמבאר בזהר (נלסית מ, ט). ואם דוד הנה מתירא מדומה, עם היות שהנה הדבר בהתר, שכל ההולך למלחמת בית דוד - גט כריתות הנה כותב לאשתו^{עב} (טנמ טו, ב), ועם כל זה שלא שמר את ברית כראוי, ולא הספיקה תורתו להגן עליו מהיסורין, ואמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין נג, ט), שדוד המלך עליו השלום ראש

הַסְנֵה־דְרִין^ע וְהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם; שְׁנֵאמַר (ש"ס טו, יח): "נִבּוֹן דָּבָר וַיִּי עֲמוֹ" – שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם. מִי שֶׁפָּגַם בּוֹ בְּלִי פְקָפוּק – מִי יִהְיֶה עָלָיו סַנְגוּר? הֲלוֹא וְדָאֵי יִמְסַר בְּיַד דּוּמָה. וְהָרִי דוּד, עִם כָּל זֶה מְצִינּוּ שְׁקִבָּל סְגוּף וַיִּסּוּרִין בְּתַעֲנִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁאֵמַר (מֵהַלִּיס קט, מד): "בְּרַכִּי כְּשֶׁלּוֹ מְצוּם". וְהֲלוֹא מָה שְׁנִטְרַד מִמְּלֻכוֹתוֹ, נִרְאָה שֶׁהִיא עַל מָה שֶׁחֻטָּא בְּאוּרְיָה, שֶׁהֲרָגוּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עֲמוּן. שְׁאֵמַר שֵׁם בְּפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית: אָבֵל מָה שֶׁחֻטָּא בְּאוּרְיָה – עֲנִשָּׂא כְּתָבַת עָלֶיהָ וְקִבְּלָהּ¹²³⁴⁵⁶⁷. וְעֲנִשָּׂא כְּתָבַת הִינּוּ מָה שְׁאֵמַר לוֹ נִתַּן הַנְּבִיא (ש"נ יג, יח): "הִנְנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ". מִי שֶׁחֻטָּא בְּבְרִית – כְּמָה צָרִיךְ שֶׁיִּצְטַעַר בְּסְגוּף וְתַעֲנִית כָּל יָמָיו, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה דוּד.

(נו) וְאֵם יֹאמַר מִי שֶׁיֹּאמַר, שֶׁהַתּוֹרָה מְכַפֶּרֶת עוֹן ע"י. הֲלוֹא דוּד הַמְּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם עוֹסֵק בְּתוֹרָה הִיא יוֹתֵר מִמָּה שֶׁאֲנּוּ עוֹסְקִים ע"י, כְּדַפְּרָשׁוֹ ו"ל ע"י, וְהִיא בּוֹ רוּחַ הַקְּדוּשׁ, לְמָה סָגַף עֲצָמוֹ בְּחַנּוּם, וְלֹא סָמַךְ עֲצָמוֹ עַל עֵסֶק הַתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה שֶׁיִּכְפַּר לוֹ עוֹנוֹ? אֵלֶּא וְדָאֵי מָה שְׁאֵמְרוּ (ר"ה יח, ט) שֶׁהַתּוֹרָה מְכַפֶּרֶת, הוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁפָּרַשׁ הַחֲסִיד רַבְּנּוּ יוֹנָה עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּ"שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה" (שַׁעַר ד, אומ יח) בְּעֲנִין מָה שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (ר"ה טז) שֶׁהַעוֹסֵק בְּגִמְלוֹת חֲסִידִים שֶׁמְכַפְּרִים עַל עוֹנוֹתָיו. שֶׁפָּרַשׁ, שֶׁתּוֹלִין לוֹ מִהִיסוּרִין עַד שׁוּבוֹ. בֵּן הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה, הַכְּפָרָה הִיא שְׁמֵאֲרִיכִין לוֹ עַד שֶׁיִּשׁוּב, אָבֵל וְדָאֵי שֶׁצָּרִיךְ לְטַהַר מִעוֹנוֹתָיו בְּסְגוּפִים וּבְתַעֲנִיּוֹת כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה תּוֹרָתוֹ רְצוּיָה ע"י, כְּמוֹ שֶׁהֲאָרְכְנוּ בְּשַׁעַר הַתְּשׁוּבָה (ה, יג"ח). וּבְפֶרֶט מִי שֶׁחֻטָּא בְּבְרִית, שֶׁהִפְגֵּם בּוֹ שֶׁקוֹל כְּנֻגַד

ימות תהא מגורשת מעכשיו [כש"י]. [עג] ראש הסנהדרין ע' מו"ק טז, ב. וע' ע"ז לו, ב דוד ובית דינו. [ער] עונשא כתיבת וכו' בזו"ש: כתבית. ור"ל כתבתי עליו עונש וקבלו. כן אמר הקב"ה להמלאך דומה. [ער"] שהתורה מכפרת עון ע' מנחות קי, א; ר"ה יח, א; ספרי האזינו שו; ויק"ר כה, א. [עה] יותר ממה וכו' עד כדי כך, שלא היה מלאך המות יכול לשלוט עליו בעת עסקו בתורה כמ"ש ז"ל (שבת ל, ב). [עו] כדפירשו ז"ל ע' ברכות ג, ב; מכות י, א; מו"ק טז, ב; ירושלמי ברכות א, א; מדרש תהלים קיט, כח מא מז מט נח סד. [עז] הכפרה היא שמאריכין וכו' הנה, אם כי דברי ראשית חכמה כולם קדושים, מלא יראת ה', מ"מ הכביר הדבר יותר מדאי, כי לדעת ודאי דברי תורה מכפרין. לא מבעיא אם לומד בסדר קדשים, בזה גלוי מאמרם ז"ל (מנחות קי, א) שמכפר וכו', עיי"ש כמה ראיות מדברי חז"ל שמכפר. ומסיק, שאם קשה לאדם ת"ח להתענות ג' ימים בג' הפסקות, יכוין בלימודו שיתרפא לו, וה' הטוב יכפר לו, עיי"ש באריכות. [שו"מ האלף לך שלמה אר"ס סי' שני"ח].

וע' פלא יועץ (אות ת - תענית) שכתב בזה"ל: והרב הק' בעל ראשית חכמה האריך בחובת התענית לנפש החוטאת והתועלת הנמשך ממנו, עד שהקורא דבריו תאוה נפשו להתענות. והן בדור יתום זה אין בנמצא מי שיתענה לכפרת עונות כ"א קצת מהשרידים אשר ה' קורא, אבל שאר עמא דארעא אשר היה צריך להם ביותר התענית אינם רוצים להתענות, ואומרים מה לי להתענות, לא רצחתי ולא נאפתי, כי קשה עליהם התענית, וחבל על דמשתכחין דאפילו בתענית ציבור אין מתענין, באומרם כי קשה עליהם ואינם יכולים להתענות. וזה מחמת כי דרך איש ישר בעיניו, וחושב שאין בידו עון אשר היא וכו'.

ובסוף דבריו כתב, וז"ל: וכבר נחלקו הפוסקים אי למי שתורתו אומנתו חייב להתענות על חטאותיו אע"פ שמתבטל מלימודיו, או שמא יותר טוב שילמוד ותורתו מכפרת עליו. והיות ומוסכם הוא שגם הוא צריך להתענות לכל פשע כדי שתהא תורתו רצויה (וכדעת רבינו כאן). ואני אומר פשר דבר: שטוב לת"ח שיאחז בזה, וגם מזה. ובאיזו שנה או באיזה זמן מהשנה כגון בימי אלול ועשי"ת וכ"ש שובכ"ס יתענה. ואם לא יוכל ללמוד עיון ילמוד גירסא, וזה"ק, ספרי מוסר, תהלים קרבנות וכדומה. ובשאר ימי שני חייו ללמוד עיון,

כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ... שְׁמַחְמַעְלוֹת שְׁאֵמְרוּ בּוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל נִדַע גִּדְל עֲנֵשׁ הַפּוֹגֵם בּוֹ, וְהֵאָרִיכוּ בְּמַעֲלָתוֹ.

(נז) בַּתְּקוּנִים (מיקון כג; סה, ט) בְּאֵר גַּם כֵּן בְּמַעֲלַת הַשּׁוֹמֵר בְּרִית, שְׁעָלִיו נֶאֱמַר (דנריס כח, י): "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ", כִּי יְדוּ"ד רָשׁוּם בְּבְרִית,

בְּאֵמְרוֹ: "מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׂמִימָה" (סס ל, יג) – רֵאשִׁי תְבוֹת 'מִלָּה' וְסוֹפֵי תְבוֹת יְדוּ"ד, וְכָל הַמְקַטְרָגִים יִרְאִים מִמֶּנּוּ. וְאֵמַר עוֹד בְּשִׁלְהֵי דָף סד (לפנינו: סו, א): וּבְגִין דָּא, מָאן

דְּנִטְר בְּרִית מִלָּה, דְּאִיהוּ חוֹתְמָא דִּילָהּ – וְזוֹ מוֹת מְנָה, דְּאִיהוּ שְׁטוֹן, יִצְר הָרַע, וְזוֹ מוֹת טְמָא, צְפוּנִי, מְלֵאךְ הַמּוֹת, וְלֹא יִקְרַב אֱלִינוּ, וְלֹא יָמוּת

עַל יְדוּ. וְהַמְשַׁקֵּר בְּבְרִית מִלָּה – הוּא מְשַׁקֵּר בְּחוֹתְמָא דְּמִלָּה, וְלֹא יָמוּת עַל יְדוּ. וְמָאן דְּמְשַׁקֵּר בְּבְרִית מִלָּה – הוּא מְשַׁקֵּר בְּחוֹתְמָא

דְּמִלְכָּא, דְּאִיהוּ רְשִׁים בְּהַ: שְׂדִי מְלַבֵּר, יְדוּ"ד מְלַגוּ. מָנָא לָן? מַהֲאִי קָרָא מְשַׁמַּע:

"מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׂמִימָה" – רֵאשִׁי תְבוֹת 'מִלָּה', סוֹפֵי תְבוֹת הַיְיָ. וּבּוֹדָאֵי מִי שְׂמִשְׁקֵר בְּבְרִית מִלָּה – מְסַתְּלֵקִים מִמֶּנּוּ הַיְיָ וְשְׂדִי, וְשׁוֹרָה

עָלָיו שְׁטוֹן, שֶׁהוּא אֵל אַחֵר. הַנְּחַשׁ שׁוֹרָה בְּמִקוּמוֹ שֶׁל הַיְיָ מִבְּפָנִים, וְסָם הַמּוֹת שׁוֹרָה בְּמִקוּמוֹ שֶׁל שְׂדִי מִבְּחוּץ. וְזוֹהוּ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב: "אֵת מִקְדָּשׁ יְיָ

טְמָא". וְזֹאת אִם לֹא שָׁב בְּתִשׁוּבָה. אַחֵר. חוּיָא שְׂרִיָּא בְּאֵתֵר דִּיְדוּ"ד מְלַגוּ – וְסָם הַמּוֹת שְׂרִיָּא בְּאֵתֵר דְּשְׂדִי מְלַבֵּר. וְדָא

אִיהוּ דְּאֵמֵר קָרָא (נמדנר יט, ט): "אֵת מִקְדָּשׁ יְיָ טְמָא". אִם לֹא תָב בְּתִיבְכֻתָּא.

(נח) וְסָבֵל כְּמָה יְסוּרִין, לְאֵעֲבָרָא הֵהוּא חוּיָא מִתְּמָן וְלִסָּם הַמּוֹת

דִּילָהּ, דְּאִיהִי צְרַעַת מִמְּאָרְתָּא, בְּכְמָה מְרַעִין וּמְכַתְּשִׁין, עַד דְּלֹא אֲשַׁתְּאָר בְּהַ בְּשָׂרָא, דְּאִיהִי עֲפָרָא. וְרִזָּא דְּמִלָּה (ויקרא יד, מ):

"וְעֵפֶר אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת הַבַּיִת". בְּגִין דְּ"נִחַשׁ עֵפֶר לְחַמוּ" (ישעיה סה, כה). עַד דִּיתְפָּרְנִס מִהֵהוּא בְּשָׂרָא לֹא יִזוּז מְנָה.

(נט) וְעֵנִי חָשׁוּב כְּמַת (דנריס סד, ג). מָה מִת פָּנִיו מִשְׁתַּנּוֹת, כִּךְ עֵנִי פָּנִיו מִשְׁתַּנּוֹת. וְהֵרִי הַעֲמִידוּהוּ: "כְּרָם זֹלַת לְבָנִי אָדָם" – מָהוּ 'כְּרָם זֹלַת'? אֵלָּא מִי שְׂנַצְטְרֵךְ לְבְרִיּוֹת, פָּנִיו מִשְׁתַּנּוֹת כְּכְרוּם. וְכְמָה נְשִׁיכוֹת שֶׁל יְסוּרִים נוֹשְׁכוּ הַנְּחַשׁ הַהוּא. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שְׁעֵנִי חָשׁוּב כְּמַצְרַע. מָה מַצְרַע "וּרְאִשׁוּ יִהִי פְרוּעַ"

וְעֵנִי חָשׁוּב כְּמַת (דנריס סד, ג). מָה מִתָּא אֲנָפוּי מְשַׁתְּנִין, כְּגוֹנָא דָּא עֵנִי אֲנָפוּי מְשַׁתְּנִין. וְהֵא אֲוִקְמוּהַ (נכרום

ו, ג): "כְּרָם זֹלַת לְבָנִי אָדָם" (מהליס יב, ט) – מָאי 'כְּרָם זֹלַת'? אֵלָּא מָאן דְּאֲצְטְרִיךְ

לְבַרְיָתָא, אַנְפוּי מְשַׁתְּנִין כְּכָרוּם. וּכְמָה וּגְמַר, כִּךְ עֲנִי; מַה מְצַרְע "מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ", נְשׁוּכִין דִּי־סוּרִין נֶשֶׁךְ לֵה הֵהוּא חוּזָא. וְלֹא כִךְ עֲנִי "עָרוּם וְיַחַף". וְעֲנִיּוֹת הִיא לְיִשְׂרָאֵל בְּמִקּוּם הַצְּרַעַת.

"וְרֵאשׁוּ יִהְיֶה פְּרוּעַ" וְגוּמַר (ויקרא יג, טז), כִּךְ עֲנִי; מַה מְצַרְע "מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ" (שס טז, ט), כִּךְ עֲנִי "עָרוּם וְיַחַף" (ישעיה כ, ט). וְעֲנִיּוֹתָא אִיהוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּאַתְרֵי דְצְרַעַתָּא.

(ס) וְאָמַר עוֹד לְקַמְיָה (סו, ט): וְאִם תָּב בְּתִיּוּבְתָא – נַחַת עֲלֵה סַם חַיִּים, דְּאִיְהִי שְׁכִינְתָּא.

וְאָתְמַר בֵּה (ישעיה ג, י): "וְיָשָׁב וּרְפָא לֹ" מְאֲלִין מִיְנֵי מְרַעִין. וּמְסִיָּא ע"ס לֵה מְמִיתָה דְעֲנִיּוֹתָא, כְּמָה דְאַתָּ אָמַר (יחזקאל יט, לז): "וְהָשִׁיבוּ וְחִיו". דִּי־יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָא דְאַנּוּן עֲנִיִּים קְרוּיִים מְתִים, וּבְגִינֵיהוּ אָתְמַר: שׁוּבוּ וְחִיו. וְלִית עֲנִיּוֹתָא בְּעֲנִיּוֹתָא דְאוּרִיָּתָא, דְמָאן דְלִית בֵּה אוּרִיָּתָא אֲקָרִי מַת. אֲסוּתָא דִּילָהּ מְאִי הִיא לְהֵהוּא עֲלֵמָא? אוּרִיָּתָא, דְאַתְמַר בֵּה (משלי ג, יח): "עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בֵּה"; וְהִיא אֲסוּתָא לְכָל הַמַּחְלוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: "רַפְאוֹת תְּהִי לְשֶׁרֶךְ" וְגוּמַר.

וְהִיא לְמַחְזִיקִים בֵּה"; וְהִיא אֲסוּתָא לְכָל מְרַעִין (עירובין נד, ב), כְּמָה דְאַתָּ אָמַר (שס טז, ט): "רַפְאוֹת תְּהִי לְשֶׁרֶךְ" וְגוּמַר. עַד כְּאֵן לְשׁוּנוֹ.

טבת 1

(טז) וּמְבַלֵּל הַמְאָמַר מוּבָן, שְׁמֵי שְׁפָגַם בְּבְרִית צְרִיף שְׁיִסְבַּל יְסוּרִין קָשִׁין קְרוּבִים לְמִיתָה, עַד שְׁיִתְעַכַּל הַבְּשָׂר הֵהוּא שְׁבוּ רְשׁוּם הָעוֹן. וּבְכַפְרָט אִם פָּגַם בּוּ בְּהוּצָאֵת זֶרַע לְבִטְלָה, שֶׁהוּא חַיִּב מִיתָה (ע"י נד טז, ב), צְרִיף שְׁיִקְבַּל עָלָיו יְסוּרִין קְרוּבִין לְמִיתָה. וְהַטְעַם: שֶׁהַפָּגַם בּוּ גְדוּל, כּוֹלָל. שֶׁהוּא נוֹגַע בְּעֵצָם שֵׁם יְדוּד, כּוֹלָל מְצוֹת עֲשֵׂה וּמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. "שְׁמִי עִם י"ה – שְׁס"ה, 'זְכָרִי עִם ר"ה – רַמ"ח (ע"י מִיקוּנִים טו, ב). וְהָרִי הוּא בְּפָגַמוּ בְּבְרִית פָּגַם בְּכָל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְצְרִיף יְסוּרִין כְּאֵלוּ עֵבֶר כָּלָם בְּכַפְרָט.

(טז) וּמוּזְרֵי עָלָיו הַשְּׁלוּם הָאָרִיף הַדְּבָר יוֹתֵר לְדַקְדָּק לְשׁוֹן הַמְאָמַר, שְׁאָמַר: וְרֵזָא דְמְלָה (ויקרא יג, טז): "וְעַפְרָ אַחַר יִקַּח וְטַח אֶת הַבֵּית". וּפְסוּק זֶה בְּאָרוּ אוֹתוֹ בְּתַקוּנִים (מִיקוּן טט; קג, ט) לְעֲנִין הַגְּלָגוּל. וְהִנֵּה לְעֲנִין קְבֻלַּת הַיְסוּרִין לְתַשׁוּבָה הוּא דוּמָה לְמַגְלָגָל. שְׁכַשֵּׁם שֶׁהַמְגְלָגָל יִצְטָרֵף לְבִנְיָן אַחֵר, מְפַנֵּי הִיּוֹת הַגּוּף הָרֵאשׁוֹן מְשַׁכָּן לְחִיצוֹנֵי וְצְרִיף בְּטוּלוֹ; כֵּן בְּשׁוּבוֹ בְּתַשׁוּבָה, הָרִי מְעַכַּל הַבְּשָׂר שְׁנַתְּגַדֵּל עַל יְדֵי הַחִיצוֹנֵי בְּסִגּוּפִים וּבְתַעֲנִיּוֹת. וְהַצְרֵף הַרְשָׁבִי עָלָיו הַשְּׁלוּם לְהַכִּיא עוֹד עֲנִין עֲנִי חָשׁוּב כְּמַת, לְפָרֵשׁ שְׁיִהְיֶה דוּמָה אֶל הַמְגְלָגָל בְּכָל עֲנִיּוֹ. שְׁכַשֵּׁם שֶׁהָעֲנִי פָּנִיו יִרְקִין, הָרִי בְּזֶה טְעַם

המיתה, שהמת פניו ירקות. וכמה נשוכין דיסורין נשף לה, מפני שהעצמות והבשר שניהם מתקנים במגלגל, שהחיצוני שלט בשניהם, כמו שאמר לעיל (אום נו) שנסתלק ממנו ידו"ד ושיד"י ושריא באתרה סמא"ל, שהוא אל אחר, ונקבתו, וכנגד ידו"ד שהיה מבפנים שלט אל אחר, וכנגד שד"י מבחוץ שלט סם המות דילה בבשר, ולכך צריך לתקן שניהם. והנה על ידי העניות, בהיות העניות גדול, כמה נשוכין דעניות נשף לה. נמצא בזה העצמות משתברין גם כן, וכאלו שלט המיתה בהם, ובוזה נתקן הכל. ואמר, שהעניות הרי היא כמיתה וכמפת מצרע, כמבאר שם, נמצא היות העניות בפנה לעון זה.

(סג) גם באר בסוף המאמר (לעיל אום ס), שהתורה רפואה לכל המכות ולכל חלאי הנפש, כמה דאת אמר (משלי ג, ח): "רפאות תהי לשרף". וזה אם שב בתשובה ולא חזר לעונו עוד. וכן מובן מפלל דבריו, שהפגם בברית הוא גורם עניות ממון ועניות תורה. והטעם: שכיון שסוד הברית הוא סוד נהר דנגד ונפק (עי' זוהר דעלותן קמ, ב), הוא מושף כל מיני השפע, אם שפע גשמי למזון הגוף ואם מוזן רוחני למזון הנשמות. וכיון שפגם בו - הרי שניהם מסתלקים, וכיון שחזר בתשובה - שניהם חוזרים. וזהו שאמר: ואם תב בתיובתא - נחת עלה סם חיים, דאיהי שכנתא, ורפא לו מעניות התורה. שכיון שנתקן הברית יש לו עליה להתאחו בעץ החיים, שהוא עמודא דאמצעיתא, מקום נביעת התורה. ושעור הלשון כף הוא: ולית עניותא בעניותא דאורייתא. פרוש: כמו שאמרנו לעיל, שמי שפגם בברית - עניות רודף אחריו שיהיה חשוב כמת; אין עניות בעניות של תורה, והרי הוא חשוב כמת אף על פי שיהיה עשיר. ותקנתו: שישוב בתשובה, שלא יחזר לעונו, ויעסק בתורה, כדי שיהיה צרי למכתו. פי בעלותו למעלה ממקום הפגם, מביא סם חיים לרפאת הפגם אשר שם בברית, הנקרא חי (זוהר ויגש ריא, א)

(סד) ומורי עליו השלום כתב (עי' סידור מפלה למשה שער ג, סימן ה, דף כב), שאין סם התורה מועיל אלא אחר התשובה, שהוא עזיבת החטא וקבלת היסורין אחר כף באהבה. והטעם: כי התורה היא סם חיים לטהר הקלפה שבפנים, והיסורין טהרו הבשר מבחוץ. וכדפרשנו לעיל (אום נו), דאל אחר שריא באתר דידו"ד מלגו, וסם מות שריא באתר דשיד"י מלבר. ומכל מקום נראה לעניות דעתי, פאשר נדקדק בדבריו: והיא אסותא לכל מרעין, כמה דאת אמר (משלי ג, ח): "רפאות תהי לשרף" - שהפונה היא, שהתורה היא רפואה בין למה שבחוץ, דהינו הבשר, בין למה שבפנים, שהם העצמות. והינו: "רפאות תהי לשרף", שהיא הבשר, "ושקוי לעצמותיה". דהינו מלת 'וגומר', לדקדק סיום הפסוק שהוא מצטרף לכונתו. והטעם: שהתורה היא כמו רטיה

ראשית שער הקדשה חכמה תיט

טהרו הקלפה בין מבפנים בין מבחוץ, ונשאר העני הזה מנגע וכחוש, ועצמותיו נצטמקו, ולכן יצטרף אל סם התורה, שהוא שקוי לעצמות ללחלקם, והיא רטיה לבשר מבחוץ. והינו: "רפאות תהי לשרף, ושקוי לעצמותיך". וזה דומה למה שפרשו בזהר (ויקל י"א, ג) בענין "וורחה לכם יראי שמי שמש צדקה" וגומר (מלאכי ג, כ), שפרשנו בשער היראה סוף פרק שלשה עשר (אות 65).

סה) וכן מקלל תשובת העון הזה הוא לזהר בשמירת אות שבת ובאות תפלין ובאות ימים טובים. וכן פרשו בתקונים (מיקון סג; נה, א), זה לשונו: אנון ה"א עלאה

ה"א תתאה. וא"ו, עמודא דאמצעי'תא, הן הא עליונה והא תחתונה. ואו, העמוד סבל תרוניהו. יסודא דכלא - יו"ד, דא ברית. כל מאן דאעקר^פ ושקר ביה - אעקר כלא ונפל לה. והאי יו"ד^{פא} אבן השתיה, וממנה השתת עלמא (יומא נה, ג). ועלה אתמר (מהליס קיט, כג): "אבן מאסו הבונים" וגומר. ואיהי יסוד דכלא עלה אתבני. ומאן דחב באות שבת, ובאות תפלין, ובאות ימין טבין, ובאות ברית מילה - כאלו אעקר לה מאתרה, ואהדר עלמא לתהו ובהו. עד כאן לשונו.

סו) וכיון שמצינו שהקיש רשב"י עליו השלום אות ברית לאות שבת ואות תפלין ואות יום טוב, נראה שהפגם שיה בכלן, ובכלן יש לזהר. וכבר נודע שאמרו רבותינו ז"ל (שנח קיט, ג), שהשומר שבת כהלכתו - מוחלין לו על כל עונותיו; שנאמר (ישעיה נ, ג): "שמר שבת מחללו". אל תקרי 'מחללו', אלא 'מחול לו'. ובפרט בשמירת יום שבת צריך לזהר הרבה, שהוא דומה בהרבה דברים לאות ברית. וכן הקישו הרשב"י עליו השלום (ויהי ימיו נג, א), זה לשונו: "זכור את יום השבת לקדשו"

(שמוס כ, ח) - דא איהו רזא דברית קדישא. ובגין דבהאי ברית קימין כל מקורין דשיפי גופא, ואיהו פלל כלא. בגונא דא, שבת איהו פללא דאורייתא, וכל רזין דאורייתא ביה תלין, וקיומא דשבת - קיומא^פ דכל אורייתא; דמאן דנטר שבת - כאלו נטר אורייתא פלה. עד כאן לשונו.

[פ] כל מאן וכו' בזו"ש: כל מאן דמשקר ועבר ביה, כאלו אעקר כלא ואפיל ליה. [פא] והאי י' וכו' בזו"ש:

סו) אחר שדברנו בכלל הפגם בברית ובענש המוציא זרע לבטלה, צריכין אנו לבאר ענין אחר הפוגם גם כן בברית, והוא עון הקרי, שאחר שהוא הוצאת זרע לבטלה הרי הוא פגם בברית. ופרוש 'קרי': קר יו"ד שבברית הקדש ממקומו שישפיע לחיצוני. ובוהר פרשת פקודי, היכל שני מהיכלות הטמאה, שהוא ההיכל שבו נפרעין ממי שיטמא בריתו, בסוף ההיכל (כמ, 6), באר הרשב"י עליו השלום, שיש שם שני רוחות המתהפכים לזכרים ונקבות, ואלו מטמאין את האדם בחלום הלילה, ומוציאין ממנו זרע לבטלה. ובענשו דומה בקצת לענש עון המוציא זרע לבטלה. שהרי אמר (דברים כג, ט): "ונשמרת מכל דבר רע"; שלא יהרהר ביום ויבוא לידי טמאה בלילה (ע"ו כ. ג). וכבר העתקנו לעיל (לוח ג) מאמרם ו"ל (מס יג, ג): המביא עצמו לידי הרהור - אין מכניסין אותו במחצתו של הקדוש ברוך הוא.

סח) ובענש המטמא עצמו: נתבאר בזהר (מנורע נה, א), זה לשונו: אמר רבי אלעזר: כתיב (ויקרא טו, א): "והזרתם את בני ישראל מטמאתם וגו', בטמאם את

'והזרתם' - כזר הזה, שהוא מתרחק מכלם, ואינו מתחבר במה שאינו שלו. ובוא וראה: בשעה שבני האדם מטמאים למטה, מטמאים אותם בכל. והרי פרש. אבל בשעה שרוח הטמאה מתעורר למטה, מתעורר רוח זר; רוח הטמאה שלמטה מעורר רוח טמאה אחר, ונתנת לו רשות לרדת לעולם. מהי הרשות? רשות הקדושה, שהיתה יורדת ומוחה בו, אינה נמצאת ונסתלקה. ואז נגלה הדין לנגד הרשעים, ומוסיף דין על דין. ואז שני רוחות נמצאים בעולם: אחד - רוח-הדין, ואחד - רוח הטמאה.

משכני אשר בתוכם". 'והזרתם' - כהאי זר, דאיהו זר מכלהו, ולא אתחבר בקמה דליתה דילה. ותא חזי: בשעתא דמסתאבין בני נשא לתתא, מסאבין לון בכלא. והא אתמר. אבל בשעתא דרוח מסאבא אתער^פ, חשבתון זר. אלא רוח מסאבא אתער רוח מסאבא אחרא, ואתיהב לה רשותא לנחתא לעלמא. מאי רשותא? רשותא דקדושה, דהנה נחת ומחי בה, לא אשתכח ואסתלק. וכדן אתגליא

דינא לקבליהון דחביבין, ואוסף דינא על דינא. וכדן תרין רוחין משתכחין בעלמא: חד - רוחא דדינא, וחד - רוחא דמסאבא.

אמר רבי אלעזר: כאן אני נצרך לומר דבר שלמדתי מאבי. בוא וראה: כך אנו למדים מנגע הבית, שכאשר רוח טמאה שורה בבית, והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר אותו, שולח נגע צרעת בבית לסכסך זה בזה. והנגע ההוא אינו סר מן הבית, אף על פי שרוח הטמאה כבר נסתלק מן הבית, עד שיתצו את הבית, אבנים וקורות והכל, אז נטהר המקום.

אמר רבי אלעזר: אצטריכנא הכא למימר מלה דאוליפנא מאבא. תא חזי: הכי ילפינן מנגע דביתא, דכד רוחא מסאבא שריא בביתא, וקדשא בריך הוא בעי לדכאה לה, שדר נגע צרעת בבית לקטרנא דא בדא. ויהוה נגע לא אעדי מביתא, ואף על גב דרוח מסאבא

[פג] איתער וכו' בזו"ש: אתער לתתא, אתער רוח זר, רוח מסאבא דלתתא, אתער רוח מסאבא אחרא וכו'.

אסתלק מההוא ביתא, עד דינתצון ביתא, אבנין ואעין וכלא, כדין אתדפי אתרא.

כעין זה המטמא, שעורר רוח הטמאה, והוא שורה עליו: כאשר רוצה הקדוש ברוך הוא לטהר את העולם, מעורר רוח דין חזק, והוא נמצא בעולם, ושורה על אותו רוח הטמאה, ומסתכסכים זה בזה עד שרוח הטמאה מעבר מן העולם. ורוח הדין החזק אינו מסתלק ממקומו עד שיתץ המקום, איברים ועצמות והכל. אז נטהר העולם, ומעברים ממנו רוחות הטמאה, והעולם נמצא בטהרה.

ע) כהאי גונא מאן דאסתאב, ואתער רוח מסאבא, ושרי עלוי: כד בעי קדשא בריך הוא לדכאה עלמא, אתער רוח דינא תקיפא, ואשתכח בעלמא, ושריא על ההוא רוח מסאבא, ומקטרגי דא בדא עד דיתעבר מעלמא. ויהוא רוח דינא תקיפא לא אסתלק מאתרה עד דינתץ אתר, שפיין וגרמין וכלא. כדן

אתדפי עלמא, ואתעברו מנה רוחין מסאבין, ועלמא אשתכח בדכיו.

ועל זאת שנינו: בא להטמא – מטמאים אותו ודאי. אוי לעצמו, כאשר שורה עליו רוח הטמאה, ונמצא בו בעולם, כי ודאי לדעת שהקדוש ברוך הוא רוצה לבערו מן העולם. אשריהם הצדיקים, שכלם קדושים, ונמצאים בקדשה לפני המלך הקדוש, ושורה עליהם רוח קדוש בעולם הזה ובעולם הבא.

עא) ועל דא תנינן (יומא לז, ג): אתא לאסתאבא – מסאבין לה ודאי. וי לגרמה, כד שרי עלה רוח מסאבא, ואשתכח בה בעלמא, ונדאי לנדע דקדשא בריך הוא בעי לבערא לה מן עלמא. ופאין אנון צדיקיא, דכלהו קדישין, ואשתכחו בקדשה קמי מלכא קדישא, ושריא עליהו רוח קדישא כהאי עלמא ובעלמא דאתי. עד כאן לשונו.

עב) ומהפאמר הזה גם כן יראה, שצריך בעל תשובה לעשות סגוף גדול לעון הקרי עד שיטהר עצמו מהטמאה. שקרי עד הטמאה, וצריך שישרה הדין עליו עד שיטהר, כמבאר בפאמר, אם לא יתקן בתשובה. כדרך שפרשו בתקונים (סיקון כג; סו, ב) בפאמר שהעתקנו (לעיל אות נח), שאמר: וסבל כמה יסורין, לאעברא ההוא חוץ מתמן, וכמו שפרש מורי עליו השלום, שהעתקנו פרושו לעיל (אות סד).

עג) ויהנה הקרי יבוא לכמה סבות, וצריכין אנו לבארם. האחד מהם הוא מה שפרש הרשב"י עליו השלום בפרשת קדשים (פי, ב) בענין "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד), והוא ענין ההסתכלות בנשים, שיבוא מזה לידי הרהור וטמאה. והוא עובר על "ואלהי מסכה לא תעשו לכם" (סז); שמאחר שכל גופו מתחמם ברוח הטמאה, נמצא עושה עצמו אלהי מסכה. ופרוש מלת 'לכם', כאלו אמר: לא תעשו עצמכם אלהי מסכה, על דרך שפרשנו.

כ טבת

עד) ובן פרשו בזהר (מנוח קפג, ג) בענין "אלהי מסכה לא תעשה לך" (שמות לד, י) על

תכב ראשית פרק שבועה עשר חכמה

מפלא, וְכָל גּוֹפָא סָאב מְגוּ וּמְבַר, וְנִפְשָׁא וְכָלָא מְסָאב. וְאָמַר לְקַמִּיָּה: וְעַל דָּא כְּתִיב: "אֱלֹהֵי מַסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ". לָךְ – בְּגִין לְאַבְאָשָׁא לְגַרְמָךְ.

ע"ה) וְעַל דְּרַךְ זֶה אָמַר בְּזִהַר (קדושים פג, ט): וְכָל מָאן דְּאִסְתַּכַּל בְּשִׁפְיָרוּ דְּאִנְתָּתָא בִּימָמָא, אֲתִי לְהִרְהוּרֵי בְּלִילְיָא. וְאִי סָלַק הֵהוּא הִרְהוּרָא בִּישָׂא עֲלוּהָ, אַעְבָּר מְשׁוּם "אֱלֹהֵי מַסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם". עַד כָּאן לְשׁוּנוֹ. וְעַנִּין: וְאִי סָלַק הֵהוּא הִרְהוּרָא בִּישָׂא עֲלוּהָ – הִינוּ שְׂמֻשָּׁךְ עֲלִיו הִרְהוּרָא עַד שְׂמִתוּךְ כֶּךָ בָּא לִיְדֵי טְמָאָה – הִרֵי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדַת אֱלִילִים, מְבָאָר בְּרִישׁ הַפָּרָק (לוח ט).

ע"ה) גַּם צְרִיךְ לְזַהַר מִלְּהִרְבּוֹת שִׂיחָה עִם שׁוּם אִשָּׁה, בְּפָרְט עִם אִשְׁתּוֹ נָדָה. וְעַל דָּא אָמְרוּ בְּפָרָק קַמָּא דְּאָבוֹת (משנה ה): וְאֵל תִּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ^ט, קַל וְחֹמֶר בְּאִשְׁתְּ חֲבֵרוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם מִרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה, גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ. וְעַנִּין גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ הוּא: שְׂמוּשָׁךְ לִילִית, הַנִּקְרָאת רָעָה, וּמְטַמָּאָה אוֹתוֹ בְּקָרִי. וְכֵן פָּרְשׁוּ בְּזִהַר (נשלה סה, ב) בְּפָסוּק (ספרי טז, ט): "לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה, וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֶהְלֶךְ", כִּי כְּאִשֶּׁר הָאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּמִתְנַהֵג בְּקִדְשָׁה – רָעָה, שֶׁהִיא לִילִית, וְנִגַּע, שֶׁהֵם נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם, אֵינָם קָרְבִים אֵלָיו; אֲכָל אִם חֵס וְשָׁלוֹם אֵינּוּ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל – מְטַמָּאִים אוֹתוֹ. וְעַל דְּרַךְ זֶה נִפְרַשׁ רָעָה לְעַצְמוֹ, שְׂמוּשָׁךְ לְעַצְמוֹ הִרְעָה לִילִית לְהַחֲטִיאֹ. וְלָכֵן (לוח טז): סוֹפּוֹ יוֹרֵד לְגִיהֵנָם – לְעַכָּל הִרְעָה הֵהוּא שְׂנֵדֶבֶק בּוֹ; וּכְבוֹטֵל מִדְּבַרֵי תוֹרָה – קִדְּם שְׂבִטְלוּהָ לְטְבִילוֹתָא (נככות כג, ב) לְבַעַל קָרִי הִיָּה אָסוּר בְּדְבַרֵי תוֹרָה וְכוּ' בְּתַקְנַת עֲזָרָא. וְעוֹד הַיּוֹם יֵשׁ מַחְמִירִין שְׁלֹא לְעַסֵּק בְּתוֹרָה כְּשֶׁהֵם טְמָאִים^ט.

ע"ה) וְהַדְּבָר בְּאִשְׁתּוֹ נָדָה נִתְבָּאָר בְּמִדְרַשׁ בְּמִדְבָּר רַבָּה פְּרָשַׁת נְזִיר (י, ט), זֶה לְשׁוּנוֹ: לָמָּה אָסְרָה תוֹרָה מְשֻׁרֵת עֲנָבִים, שֶׁהוּא לֹא יִשְׁתַּכֵּר מֵהֶם, וְגַם אָסְרָה אֲכִילַת כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן, דְּבָרִים שְׁלֹא יִשְׁתַּכֵּר מֵהֶם? לָמָּה כֶּךָ? מִכָּאן, שֶׁחֵיב אָדָם לְהִרְחִיק עַצְמוֹ מִן הַכַּעוֹר וּמִן הַדּוֹמָה לְכַעוֹר^ט (מולין מד, ט). מִכָּאן, שֶׁעֲשֵׂתָה תוֹרָה סִיג לְדְבַרֵיהָ. תַּמָּן (לוח ט, ב) תַּנִּין: הֵיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין, וְהַעֲמִידוּ תְּלִמִּידֵי הַרְבֵּה, וְעָשׂוּ סִיג לְתוֹרָה. כִּיצַד? יַעֲשֶׂה סִיג לְדְבַרֵי כְּדֶרֶךְ שֶׁעֲשֵׂתָה תוֹרָה סִיג לְדְבַרֵיהָ. הִרֵי הוּא אוֹמֵר

[פר] באשתו אמרו י"א באשתו נדה אמרו כן, שלא יבא לידי הרגל עכירה. וי"א אף באשתו טהורה וכמ"ש ז"ל (חגיגה ה, ב): אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין (נע"ג). [פה] יש מחמירין

ראשית שער הקדשה חכמה תכנ

(ויקרא יט, ט): "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדְתָהּ טִמְאַתָּהּ לֹא תִקְרַב"; יְכוּל יַחְבְּקֶנָּה וַיִּנְשָׁקֶנָּה וַיִּדְבַּר עִמָּה דְבָרִים בְּטִלִּים? תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא תִקְרַב". "תִּישָׁן עִמּוֹ בְּבִגְדֶיהָ? תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא תִקְרַב". יְכוּל תִּרְחֹץ אֶת פְּנֵיהָ וְתִכְחַל אֶת עֵינֶיהָ וַיִּטַּל הַיְמָנָה אֶת הַכּוֹס? תִּלְמוּד לֹמֵר (טז טו, ג): "וְהִדְוָה בְּנִדְתָהּ" – כָּל יָמִים שֶׁהִיא דָוָה תִּהְיֶה בְּנִדְוִי. מִכָּאן אָמְרוּ (אדר"ג ג, א; וע"י שני סד, ג): כָּל הַמְּנַבְּלֵת עֲצָמָה בִּימֵי נִדְתָהּ – רוּחַ חֲכָמִים נֹחֶה הַיְמָנָה; וְכָל הַמְּקַשְׁטֵת עֲצָמָה בִּימֵי נִדְתָהּ – אֵין רוּחַ חֲכָמִים נֹחֶה הַיְמָנָה. הֵרִי הוּא אוֹמֵר (ויקרא יט, ו): "אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ". מִכָּאן אָמְרוּ: אֵל יִתְיַחַד אָדָם עִם הַנְּשִׂימ בְּפִנְדָק אַחַד, אֲפִלּוּ עִם אַחֲוֹתָו וְאֲפִלּוּ עִם בָּתּוֹ וְעִם חֲמוֹתּוֹ, מִפְּנֵי טַעֲנַת הַבְּרִיּוֹת^פ. כָּאן נֹאמֵר: "לֹא תִקְרְבוּ", וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "לֹא תִקְרַב"^פ – לְדָבָר הַמְּבִיא לִידֵי עֲבָרָה לֹא תִקְרְבוּ. הִרְחַק מִן הַכַּעֲוִר וּמִן הַדּוּמָה לְכַעֲוִר. שִׁכַּף אָמְרוּ חֲכָמִים (אדר"ג טז): הִרְחַק מִחֻטָּא הַקַּל, שִׁמָּא יִבְיַאָךְ לִידֵי חֲמוּר; (אנוס ה, ג) הָוִי רַץ לְמַצְוָה קְלָה, שִׁיבִיאָךְ לְחֲמוּרָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(עט) וּבְעֵינַיִן מַה נִּקְרָא רַבּוּי שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה: הַחֲמִירוֹ בְּמַסְכַּת עֲרוּבִין (נג, ג), זֶה לְשׁוֹנוֹ: רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי הָוָה אָזַל בְּאַדְחָא, אֲשַׁכְּחָה לְבְרוּרְיָה, אָמַר לָהּ: בְּאִיזָה דְרָף גַּלְף לָלֵד? אָמְרָה לָהּ: גְּלִילִי שׁוֹטָה! לֹא כָף אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵל תִּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה? הִיָּה לָךְ לֹמֵר: בְּאִיזוֹ לָלֵד? עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמִכָּאן יָדִין הִירָא שְׁמִים לְמַעַט הַדְּבֹר בְּאִשָּׁה כָּל הָאֲפָשָׁר, וּבִכְפָּרֵט בְּאִשְׁתּוֹ גְּדָה, כְּמִבְּאָר בְּמִאָמֵר. וּמִצְאֵתִי כְּתוּב^ז: "נִאֲלַמְתִּי דוּמְיָה הַחֲשִׁיתִי"^ז (מסילס לט, ג) – רִאשֵׁי תְבוֹת נִדְוָה. לְהוֹדוֹת, שִׁצְרִיף לְמַעַט הַדְּבֹר בָּהּ בְּיֹתֵר.

(עט) וּכְמוֹ שִׁצְרִיף לְזַהַר מִלְּהַרְבוֹת הַדְּבֹר, כֵּן צְרִיף לְזַהַר מִלְּגַע בָּהּ, וּשְׂאֵר פְּרָטֵי הַדִּינִין שֶׁכְּתֹב רַבּוּי יַעֲקֹב בְּטוֹר יוֹרָה דְעָה (סימן קנ"ט), וְכֵן מִלְּהַסְתַּבֵּל בָּהּ (נדרים כ, א; שו"ע יו"ד קנ"ט, ו). כִּי בְעֲבָרוֹ אַחַת מִכָּל אֵלֶּה מוֹשֵׁף כַּח הַטְּמָאָה אֲשֶׁר בְּאִשְׁתּוֹ עָלָיו, וְאֲפָשָׁר שִׁיטְמָאוּהוּ. וְאִזְהָרָה לָזוֹ לְמִדְּנֵוּ רִשְׁבִּי עָלָיו הַשְּׁלוֹם (וואר כלאשית ג, א), זֶה לְשׁוֹנוֹ: כְּגֹנָא דָא: הָאִי מָאן דְאַתְתָּה כְּעִין זֶה: מִי שֶׁאִשְׁתּוֹ בִּימֵי טִמְאַתָּה, וְשׁוֹמֵר אוֹתָהּ בְּיוֹמֵי מְסָאָבוֹ דִּילָהּ, וְנָטַר לָהּ כְּדָקָא יָאוֹת כִּיאוֹת – כָּל אוֹתָם יָמִים הַזּוּג הַעֲלִיוֹן מַזְדוּג – כָּל אֲנוּן יוֹמִין זׁוּגָא עֲלָאָה אֲזַדְדוּג עִמוֹ, וַיִּמְצָא זָכַר וְנִקְבָּה. בְּהַדְּוָה, וַיִּשְׁתַּכַּח דְּכַר וְנִקְבָּא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמִכָּלֵל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ לָאו: דָּאִי לֹא נָטַר לָהּ כְּדָקָא יָאוֹת – שִׁכִּינָה מְסַתְּלָקָת מִפְּנֵוּ.

(פ) וּכְבָר יְדַעְתָּ, שֶׁחֲחִיצוֹנִים נִקְרְאוּ 'אֵלֶּה', שֶׁהֵם מְזַמְנִים לְשָׂרוֹת מִיָּד עַל הָאָדָם,

וכו'. [פז] תישן עמו וכו' במדרש: יכול תישן עמו בבגדיה על המטה (וכן הוא בד"מ). [פח] טענת הבריות שאין הכל מכירין בקרובותיו ויחשדו אותם שעוסקים בדברי עבירות [מסח"ו]. [פט] לא תקרב כצ"ל,

ראשית שער הקדשה חכמה תכה

קיים אורייתא קדישא פלא, דהא ברית את ברית הקדש - כאלו קים כל התורה שקיל ככל אורייתא. ומכרח לומר הטעם הקדושה, שהרי ברית שקולה ככל התורה. שפרשנו, שהוא סוד "כי כל"; שאם לא כן, אם שמר אדם הברית ולא קרא קריאת שמע ולא הניח תפלין וכו', יחשב עליו כאלו קים כל המצוות? אתמהא! אלא ודאי כדפרשנו.

גם סבת הקרי, עצמותו ועקרו מפני שחטא בברית הלשון, כדפרשנו לעיל (יא), (ז) בענין (מהלל ל, יד) "נצר לשונך מרע".

גם המגלה למי שאינו ראוי - ענשו הקרי. והטעם: שבית קבול לסודות העליונים הנשפעים מצדי"ק, הנקרא יו"ד סוד, הוא ליראיו, שהם בשכינה. וזה הוא (מהלל כה, יד): "סוד יי ליראיו". וכשאינו ראוי, הרי משך אור התורה מבפנים, ולא מצא פלי שבו ינוח, ויצא לבטלה לחיצונים, ונמצא דש מבפנים וזורה מבחוץ, והוא עון ער ואונן (ג"ל פה, ט), ולכך מדה כנגד מדה ישפך זרעו לבטלה ויטמאוהו.

גם המברך ברכות לבטלה - כמוציא שכבת זרע לבטלה, ואפשר שיטמאוהו. וצריך לזהר בזה, בפרט שליח צבור, שלא יחזר תפלת שמונה עשרה אם אין תשעה שיענו אמן בודאי"ה (ע"י שו"ע או"ח קכד, ד).

גם סבת הקרי - בסבת התענוג בשנה כל הלילה, כדפרשנו לעיל בפרק (חמישי) [שביעי] (אומ עג). וזה בכלל (מהלל פט, לא): "אם יעזבו בני"י תורת"י". והטעם לזה: כי כיון שהוא מתרפה מעסק התורה, הרי הקדוש ברוך הוא אויבו, כדכתיב (משלי מ, י): "התרפית ביום צרה צר כחכה"י"; והוא מדה כנגד מדה: הוא לא רצה לדבק ב"אשה יראת יי" (שם לא, ג) על ידי עסק התורה, ידבק בחיצונית, "אשה זרה" (שם, ט), ויוליד שד לקטגור לו, ומפרי מעלליו יאכל. כי אין רע יורד מלמעלה, אלא כיון שאדם דבק בסטרא אחרא - הקדשה מסתלקת ממנו, ואז החיצונים שולטין בו, שהם מזמנים, ונקראו 'אלה' (מלעיל אומ ט), שנאמר (דברים לא, יז): "על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה. ולכן בהקיצו משנתו יזדרז לקום, שאם לא יקום ויחזור לישן - אפשר שיישן אפרקדן, שהוא פניו למעלה, והוא מקלל מפני סופרים, כדאמרין (ברכות יג, ט): לוי רבי יהושע בן לוי אמאן דגני אפרקדן.

וכו' בזו"ש: זכה לאתעטרא באתריה, וזכה למלכותא וכו'. [צה] אם אין תשעה וכו' ומכאן סיוע לדעת הטור"ו בס"י נ"ה ס"ק ד, ולא כמג"א שם ס"ק ח'. ולענין מי נטמא, משמעות לשון רבינו מורה שהש"ץ נטמא, אבל בקרנות צדיק (פרק ב' אות ט) כתב שאלו שלא ענו אמן יבואו לידי טומאה, כי הם גרמו שהש"ץ יברך ברכה לבטלה. ואולי כוונתו להוסיף ששניהם נטמאים, גם הש"ץ גם הציבור, שהרי לא יחלוק על הראשית חכמה אלא שמוסיף שהציבור ג"כ נטמא [ננין יוסף פרק ג]. [צו] כדכתיב וכו' ודרשינן אם מתרפא מתורה, אז ביום צר כחכה - כחכה נוטריקון כח - כה, היינו השכינה שנקראת כה נעשית לו לצר ואויב. וע' זוהר ויצא

(פט) גם סבת הקרי נתבאר בתורה, במה שאמר בפסוק (ויקרא טו, כא): "ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי" וגומר, וכתיב (שם טז, כח): "והלכתי עמכם בחמת קרי" וגומר, ופרש רש"י עליו השלום: רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים; כך תלכו עראי במצותי. ומנחם פרשו לשון מניעה. וכן (משלי כה, יז): "הקר רגלך מבית רעך"; וכן (שם י"ח, טו): "יקר רוח איש תבונה". וקרוב לשון זה לתרגומו של אנקלוס: "קשיו", קשי; שמקשים לבם למנע מלהתקרב אצלי. עד כאן לשונו. וישני הפרושים באים לכונה אחת. והרי מה כתיב אחריו: "והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי", ופרש הרשב"י עליו השלום (זוהר מרומה קל, ב), זה לשונו: "בחמת קרי"

– בזה הוא רגזא דנפק מפתחא דקרי. ואלין אנון דמשטטי בליליא, ובשעתא דנשמתינן נפקין לסלקא לאתחזאה לעלא, אלין נפקין ומקטרגין לון דלא יכלין לסלקא; בר אנון חסידי קדישין עליונין, דאנון בקעין רקיעין ואוירין וסלקין. ואלין תבילי טהירין נפקין, ומודיעין מלין כדיבין לבני נשא, ואתחזון לון בדיוקנין אחרנין, וחיכן בהו עד דאושדין זרעא.

"בחמת קרי" – בכעס שהוא היוצא מפתחו של קרי. ואלו הם המשוטטים בלילה, ובשעה שהנשמות יוצאות לעלות להראות למעלה, יוצאים אלו ומשטינים אותם שלא יוכלו לעלות; מלבד החסידים הקדושים העליונים, הבוקעים רקיעים ואוירים ועולים. ומחנות המזיקים הללו יוצאים, ומודיעים דברי שקר לאנשים, ונראים להם בדיוקנים אחרים, ומצחקים בהם עד ששופכים זרע. ונקראים בעלי קרי, בגלל שאלו שיוצאים מפתחו של קרי גרמו זאת להם.

ואקרין מריהון דקרי, בגין דאנון דנפקין מפתחא דקרי גרמי לון. עד כאן לשונו. לכן ראוי לאדם שיהיה קים בעבודה האלהית ונאמן בה כעמוד שלא יתמוטט ממנה. וכן מלת ברית פרושה קיום, בענין "לכה נכרתה ברית אני ואתה" (נחלאת לא, מד). ולכן הרוצה לזכות למדת צדיק, צריך שיהיה נאמן וחזק בעבודה. ועל זה נאמר (קהלת ט, ט): "שומר מצוה לא ידע דבר רע"; וכבר ידעת מה שפרשנו לעיל (אומ ד) בענין רע'.

(ל) וכן אם פרץ איזה גדר מגדרי רבותינו, אפשר שיטמאיהו. שהגדרים שגדרו רבותינו ז"ל הם כדי שלא לתת מקום לחיצוני שיפגס פנימה לקדש, ואם יפרץ גדר – ישכנו נחש (קהלת י, ט); שעל ידי הפרצה שפרץ נתן לו מקום שיפגס. וכן פרשו בתקונים (הקדמה; יב, ב), שהים הוא התורה, וחול לים פרשו שהוא כמו השלשלת לכלב, והמתיר השלשלת גורם לכבל שינשכנו, והוא רמז לגדרים שגדרו רבותינו ז"ל. זה לשונו שם: "ושמרו בני ישראל את השבת" (שמות לא, טו) – דא בת יחידה, דאיהי שמירה לישראל בכל שבת ושבת. ומאן דמחלל לה – לאו איהו נטיר מקדשא בריך הוא. ולא עוד, אלא דאתמר

"ושמרו בני ישראל את השבת" – זו בת יחידה, שהיא שמירה לישראל בכל שבת ושבת. והמחלל אותה – אין הוא נשמר מהקדוש ברוך הוא. ולא עוד, אלא שנאמר בה: "מחלליה מות יומת" – זה המכניס ברשותה שפחה חללה זונה. כי רשותה הוא תחום שבת, כעין התחום

ומה הוא? "והיה מספר בני ישראל כחול הים". ואין ים אלא תורה. מי שעובר עליה, כאלו החזיר את העולם לתהו ובהו. ושבת שקולה ככל התורה. מי שעובר עליה, כאלו החזיר את העולם לתהו ובהו. ובגלל זה נסמך הפסוק "והארץ היתה תהו ובהו" ל"בראשית", שהיא נוטריקון "ירא שבת". כי הוא (השבת) חול לים, כמו טבעת השלשלת לכלב. מי שמוציא אותו משלשלתו, גורם לעצמו כמה נשיכות של יסורים שהפלב נושף אותו. ובגללו אמר דוד: "הצילה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי". 'כלב' – זה סמאל, שהוא תפוס בקולר, בשלשלת. בשבת הוא תפוס בקולר.

לִים, כַּחלִיא דְשִׁלְשָׁלָה לְכַלְבָּא. מָאן דְאַפֵּק לָהּ מִשִּׁלְשָׁלָהּ, גָּרַם כְּמָה נְשׁוּכִין דִּי־סוּרִין דְנִשְׁפָּן לָהּ. וּבְגִינָה אָמַר דָּוִד (מַהֲלִים כג, כו): "הַצִּילָה מִחֲרֵב נַפְשִׁי, מִיַּד כָּלֵב יַחֲדָתִי". וְדָא סְמָא"ל, דְאִיהוּ תַפִּיס בְּקוֹלָר, שִׁלְשָׁלָה. בְּשַׁבַּת אִיהוּ תַפִּיס בְּקוֹלָר". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. הָרִי בְּפִרוּשׁ, שֶׁתַּחֲוִים שַׁבַּת וְחוֹל לִים שְׁנֵיהֶם עֲנִין אֶחָד, לְהַרְחִיק סְמָא"ל וּלְהַרְחִיק מִהַקִּדְשָׁה. וּפּוֹרֵץ הַגֶּדֶר גּוֹרֵם לְסְמָא"ל שִׁישְׁכְּנוֹ.

לא) וְכֵן מִהַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר שְׁלֵא יִטְמְאוּהוּ הוּא: אִם נָדַר, שִׁיקִים נִדְרָיו לְעִבּוּדַת הַשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (מַהֲלִים טו, ז): "נִשְׁבַּע לְהִרְעוֹ וְלֹא יִמִּיר". וְאִם לֹא קִים הַמִּצְוָה וְהִפְרֹת אֶת נִדְרוֹ, אִפְשָׁר שְׁנִטְמָא. כְּדַכְתִּיב (קַהֲלָה ה, ה): "אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחַטִּיא אֶת בְּשָׂרְךָ", וּפְרָשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (קַה"ר ה, ד; ויק"ר לו, א; ילקוט קהֲלָה מִתְקַעֵל; וע"י שַׁנַּם לב, ג) פְּסוּק זֶה עַל הַנְּדָרִים, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִקְנוּ לְשׁוֹנֵם לְעִיל בְּפִרְק אַרְבְּעָה עָשָׂר (אֹת טו), עֵינִן שָׁם. וְלִדְרָךְ זֶה, "וְחַבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יְדִידךָ" (קַהֲלָה שס) הוּא הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּפְּרָשָׁת בְּרֵאשִׁית דָּף ח (ע"ג), וְהֶעֱתִקְנוּ לְשׁוֹנוֹ לְעִיל בְּפִרְק אֶחָד עָשָׂר (אֹמִיּוֹת י"ג). וְהַטְעַם: שֶׁהַפְּסוּק אָמַר (נַמְדַנְר ל ג): "כִּכְלֵ הִיִּצָא מִפִּיו יַעֲשֶׂה". וְהַטְעַם: שֶׁכָּבֵר פְּרָשְׁנוֹ (לְעִיל י"א, ח), שֶׁהַדְּבֹר הוּא רִוְחָנִי, דוֹמָה לְזֶרַע הַגְּשָׁמִי. וְכְמוֹ שֶׁמִּהַבְּרִית הַתַּחְתּוֹן אֵין לְהוֹצִיא זֶרַע לְבִטְלָה, אֲלֵא בְּנִקְבָה; כִּף אֵין לְהוֹצִיא הַדְּבֹר לְבִטְלָה, אֲלֵא לְהַבִּיאוֹ לְמָקוֹם הַעֲשִׂיָה, שֶׁהִיא הַנִּקְבָה. וְנִמְצָא, בְּזֶה הַקּוֹל הַיּוֹצֵא מִיַּחַד בְּרִית הַלְשׁוֹן עִם הַנִּקְבָה; וְאִם חֵס וְשְׁלוֹם לֹא קִים – הָרִי הוֹצִיא זֶרַע לְבִטְלָה", שֶׁהוּא קוֹל וְדְבֹר הַיּוֹצֵא מִבְּרִית הַלְשׁוֹן. וְלִכֵּן גַּם יִפְגַּם בַּבְּרִית הַמַּעוֹר בְּזֶרַע לְבִטְלָה, כִּי עֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה (אֲנוֹת ד, ג).

כז) הַתַּקּוֹן לְעֵינֵי הַקְּרִי: רֵאשׁוֹנָה: צָרִיךְ שִׁיטְבֵל בְּמָקוֹה אַרְבְּעִים סָאָה, כְּדִי לְטַהֵר

עֲצָמוּ מִטְמָאת הַחִיצוֹנִית הָאֲרוּרָה. וְאֶפְלוּ מִי שֶׁמְקַל בְּטְבִילָה לְעִנְיַן הַזּוּנֵג (ראה שער האהבה יא, ג-לה), אֵין רְאוּי לְהַקְל בְּזוֹ. וְכֵן פֶּרַשׁ הַרְשָׁבִי עָלָיו הַשְּׁלוֹם (וזהר בראשית נה, ב): וּבְגִינָן דְּבַעַל קָרִי אֲתִי מִסְטָרָא דְרוּחַ מְסֻאָבָא, בְּעֵי וּמִפְנֵי שְׁבַעַל קָרִי בָּא מְצַד רוּחַ הַטְמָאָה, צָרִיךְ לְאַסְחָאָה מִנָּה צִי, לְאַתְדַּכְּאָה מִנָּה. וְהָא לְרַחֵץ עֲצָמוֹ, לְהִטְהַר מִמֶּנּוּ. וּכְבָר הַעֲמִידוּהוּ אוֹקְמוּהּ חֲבָרְיָא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלַעֲיִל הַחֲבָרִים.

מִזֶּה מִיָּרִי בְּעִנְיַן נְעֻמָּה, אִמָּא דְשַׁדִּין, דְּמַצְדָּה בָּאֵין כָּל אוֹתָן הַעוֹשִׂים לְבָנֵי אָדָם בְּעֵלֵי קָרִיִּין. וְאִם לֹא יִהְיֶה אֶפְשָׁר בְּאַרְבָּעִים סָאָה, יִשְׁתַּדַּל לְהִטִּיל עָלָיו תְּשַׁעָה קִבִּין. וְאִם אֶפְלוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹ, לְפָחוֹת יְרַחֵץ מְקוֹם הַטְנוּף. וּבִסְפָר מַעֲשֵׂה הַחֲסִידִים (סִפְר חֲסִידִים סִימָן קטו) כָּתַב, שֶׁלֹּא יִחְשַׁב בְּדַבְרֵי תוֹרָה עַד שִׁישְׁפֹּשֵׁף יְרֻכּוֹתָיו בְּמִים. וְכֵן רְאוּי לְעֲשׂוֹת לְכַבוֹד הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה. וּבְפִרְשֵׁת מְצַרְעַת בְּפִרְשֵׁת הַזֵּב הַבִּיאָו בִּילְקוּט (רמז מִקְסֵט) תִּנָּא דְבִי אֲלִיָּהוּ (רנב טו), זֶה לְשׁוֹנוֹ: רְאָה אָדָם קָרִי - חֲיָב טְבִילָה. אָמַר: מִי רוֹאָה אוֹתִי, אֵין בְּכַךְ כָּלוּם, הָעֵבִירוּ מִנְּגַד פָּנָיו; שׁוּב רְאָה קָרִי, אָמַר: מִי רוֹאָה אוֹתִי וְכוּ', שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים - עָבַר עַל מָה שֶׁכָּתוּב (לויג ג, ט): "פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר". כִּי שֶׁהוּא נֶעֱשֵׂה זָב מִתְחַלֵּת דְּרַכְיוֹ. שְׁנָאֲמַר (ויקרא טו, ג): "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב". מָה תִּלְמוּד לֹמַר: "אִישׁ אִישׁ"? כִּי לְמַקְרָה לִילָה. אִם חֲזַר וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה - מְרַפָּאֵין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ; שְׁנָאֲמַר (שם שם, ג): "וְזֹאת תִּהְיֶה טְמָאתוֹ בְּזוּבוֹ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ג) וּבְמַעֲלוֹת הַטְבִילָה כְּבָר כְּתַבְנוּ לְעִיל בְּמִקְוָמוֹ (שער האהבה יא, טו-כו). וְאִמְרָנוּ, כִּי מְסַגְלָתָהּ הוּא לְהַחְזִיר הַנְּשָׁמָה לְמִקְוָמָהּ. כִּי מִי שֶׁהוּא טָמֵא אֵין לוֹ נְשָׁמָה, וְהַפּוֹגֵם הַבְּרִית נִשְׁמָתוֹ מְסַתְּלָקֵת מִמֶּנּוּ. וְכֵן פֶּרַשׁוּ בַזְהַר (לך נה, ב), זֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּתַנְיָא: בְּכָל זְמַנָּא דְאַתְרָשָׁם בְּרַ נֶשׁ בְּהַאי רְשִׁימָא קְדִישָׁא דְהַאי אָת, מִנָּה חָמִי לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְמַשׁ, וְנִשְׁמָתָא קְדִישָׁא אֲתַאֲחַדַת בְּהַ. אִי לֹא זָכִי, דְלֹא נִטְר הַאי אָת - מָה כְּתִיב (לויג ד, ט): "מִנְּשַׁמַת אֱלֹהִים יֵאבְדוּ", דְהָא רְשִׁימָא דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לֹא אֲתַנְטֵר. וְאִי זָכִי, דְנִטְר לְהַי - שְׁכִינְתָא לֹא אֲתַפְרֶשֶׁת מִנָּה. אִימְתִי מִתְקִימָא בְּהַ? כִּד אֲתַנְסַב, וְהַאי אָת עַל בְּאַתְרָהּ.

[צט] מינה בור"ש: גרמיה. [ק] קרי לאונסו, על ידי חלום או ע"י אכילה יתירה ניסועות יעקנ]. [קא] שהוא וכו' בתדב"א וכן בילקוט: לסוף הוא נעשה זב מתוך דרכיו, שנאמר: וכו'. פי', לסוף מטמא עצמו ברצון ע"י שכבת זרע, ואינו טובל עצמו ג"כ, ואע"פ שטומאתם שוה אינו דומה נטמא באונס לנטמא לרצון עם אשתו לפי שנעשה לו כהיתר ניסועות יעקנ]. [קב] מה ת"ל וכו' בתדב"א וכן בילקוט: מה ת"ל 'איש איש? אלא איש אחד לזב מבשרו ואיש אחד למקרה לילה. ור"ל, לכך רמז אותם בפסוק אחד לומר שאם ביטל הטבילה

עד כאן לשונו. ועין עוד שם להבין הדבר על מתכנתו, וכדי שלא להאריך לא העתקנו כל לשונו.

(נד) ואגב למדנו מהמאמר: תקון לאות ברית הוא, שישתדל לשא אשה בכחורותו, כדי לטהר עצמו. ומטעם זה אמרו בקדושים (כט, ז): אמר רב חסדא: האי דעדיפנא מחברי, דנסבנא בשתסר; ואי נסבנא בארביסר, הוה אמינא לשטנא: גירא בעיניה. עד כאן לשונו.

(נה) ובתקונים (מיקון מג; פנ, ז) אמר: ועוד (נרלשיט א, יא): "עץ פרי" - דא עמודא דאמצעיתא; "עשה פרי" - דא צדיק; "אשר זרעו בו על הארץ" - דא שכינה, שכל הזרעים נכללים בה. וכאן היא המצוה של פריה ורביה, לעשות פרות וזרעים. שנאמר בה (בארץ): "לא תהו ברעה, לשבת יצרה". והמתבטל מפריה ורביה - כאלו מחזיר את הארץ ליבשה, ומונע ממנה ברכות. כל אחד לפי דרגתו. הפוגם למטה - פוגם למעלה, את המקום שנשמתו נחצבה בו.

חד לפס דרגה. מאן דפגם לתתא - פגם לעלא, לאתר דאתגור נשמתה. עד כאן לשונו.

(נו) ואי הוא פגם, ולא יכל לתקן את עצמו בעת הראוי - אם יזכהו האל לבן, ישתדל להשיאו אשה קדם שיבוא לידי חטא. וכדור הזה צריך האדם להרחיק את בנו ולשמרו מכל דבר שאפשר שיבוא לידי הרהור חטא קדם שישא אשה.

ט טבח

(נז) עוד: התקון לאות ברית גם כן על ידי עסק התורה, כמבאר לעיל (אות ס) במאמר שהעתקנו מהתקונים (מיקון כג; סה, ז). ובארו בתקונים (מיקון סז; נט, א), שמי שפגם בנשמה, תקונו על ידי עסק התורה בששה סדרי משנה. זה לשונו: ולא עוד, אלא מאן דאעל זרעה בנדה או שפחה או כותית או זונה - כאלו מערב מה דאפרש קדשא בריך הוא. דכתיב (נרלשיט א, ו): "ויהי מבדיל בין מים למים", דאגון מי נדה למי דכיא. דדא אסור ודא מתר, דא כשר ודא פסול, דא טמאה ודא טהרה. אלין אגון שת סדרין דאתיהבת בהון

ולא עוד, אלא המביא זרעו בנדה או שפחה או כותית או זונה - כאלו מערב מה שהקדוש ברוך הוא הבדיל. שנאמר: "ויהי מבדיל בין מים למים", שהם מי נדה למי טהור. שזה אסור וזה מתר, זה כשר וזה פסול, זו טמאה וזו טהרה. אלו הן ששת הסדרים שנתנה בהם המשנה, להבדיל בין טוב לרע שערב אותם אדם והדורות שבאו אחריו.

משנה, לאפרשא בין טוב לרע דערב לון אדם ודרין דאתו אבתרה. עד כאן לשונו.
עוד עין בתקון מ (פ, ב).

(נח) ואם ישתדל לדעת ששה סדרי משנה על פה – מה טוב ומה נעים חלקו. שעקר
המשנה לדעת אותה בעל פה, שנאמר (שמות לז, כז): "כי על פי הדברים האלה
ברתי אתך ברית". ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתיב (גיטין ס, ג), ולא נכתבו
אלא משום "עת לעשות לי" (מחלים קיט, קכו). והיודעם על פה – אשריו. כמו שבאר
הרשב"י עליו השלום בהיכלא תנינא (וזהו נראים מנ, ב). אומר שם, שיש בהיכל עצם
השמים שרפים בשש כנפים. ואמר אחר כך: אלין אנון דאוקדו לאנון דלא חישי על
יקרא דמריהון. ורזא (אבות א, יג): דאשתמש
בתגא – חלף. מאן דקרי ותני שת סדרי
משנה, דא הוא מאן דינדע לסדרא ולקשרא
יחודא דמרה כדקא יאות. עד כאן לשונו.

(נט) ועקר ידיעת המשנה הוא, שישתדל לדעת אותה בפרושה. ומי שיקרא אותה
בפרושה – לא תשכח ממנו במהרה. וכן אמר בירושלמי (נכוח ה, ב): אמר
רבי תנחום: כל הסובר תלמודו – לא במהרה הוא שוכח. ועל דרך הסוד: ידיעת
התורה על פה הוא במדת הזכר, שכל זכירה הוא בזכר (עי' זוהר יתרו נג, ג); וכיון שזה
פגם אות הברית, שהוא במקום הזכר, וירד למקום השכחה – ראוי שיתקן על ידי
זכירה, לדעת תורה על פה.

(ק) וכן התורה הוא תקון כדי שלא יבוא זה לשונו: אמר רבי אלעזר: כד
הוא סטרא בישא אחי למפתי לה לבר
נש, יהא משך לה לגבי אורייתא ותתפרש
מנה. תא חזי: דהא תנינן, דכד האי סטרא
בישא קימא קמי דקדשא בריך הוא
לאסטא על עלמא בגין עובדין בישין.
קדשא בריך הוא חס על עלמא ויהב עטא
לבני נשא לאשתיוכא מנה, ולא יכלי
עליהון ולא על עובדיהון. ומאי איהו
עטא? לאשתדלא באורייתא, ואשתיוכא
מנה. מנא לן? דכתיב (משלי ו, כג): "כי נר
מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות

לידי קרי. ונרמז ענין זה בזהר (וישן ק, ב).
אמר רבי אלעזר: כאשר הצד הרע ההוא בא
לפנות את האדם, יהיה מושך אותו אל התורה
ויבדל ממנו. בוא וראה: כי הנה שנינו, שכאשר
הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא
להשטין על העולם בגלל המעשים הרעים,
הקדוש ברוך הוא חס על העולם ונתן עצה לבני
האדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא
על מעשיהם. ומהי העצה? לעסק בתורה,
ונצלים ממנו. מנין לנו? שנאמר: "כי נר מצוה
ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר". מה
נאמר אחריו: "לשמך מאשה זרה, מחלקת לשון
נכריה". וזהו צד הטמאה, הצד האחר, שהוא
עומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על
עונות בני האדם.

ראשית שער הקדשה חכמה תלא

מוסר". מה כתיב בתורה (פסוק כד): "לשמרה מאשה זרה, מחלקת לשון נכריה". ודא הוא סטרא מסאבא, סטרא אחרא, דאיהי קימא תדיר קמי קדשא בריה הוא לאסטא על חוביהון דבני נשא. עד כאן לשונו לענגנו. והנה נודע, כי כל כחות הקרי באים מאשה זרה, וכן פרושו בזוהר (מרום קסו, ט). כתיב: "כי גר מצנה ותורה אור וגו' לשמרה", נמצא התורה שמירה שתשמר את האדם מכחות אלו.

(קא) ובפרט מי שאינו נשוי, שלא ישכב לעולם במטה לישן עד שיהא שבע מן התורה. בדאמרינן בברכות (י, ב): אמר רבי יוחנן: כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן - אין מבשרים אותו בשורות רעות; שנאמר (משלי יט, כג): "ושבע גלין בל יפקד רע". עד כאן לשונו. וכבר נודע (ע"י לעיל אות ד), כי 'רע' נקרא המוציא שכבת זרע לבטלה, כענין "ונשמרת מפל דבר רע" (דברים כג, י), שפרשו רבותינו ו"ל (ע"י כ, ט): שלא יהרהר ביום וכו'. ולכן ראוי שלא לשכב עד שיקרא בתורה הרבה, באפן שיהיה שבע. שפירושו שהאדם שבע עצמו מהאכילה ישבע עצמו מהתורה, עד אשר ילאה שלא יוכל ללמד, באדם ששבע מרוב האכילה שלא יוכל לאכל יותר.

(קב) ומכאן מקום, אם עסק בתורה ביום והוא שבע ממנה - אין החיוב לו להאריך בתחלת הלילה בעסק התורה, באפן שלא יוכל לקום באשמרת. והחכם עיניו בראשו, ויכלכל דבריו במשפט, שיעסק בתורה ביום עד שישבע. ובתחלת הלילה יעסק בתורה גם כן, כדי שתעלה הנשמה על ידי הכל התורה, אבל לא לשבעה, כדי שלא יבטל מלקום באשמרת, שהוא עקר עסק התורה, כמו שאמר (א"י) ג, (יט): "קומי רני בלילה", וכמו שפרשנו לעיל (י, עט).

(קג) עוד: התקון לאות הברית הוא לזהר בכל מדות שאדם נקרא בהם צדיק, שהם תלויים במדת צדיק העליון. והאחד מהם הוא, שישתדל לקום בחצות הלילה או מחצות לילה ואילך לעסק בתורה, וישתדל לחבר לילה ביום על ידי התורה, כנגד מה שהפריד ביניהם. שהקם בחצות נקרא צדיק, כדפרשו בפרשת אמר (ג, ב), והעסקנו לשונו לעיל (י, נד). ובאר שם, ש"טרף נתן ליראיו" (מסילס קיא, ה) נאמר על העוסקים בתורה מחצות לילה ואילך. והטעם: שהם משתתפים עם מדת יראה. וכן באר בזוהר (מקן קנה, ט), שפסוק "רוצה יי את יראיו, את המיחלים לחסדו" (מסילס קמו, ב) נאמר על הקמים מחצות לילה ואילך וקושרים לילה ביום כדי לקבל חוט של חסד. זה לשונו: "למיחלים לחסדו" - הוי אומר: הם העוסקים "למיחלים לחסדו" - הוי אומר: אנון בתורה בלילה, שנשתתפו עם השכינה, וכאשר דמשתדלי באורייתא בליליא, ואשתתפו גא הבקר הם מחכים לחסדו וכו'.

[קו] עד שיקרא בתורה וכו' ומי שלא עשה כן, והלך לישן שלא מתוך ד"ת, וראה קרי בלילה הרי זה מתחייב כנפשו, כי שגגת תלמוד עולה זדון. ובפרט מי שאינו נשוי שלא ישכב לעולם לישן עד שיקרא בתורה הרבה

תלב ראיית פֶּרֶק שְׁבֻעָה עֶשֶׂר חֻכְמָה

בַּהֲדֵי שְׁכִינְתָא, וְכֵד אֲתֵי צַפְרָא אֲנֹן מְחַפֵּן לְחֶסְדוֹ וְכוּ'. עֵינֵי שָׁם.

קד) וּבְמַעֲלֵת הַקּוֹשֶׁר לַיְלָה בְּיוֹם עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, בְּאֵר הַכְּתוּב בְּאֲמָרוֹ (סס לג. י"ט): "הִנֵּה עֵינֵי יְיָ אֶל יִרְאֵיו, לְמִינְחָלִים לְחֶסְדוֹ. לְהַצִּיל מִמּוֹת נַפְשָׁם, וְלַחְיֹתָם בְּרַעֲב". וְעֵינֵי יְיָ פָּרְשׁוּ בְּאֲדַרְתֵּי נָשָׂא (קכט, ג) שֶׁהוּא עֵינָא פְּקִיחָא דְאַרְיָה וְכוּ', עֵינֵי שָׁם. וּבּוֹדָאֵי שֶׁהַעוֹשֶׂה זֶה הוּא מְתַקֵּן מִדַּת צְדִיק עִם הַשְּׁכִינָה, שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ וְלָהֶם חוּט שֶׁל חֶסֶד, כְּדִפְרָשׁוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְכִנְגַד מֵהַ שֶׁהַפְּרִיד לְשְׁכִינָה בְּהַמְשַׁכֵּת טִפָּה לַחוּץ, וְסוּד הַטִּפָּה הִיא חוּרָא, וְנִמְשַׁכֵּת מִצַּד הַיְמִין, כְּדִפְרָשׁוֹ בְּתַקּוּנֵים (מִיקוּן יט; מ"א, ב) בְּעֵנֵין "וְהִמֵּן כּוֹרַע גֵּד הוּא" (נמנני י"א, ו) – כִּנְגַד זֶה קוֹשֶׁר לַיְלָה בְּיוֹם לְקַבֵּל חוּט שֶׁל חֶסֶד. וְכֵן פָּרְשׁוּ בְּזִהַר (ויגט ח, ג) בְּפֶסוּק (מחלס פ"א, ג): "יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי, יוֹם צַעֲקוֹתַי בְּלִילָה נִגְדָּךְ", שֶׁהֵקֵם בְּחִצּוֹת וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה – שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמַדְרַגַּת צְדִיק חַי הַעוֹלָמִים, וְאִז בְּיוֹם זוֹכָה אֶל חוּט שֶׁל חֶסֶד. וְהֵינּוּ אָמְרוּ: "אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי", כִּי חוּט שֶׁל חֶסֶד הוּא יִשְׁוּעָה, כְּאֲמָרוֹ (סס ק"א, ו): "הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ". וְלֹא נִעְתִּיק לְשׁוֹנוֹ, כְּדֵי שְׁלֹא לְהַאֲרִיךְ.

קה) עוֹד צָרִיךְ לְזַהֵר, שְׁלֹא יִזְדוּג בְּאֲשֶׁתוֹ כִּי אִם מִשְׁבַּת לְשַׁבַּת וּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ וּבְיוֹם טוֹב, שְׁאִין יַחֲוֹד לְמַעֲלָה עַל יְדֵי צְדִיק בְּזִמְנֵים הָאֲמוּרִים^ק, כְּדַכְּתִיב (יִמְזַקֵּל מו, ב): "שֶׁעַר הַפִּנֵּה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח". וְכֵן פָּרְשׁוּ בְּזִהַר (נ"א, ע"ב, ג), זֶה לְשׁוֹנוֹ בְּפֶסוּק זֶה: הֵאֵי קָרָא אֵית לְאִסְתַּפְּלָא בֵּהּ, דְּאִיהוּ רְזָא. בְּמָה^פ דְּאִתְּמַר: "יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח". אֲמַאי יִהְיֶה סָגוּר כָּל אֲנֹן שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה? אֵלֵּא אֵלֵּין יוֹמֵין דְּחַל, דְּתַרְעָא דָּא יִהְיֶה סָגוּר, דְּלֹא לְאִשְׁתַּמְשָׂא חַל בְּקַדְשָׁא. "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח" – שְׁכֵן אִז הוּא הַשְּׁמוּשׁ שֶׁל קֹדֶשׁ בְּקַדְשׁ, וְאִז נִאֹר הֵיחָד לְהַתְּחַבֵּר בְּשִׁמְשׁ. מִקְרָא זֶה יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ, כִּי הוּא סוּד. בְּמָה שְׁנֵאֲמַר: "יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח". לְמָה יִהְיֶה סָגוּר כָּל אוֹתָם שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה? אֵלֵּא אֵלֵּו יָמִים שֶׁל חַל, שֶׁשְׁעַר זֶה יִהְיֶה סָגוּר, שֶׁלֹּא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ חַל בְּקַדְשׁ. "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח" – שְׁכֵן אִז הוּא הַשְּׁמוּשׁ שֶׁל קֹדֶשׁ בְּקַדְשָׁא. "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח" – דְּהָא כְּדֵן שְׁמוּשָׁא דְּקַדְשָׁא בְּקַדְשָׁא, וְכְדֵן אֲתַנְהַר סְהֵרָא לְאִתְּחַבְרָא בְּשִׁמְשָׁא. עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ לְעֵנִינְנוּ.

קו) וּמִכָּל מְקוֹם, הַיּוֹתֵר מִסְכָּם בְּתַקּוּן לְעוֹנֵת תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים הוּא מִשְׁבַּת לְשַׁבַּת. וְכֵן אָמַר עוֹד בְּתַקּוּנֵים (מִיקוּן ו; כ"א, ב): וְעוֹד: "בְּכָל עֵץ" (דנרס כ"ב, ו) – דָּא צְדִיק, דְּאִיהוּ "עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ" (נלשטי"א, ב). וְדָא יוֹם הַשַּׁבָּת, דְּתַמָּן זְוִיגָא

"בְּכָל עֵץ" – זֶה צְדִיק, שֶׁהוּא "עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ". וְזֶה יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁשָׁם הַזְּוִיג שֶׁל הַשְּׁכִינָה עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשָׁם יֵשׁ לוֹ מְנוּחָה. וְעֵלְיוֹ נֵאֲמַר: "וְהָיָה כַעַץ שְׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם, אֲשֶׁר פְּרִי

ראשית

שַׁעַר הַקִּדְשָׁה

חֻכְמָה

תלג

דְּשָׁכִינְתָא עִם קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְתַמְן אֵית
 לָהּ נִיחָא. וְעֵלָה אֲתַמַּר (מַהֲלִיס 6, ג): "וְהָיָה
 כְּעֵץ שְׂתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם, אֲשֶׁר פְּרִיו יִתֵּן

בְּעֵתוֹ" – דָּא עֵתוֹ דְּצַדִּיק, דְּאִיהוּ לֵיל שַׁבָּת, דְּמִנְהָ פְּרָחִין נִשְׁמַתִּין חֲדָתִין בִּישְׂרָאֵל
 בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, דְּאֲתַקְרִיאוּ פְּנִים חֲדָשׁוֹת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(ק) עוֹד בְּתַקּוּנִים (מִיקוּן טו; ג, 6). דְּרַשׁ שָׁם בְּעֵנִין הָעֲרִיּוֹת, וְאָמַר אַחַר כֵּן: וְאָף עַל גַּב

וְאָף עַל פִּי שְׁנֵאמְרוּ כָּל הָעֲרִיּוֹת הָאֵלוּ בְּסִפּוּרֹת
 וּבִשְׁמֵי הַגּוֹיָה – אֵין זֵאת בְּמִקּוּמוֹ שֶׁל מַעְלָה;
 אֵלֹא כְּאֲשֶׁר הִשְׁכִּינָה גְּלַתָּה, יְרֵדוּ עִמָּה כָּל
 הַסִּפּוּרֹת, וְאֵין פְּרוּד בֵּינָהּ וּבֵין עֵשֶׂר הַסִּפּוּרֹת.
 וְכֵאֲשֶׁר יְרֵדוּ, נִתְּלַבְּשׁוּ בִשְׁשַׁת יְמֵי הַחֹל, שְׁשֵׁה
 פְּנִים וְכוּ'. וְלָמָּה יֵשׁ פְּרוּד? בְּגַלְלֵי שְׁמֵי צַדִּיק,
 הוּא אוֹת הַבְּרִית. וְסוּד הַדְּבָר: "אֵין צַדִּיק בְּאַרְץ".
 דְּהֵינּוּ שְׁמֵי צַדִּיק שֶׁהוּא אוֹת הַבְּרִית.
 וּבְשַׁבָּת, שֶׁהוּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי, שָׁם קִרְבַּת וַיְחוּד
 שֶׁם הַגּוֹיָה וְכָל הַסִּפּוּרֹת. וּלְפִיכֵן, זְוֹגָם שֶׁל
 תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים מְלִילֵי שַׁבָּת לְלִילֵי שַׁבָּת. עֲרִיּוֹת
 אֵלוּ הֵן וְדָאֵי לְמַטָּה, אֲבָל לְמַעְלָה נֹאמַר: "לֹא
 יִגְרַף רַע". וְצַדִּיק שֶׁקָּרַב לְאִשְׁתּוֹ בִּימּוֹת הַחֹל –
 אוֹתוֹ הֵבֵן שְׁעוּשָׁה, נֹאמַר עֲלָיו: צַדִּיק וְרַע לוֹ, כִּי
 גּוֹרֵם שְׁנַעְשָׂה קִדְשׁ חַל, כִּי הוּא (צַדִּיק) יוֹם
 הַשְּׁבִיעִי, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה הוּא סוּד צַדִּיק וְרַע לוֹ.
 אֲבָל לְמַעְלָה אֵין עֲרוּהָ וְקִצּוּץ וּפְרוּד.

דְּאֲתַמַּר כָּל אֵלִין עֲרִין בְּסִפּוּרִין
 וּבְשִׁמָּא דִּידוּד – לָאוּ בְּאַתְרָהּ דְּלַעְלָא;
 אֵלֹא בְּדִ שְׁכִינְתָּא גְּלַת, כָּל סִפּוּרִין נִחְתּוּ
 עִמָּה, וְלִית פְּרוּדָא בֵּיהּ וּבֵין עֵשֶׂר סִפּוּרִין.
 וְכַד נִחְתּוּ, אֲתַלְבְּשׁוּ בְּשַׁת יוֹמִין דְּחַל, שַׁת
 אֲנַפִּין וְכוּ'. וְאָמַר אַחַר כֵּן: וְאֲמַאי אֵית
 פְּרוּדָא? בְּגִין דְּלִית צַדִּיק, דָּא אוֹת בְּרִית,
 תַּמְן. וְרַזָּא דְּמַלְהָ (קַהֲלַס 1, ט): "אֵין צַדִּיק
 בְּאַרְץ", דְּאִיהוּ אוֹת בְּרִית תַּמְן. וּבְשַׁבָּת,
 דְּאִיהוּ יוֹמָא שְׁבִיעָאָה, תַּמְן קָרִיבוּ וַיְחוּדָא
 דְּשִׁמָּא דִּידוּד וְכָל סִפּוּרִין. וּבְגִין דָּא,
 תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים זְוֹגִיָּהּ מְלִילֵי שַׁבָּת לְלִילֵי
 שַׁבָּת. הָאֵי עֲרִין אֲנוּן וְדָאֵי לְתַתָּא, אֲבָל
 לַעְלָא אֲתַמַּר (מַהֲלִיס 6, ה): "לֹא יִגְרַף רַע".
 וְצַדִּיק דְּקָרַב לְאַתְתָּהּ בְּיוֹמִין דְּחַל – הֵהוּא

בֶּן דְּעֵבֶד, עֵלָה אֲתַמַּר (נִרְכּוּס 1, 6): צַדִּיק וְרַע לוֹ, דְּגֵרָם דְּאֲתַעְבַּד קִדְשׁ חַל, דְּאִיהוּ יוֹם
 הַשְּׁבִיעִי, וּבְהֵהוּא זְמַנָּא אִיהוּ רַזָּא דְּצַדִּיק וְרַע לוֹ. אֲבָל לַעְלָא לִית עֲרוּהָ וְקִצּוּץ וּפְרוּד.
 עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(קט) וּמָה שְׁאָמַר: דְּאֲתַעְבַּד קִדְשׁ חַל – פְּרוּשׁ: כִּי מִדַּת צַדִּיק נִקְרָא יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְכֵן
 פְּרָשׁוּ בְּתַקּוּנִים (מִיקוּן מו; פד, 6): אֲבָל מִמְּשָׁלָה דְּצַדִּיק יוֹם הַשְּׁבִיעִי, בֵּיהּ
 אֲתַקְרִיאוּ כָּל סִפּוּרִין שְׁבִיעִיּוֹת. וְהַטַּעַם מִפְּרָשׁ בְּתַקּוּנִים, תַּקּוּן תְּלַתִּין, תְּחִלַּת הַתַּקּוּן (עג,
 6). עֵינֵן שָׁם, שְׁסוּדוֹ סוּד אוֹת וַיִּיָּן, שֶׁהוּא בְּצַדִּיק, דְּהֵינּוּ יוֹד עַל נְאֻם, עֲטָרָה עַל
 רֵאשׁוֹ. וְכִינּוּן שֶׁהוּא שְׁבִיעִי הוּא קִדְשׁ, כְּדִפְרָשׁוֹ בְּתַקּוּן מו (פד, 6), וְאֵין לְהַמְשִׁיכוֹ בְּחַל,
 שְׁלֵא לְעֶרְבַּ קִדְשׁ בְּחַל. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

(קט) וְכֵן מִתַּקּוּן אוֹת בְּרִית, לְגַלוּת סוּד לְמִי שֶׁהוּא צַדִּיק וַיִּרְא שְׁמַיִם, דְּכַתִּיב (מַהֲלִיס

תלד ראשית פרק שבעה עשר חכמה

יד: וכל מאן דמגלי רזין לצדיקיא - גרם לצדיק לאנהרא ברזין דאורייתא, ולשכינתא דאור רז אתקרי. ובההוא זמנא (ניאל יג, ג): "והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע".

הרקיע. עד כאן לשונו.

(ק) וגם המתלמד יתקן נפשו בעסק התורה על ידי הסוד^פ. כדפרשו בתקונים, תקון תלתין (עג, ג), בענש המונעים עצמם מלקרות בחכמת הקבלה. זה לשונו

בקצור: דאלין^י עבדין לאורייתא יבשא, ולא בעז לאשתדלא בחכמה בקבלה^{קא}, דגרמין דאסתלק נביעו^י דאיהו יו"ד מנה, ואשמארת ב"ת יבשה. וי לון, דגרמין עניותא וחרבא וביזה ונהרג ואבדן

בעלמא. עד כאן לשונו. ושאר לשונו העתקנו בהקדמה^י.

קיא) והמגלה רזין בתורה למי שאינו ראוי - מלבד ענשו בעולם הבא, גם ענשו בעולם הזה שעניות רודף אחריו. וכן אמר בזהר (ויקרא ג, ג): "האי את קיי קימא על ענשא דמגלה רזין. וסימנך (משלי יג, יט): "ריש וקלון". עד כאן לשונו.

קיב) וכן ברעיא מהימנא (פינחס רמד, א), בענין מה שאמר שם, שהזורק פרוזין בארץ - עניות רודף אחריו. אמר

רעיא מהימנא: מאן דמזלזל בפרוזין דנהמא, וזרק לון באתר דלא אצטריך - האי; כל שפן מאן דמזלזל בפרוזין דמחא, דאנון [טפין] דזרע, דזרק לון בארעא, דאתמר (נלאשי ג, י): "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", או שזרק אותם בנדה או בבת אל נכר או בשפחה או בזונה; כל שכן וכל שכן המזלזל בפרוזי התורה, שהם קוצי האותיות וכתרי האותיות, שנאמר עליהם: כל המשתמש בכתר - חולף; כל שכן המוסר סודות התורה וסתרי קבלה וסתרי מעשה בראשית או סתרי

[קא] בעסק התורה וכו' וכוה נראה לי, מה שאי' בזהר שיתגלה אליהו הנביא בעקבי יומא דמשיחא, ויגלה סודות התורה, כי הוא לכוונה שאימתי שנחקן חטא זה אז נזכה לגאולה, כי מכח חטא זו הוא אריכות הגלות כי "שפחה תירש גבירתה" (משלי ל, כג), ותקון חטא זה ע"י סודות התורה, לכן בעקבי יומא דמשיחא יגלה סודות התורה, כדי שתמלא הארץ דעה "כמים לים מכסים" (ישעי' יא, ט) ללמוד סודות התורה, ולתקן חטא זה כדי שנזכה לגאולה [יסוד יוסף - י' יוסף פונא, אומ יג]. [קי] דאלין בזו"ש: דאלין אינון דעבדין. [קיא] בקבלה בזו"ש: דקבלה. [קיב] נביעו בזו"ש: נביעו דחכמה דאיהו י' מניה. [קיג] בהקדמה הקדמת המחבר אות מה. [קיד] האי את וכו' אות ר' עומדת לענוש, לאלו המגלים סודות התורה, וסימניך: "ריש

ראשית שער הקדשה חכמה תלה

האותיות של השם המפרש לאנשים שאינם הגונים, ששולט עליהם יצר הרע, אשה זונה, שנאמר בה: "כי בעד אשה זונה עד ככר לחם". ואין לחם אלא התורה, ואין ככר אלא הלכה אחת.

בפרורין דאורייתא, דאנון קוצי אתון ותגי אתון, דאתמר עליהו (אבות 6, יג): כל המשתמש בתגא - חלף; כל שפן מאן דמסר רזין דאורייתא וסתרי קבלה וסתרי מעשה בראשית או סתרי אתון דשמא

מפרש לאנשים דלאו אנון הגונים, דשלט עליהו יצר הרע, אשה זונה, דאתמר בה (משלי ו, טו): "פי בעד אשה זונה עד כפר לחם". ולית לחם אלא אורייתא, ולית כפר אלא הלכה אחת. עד כאן לשונו.

קיג) וברעיא מהימנא (עקב רענ, 6) פרשו, שפמו שעניות רודף אחריו בענין המזון, כף עניות רודף אחריו להשגת התורה. זה לשונו: [יו"ד] ויו"ד, אנון

יוד (של הנו"ה) ויוד (של אדנ"י), הן נקדות של השם הקדוש, נקראות פרורי כזית. ואלו כנגד טפות הזרע. והמזלזל בהם וזורק אותם במקום שאין צריך - עניות רודפת אחריו, והולך נע ונד. זהו שכתוב: "נדד הוא ללחם איה". ואין לחם אלא תורה. והוא צוח: איה מי שירחם עליו, ולא ימצא. ופרורים בכזית הם בצדיק, שהוא כותש כתישה מאותם זיתים.

נקודין דשמא קדישא, אתקרו פרורי כזית^{קכ}. ואלין לקבל טפין דזרע. ומאן דמזלזל בהון וזרק לון באתר דלא אצטריך - עניותא קא רדף אפתרה, ואזל נע ונד. הדא הוא דכתיב (אייט טו, כג): "נדד הוא ללחם איה". ולית לחם אלא תורה. והוא צוח: איה מאן דרחם עליה, ולא

ישפח. ופרורין בכזית אנון בצדיק, דאיהו פתש כתישו מאנון זיתים. עד כאן לשונו.

קיד) גם מהמדות הזוכים למדת צדיק: המשפכים להיות ראשון בבית הכנסת, הוא עומד במדרגת צדיק^{קכ}. וכן פרשו בזהר (מרומה קלא, 6), זה לשונו: וכל מאן

וכל המקדים - מתחבר בשכינה בחבור אחד. בוא וראה: הראשון הנמצא בבית הכנסת, ומאריך בבית הכנסת - אשרי חלקו, שהוא עומד במדרגת צדיק עם השכינה. וזהו סוד: "ומשחרי ימצאנני". זה עולה במעלה עליונה.

דאקדם - אתחבר בשכינתא בחבורא חדא. תא חזי: ההוא קדמא דאשתכח בבי פנישתא, ואורף בבי פנישתא - זפאה חלקה, דאיהו קימא בדרגא דצדיק בהדה דשכינתא. ודא איהו^{קכ} (משלי ט, י):

"ומשחרי ימצאנני". דא סלק בסליקו עלאה. עד כאן לשונו לענינו.

קטו) עוד הזוכה למדת צדיק: להיות בעל צדקה. וזה פרשו בפרוש בתקונים (מיקון כא; נח, 6), שהוא תקון לאות ברית. וכן לקים מצות ענג שבת. זה לשון

התקונים: ועוד: שכינתא אתקריאת צדקה, וקדשא בריך הוא - בעל צדקה. ובגלות היא עניה, ובניה עניים,

[קטו] כזית בזו"ש: בכזית. [קטו] להיות ראשון ובסדרם כתיב (בראשית יג, יג): "רעים וחטאים" ורע היינו שפגמו בהוצאת ז"ל, ולכן טען אברהם שתיקונם הוא להיות מ"י ראשונים [יסוד יוסף - ר' יוסף פחנא, ס' כד].

תלו ראשית פרק שבועה עשר חכמה

ובגלותא איהי עניה, ובנהא עניים, וקדשא בריך הוא כביכול עני כד איהו בר מאתרה. ובגינה אתמר (ישעיה לג, ז): "הן אראלם צעקו חצה". ובאן אתר איהו עני ואיהי עניה? בצדיק, דאיהו ברית. ובגין דחבו בה ישראל לתתא, איהו "נהר יחרב ויבש" (סס יט, ט), בבית ראשון ושני, ושכינתא איהי בה חרבה ויבשה. ובגין כ

והקדוש ברוך הוא הוא כביכול עני כאשר הוא חוץ למקומו. ובשבילו נאמר: "הן אראלם צעקו חצה". ובאיזה מקום הוא עני והיא עניה? בצדיק, שהוא ברית. ובגלל שישאל חטאו בו למטה, הוא "נהר יחרב ויבש", בבית ראשון ושני, והשכינה היא בו חרבה ויבשה. בגלל שהם גרמו שיאספו ממנו המים, והשכינה נשארה יבשה. זהו שכתוב: "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה".

דאנון גרמין דיתפנושון מנה מיין, ושכינתא אשתארת יבשה. הדא הוא דכתיב (נרמשי) א, ט): "יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה".

וכל העושה צדקה בעני - גורם לנהר היוצא מעדן, היא האם העליונה, להשקות את הגן, שהיא דלת - דלה, עניה. ועני הוא יום השבת; ומי שמקים בו ענג שבת - גורם להשקות את הדלת, והעני נמלא ונקרא נהר; ומי שיש בכחו לעשות ענג שבת ואינו עושה - נהפך לו ענג לנגע צרעת, ומחריב ביתו ורכושו.

קטו) וכל מאן דעבד צדקה במספנא - גרם ההוא נהר דאתמשך מעדן, דאיהי אמא עלאה, "להשקות את הגן" (סס ג, ט), דאיהי דלת - דלה, מספנא. ועני איהו יום שבת; ומאן דמקים בה ענג שבת - גרם לאשקאה ההוא דלת, וההוא עני אתמלי ואתקרי נהר; ומאן דאית לה רשו למעבד ענג שבת ולא עבד - אתהפך לה ענג לנגע צרעת, וחרב ביתה וממונה. עד כאן לשונו. וכן בענש זה אמר בסוף דף יח (ועיי"ש ט, ג; ובהקדמה י, א).

קיז) עוד בתקון כד (סט, ג) בענין ענג שבת: וצריך לקימא בה ענג, דאיהו צדיק דנפק וצריך לקים בה ענג, שהוא צדיק היוצא מעדן, היא בינה, העולם הבא. "להשקות את הגן" - זו השכינה התחתונה. והנהר הוא ואו היוצא מן יוד הא, והולך חמש מאות שנה, שהן חמש ספירות, ומגיע לצדיק להשקות ממנו הגן, שהוא הא. ו"על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו".

מעדן, דאיהי בינה, עלמא דאתי. "להשקות" ק"א - דא שכינתא תתאה. ונהרא איהו וא"ו דנפק מן י"ה, ואזל חמש מאה שנין, דאנון חמש ספירן, ומטי לצדיק לאשקאה מנה גנתא, דאיהו ה"א. ו"על כן יעזב איש את אביו ואת

אמו ודבק באשתו" (נרמשי ג, נד). עד כאן לשונו.

קיח) עוד בענין הצדקה, שיהיה זוכה למדרגת צדיק, פרושו בזהר (נפר ק, ג), זה לשונו: "וכי תאמרו מה נאכל" (ויקרא כה, ט). רבי יהודה פתח: "בטח ביי ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה" (מסילס לו, ג). לעולם בר נש יהא זהיר במרה, וידבק לבה

א טבת

[קיח] כביכול בזו"ש: כביכול איהו וכו'. [קיט] ובגין וכו' בזו"ש: בגין דאינון גרמי. [קכ] יקוו המים וכו'

לעולם יהא אדם זהיר ברבוננו, וידבק לבו באמונה העליונה, בשביל שיהא שלם ברבוננו. כי כאשר יהיה שלם בו, אין כל בני העולם יכולים להרע לו. בוא וראה: "בטח בני ועשה טוב". מהו 'ועשה טוב'? אלא כך שנינו: במעשה של מטה מתעורר מעשה של מעלה. והרי העמידוהו: "ועשיתם אתם" – כביכול אתם תעשו אותם; מפני שהתעוררות שלכם היא, כי אתם עושים למטה ומתעורר למעלה. ועל כן כתוב 'ועשה טוב'. ואין טוב אלא צדיק, שנאמר: "אמרו צדיק כי טוב". כיון שאתם עושים זאת, ודאי מתעורר טוב זה. ואז: "שכן ארץ ורעה אמונה". והכל (ארץ ואמונה) אחד, כדלקמן:

טוב. כיון דאתון עבדין הא, ודאי האי טוב אתער. כדן: "שכן ארץ ורעה אמונה".
וכלא חד.

"שכן ארץ" – ארץ עליונה. כי אין לה מי שיוכל לשכן עמה עד שיעורר טוב זה אליה. כיון שעורר אותו – כביכול הוא עשהו; ואז "שכן ארץ" – שכן בתוכה, אכל פריה, השתעשע עמה. "ורעה אמונה" – זו ארץ. והכל אחד. כמו שנאמר: "ואמונתך בלילות". "ורעה אמונה" – היה נוהג אותה לכל רצונותיה.

קמה דאת אמר (מלס נג ג): "ואמונתך בלילות". "ורעה אמונה" – הוי דבר לה לכל רעותיה.

ואם לא תעורר כנגדה טוב זה – התרחק ממנה ואל תקרב אליה. אל תקרב אל תוך כבשן האש הבושרת. ואם תקרב אליה – ביראה, כירא מן המות. שכן אז האש דולקת ושורפת העולם בשלהבותיה. וכיון שנתעורר כנגדה טוב זה, אז "ותגזר אמר ויקם לה, ועל דרכיה נגה אור".

כדן "ותגזר אמר ויקם לה, ועל דרכיה נגה אור" (ליוז כג, כט).

בוא וראה: בני האמונה מנהיגים את זו לרצונם בכל יום. מי הם בני האמונה? אלו המעוררים טוב זה כנגדה, ואינו חס על שלו, ויודעים כי הקדוש ברוך הוא יתן לו יותר. כמו שנאמר: "יש

במהימנותא עלאה, בגין דיהא שלים במרה. דכד יהוי שלים בה, לא יכלין לאבאשא לה כל בני עלמא. תא חזי: "בטח בני ועשה טוב". אלא הכי תנינן: בעובדא דלתמא אתער עובדא דלעלא. והא אוקמוה (ע" ויק"ר לה, ז): "ועשיתם אתם" (ויקרא טו, ג) – כביכול אתון תעבדון להון; בגין דהוא אתערותא דילכון, דאתון עבדין לתמא ואתער לעלא. ועל דא, 'ועשה טוב' כתיב. ואין טוב אלא צדיק, דכתיב (ישעיה ג, י): "אמרו צדיק כי

קיט) "שכן ארץ" – ארץ עלאה. דהא לית לה דיכל למשרי בהדה עד דיתער האי טוב לגבה. כיון דאתער לה – כביכול הוא עבד לה; וכדן "שכן ארץ" – שרי בגוה, אכל אבה, אשתעשע בהדה. "ורעה אמונה" – דא ארץ. וכלא חד.

קכ) ואי לא תתער לקבלה האי טוב – אתרחק מנה ולא תקרב בהדה. לא תקרב לגו אתון נורא יקדמא. ואי תקרב בהדה – בדחילו, כמאן דדחל מן מותא. דהא כדן נורא דלק ואוקד עלמא בשלהובוי. וכיון דאתער לקבלה האי טוב,

קכא) תא חזי: בני מהימנותא מדברי להאי לרעותהון בכל יומא.

מאן אנון בני מהימנותא? אנון דמתערי

תלח ראשית פֶּרֶק שְׁבַעַה עָשָׂר חֲכָמָה

מפֶּזֶר וְנוֹסֵף עוֹד". מֵה הַטַּעַם? בְּגַלֵּל שְׁזֵה יַעֲוֹרֵר בְּרָכוֹת לְנִגְדוֹ. וְאֵל יֹאמֵר: אִם אַתָּן זֶה עֵתָה, מֵה אַעֲשֶׂה לְמַחֵר? אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ בְּרָכוֹת עַד בְּלֵי דַי, כְּמוֹ שֶׁהַעֲמִידוּהוּ.

דְּהָא קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהִיב לֵה יִתִּיר. כְּמָה דְּאַתָּה אָמַר (מְשֵׁל יֵא, מֵד): "יֵשׁ מְפִזֵּר וְנוֹסֵף עוֹד". מֵאֵי טַעְמָא? בְּגִין דְּהָאֵי יִתְעַר בְּרִכּוֹן לְקַבְּלָהּ. וְלֹא יִימָא: אֵי אַתָּן הָאֵי הַשְׁתָּא,

מֵאֵי אַעֲבַד לְמַחֵר? אֲלֵא קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהִיב לֵה בְּרִכּוֹן עַד בְּלֵי דַי, כְּמָה דְּאוּקְמוּהוּ (שְׁנַח לֵב, ט). עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

1234567

(קכג) וְכֹאֲשֶׁר יִסְתַּכַּל הַמַּעֲיִן בַּמֶּאֱמָר הַזֶּה, יִמְצָא הֵיחֵד הַצְּדָקָה תְּקוּן לְפָנֵים אוֹת הַבְּרִית. וְהַעֲנִין: שְׁכָמוֹ שְׁבַעוֹן הַפְּגָם מִסְתַּלְקִים הַחֲסָדִים מְצַדִּיק, שֶׁהוּא כּוֹלֵל

חֲמִשָּׁה חֲסָדִים, כְּדַפְרָשׁוֹ בְּאֲדָרָא (שֵׁשׁ קַמֵּי, ב), וְהוּא "נִהַר יִחְרַב וְיִבְשׁ" (יִשְׁעִי יֵט, ט), וְלָכֵן נִקְרָא טוֹב (עֵי זֹהֵר וַיִּקְרָא כֵּא, ב); כֵּן בְּצַדְקָה מְמַשִּׁיף הַחֲסָדִים לְהַמְתִּיק הַדִּינִים, וְהוּא יַחֲוֵד גְּמוּרָה, כְּמִבְּאֵר בַּמֶּאֱמָר. וְכֵן מִבְּאֵר יוֹתֵר בְּזֵהֵר (נְמוּקוּסֵי קִיג, ג), זֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן

וְאָמַר: וַיִּלּוֹן לְבַנֵי נִשְׂאָה, דְּלֹא יִדְעִין וְלֹא מְשַׁגְּיחִין בִּיקְרָא דְמַרְיָהוֹן. מָאן עָבַד שְׁמָא קַבֵּי בְּכָל יוֹמָא? הָוֵי אַמָּא: מָאן דְּיָהֵב צְדָקָה לְמַסְכְּנֵי. וְסוּף דְּבִרְיוֹ: זַכָּאָה חֶלְקָה מָאן דְּזָכִי לְמַעַבְדֵּי שְׁמָא קְדִישָׁא לְעֵלְא. בְּגִין כְּךָ צְדָקָה סָלַק עַל כֻּלָּא. וְהֵנִי מְלֵי צְדָקָה לְשָׁמְהָ, דְּהָא אֲתַעַר צְדָקָה לְצַדִּיק לְחַבְרָא לִוְן כַּחְדָּא, וְלִמְהוּי כֻּלָּא שְׁמָא קְדִישָׁא בְּדָקָא יָאוּת. דְּהָא צַדִּיק לֹא אֲתַקֵּן וְלֹא אֲשַׁתְּלֵם אֲלֵא בְּצַדְקָה; דְּכַתִּיב (יִשְׁעִי נֵה,

בְּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: אוֹי לְהֵם לְבַנֵי הָאָדָם, שְׂאִינָם יוֹדְעִים וְאִינָם מְשַׁגְּיחִים בְּכַבוֹד רְבוּנָם. מִיְהוּ הַעוֹשֶׂה שֵׁם קְדוֹשׁ בְּכָל יוֹם? הָוֵי אוֹמֵר: הַנּוֹתוֹן צְדָקָה לְעַנְיִים. אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל הַזּוֹכָה לְעַשׂוֹת שֵׁם קְדוֹשׁ לְמַעַלְהָ. לְפִיכָךְ עוֹלָה צְדָקָה עַל הַכֹּל. וְהַדְּבָרִים הַלְלוּ אֲמוּרִים בְּצַדְקָה לְשָׁמְהָ, שֶׁכֵּן מַעוּרֵר צְדָקָה אֶל צַדִּיק לְחַבְרָם יַחֲדָה, וְלֵהֵיחֵד הַכֹּל שֵׁם קְדוֹשׁ כִּיֵּאוּת. שְׁכֵן צַדִּיק אֵינוֹ נִכּוֹן וְאֵינוֹ נִשְׁלָם אֲלֵא בְּצַדְקָה; שְׁנֵאמַר: "בְּצַדְקָה תִּכּוֹנְנֵי", וְלִכְנֹסֵת יִשְׂרָאֵל נֹאמַר. לְפִיכָךְ: "וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם" וְגוֹמֵר.

(ד): "בְּצַדְקָה תִּכּוֹנְנֵי", וְלִכְנֹסֵת יִשְׂרָאֵל אֲתַמַּר. בְּגִין כְּךָ (וַיִּקְרָא טו, ג): "וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם" וְגוֹמֵר. עַד כְּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

(קכג) וּבַפְּרָט אִם יִזְכֶּה לְהֵיחֵד גְּבָאֵי צְדָקָה, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמַדְרַגַּת צַדִּיק, וְנוֹטֵל שְׂכָר כְּנִגְדָה הַכֹּל. וְכֵן פִּרְשׁוֹ בְּזֵהֵר

וּלְפִיכָךְ: "פִּזֵּר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים" – זֶה צַדִּיק; "צַדִּיקְתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד" – זֶה כֹּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁבַגְלָל זֶה הִיא עוֹמֶדֶת בְּסוּד הַשְּׁלוֹם בְּקִיּוּם שְׁלָם. "רִשְׁעָה יִרְאֶה וְכַעַס" – זֶה מְלָכוֹת הַגּוֹיִים. בּוֹא וְרֵאָה: מְלָכוֹת שְׁמַיִם הִיא בֵּית הַמַּקְדָּשׁ, לְקִים כָּל הָעַנְיִים בְּתוֹךְ צַל הַשְּׁכִינָה; וְצַדִּיק זֶה נִקְרָא גְּבָאֵי צְדָקָה, לְחוֹן וְלִזוֹן לְכָל, שְׁנֵאמַר: "פִּזֵּר נָתַן

לְאֲבִיוֹנִים", זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכֵן בְּכָךְ: "פִּזֵּר נָתַן לְאֲבִיוֹנִים" – דָּא צַדִּיק; "צַדִּיקְתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד" (שֵׁס) – דָּא כֹּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. דְּכֵן בְּכָךְ אֵיְהִי קִימָא בְּרִזָּא דְשְׁלָם בְּקִיּוּמָא שְׁלָים. "רִשְׁעָה יִרְאֶה וְכַעַס" (שֵׁס טו, י) – דָּא מְלָכוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים. תָּא חֲזִי:

ראשית שער הקדשה חכמה תלט

מלכות שמים איהי בי מקדשא, לקימא כל לאביונים. לפיכך גבאי צדקה נוטלים שכר פנגד מספנין בגו צלא דשכינתא; וצדיק דא קב הכל.

אקרי גבאי צדקה, למתן ולמזון לכלא, דכתיב: "פזר נתן לאביונים". בגין כך גבאי צדקה נוטלי אגרא לקבל כלא. עד פאן לשונו. וכל דרוש הצדקה שהעתקנו לעיל (אומ קיס) מבאר שם; ולא העתקנו לשונו, כדי שלא להאריך.

קנד) וגם יבון בכל יום לעשות עצמו צדיק, ויתן צדקה רוחנית. כמו שאמר בתקונים (מיקון יט; לג, ב), זה לשונו: ואלין דיהבין דורונא לך בימינא, דאיהי צדק"ה.

צ' - תשעים אמנים; ד' - ארבע קדשות; ק' - מאה ברכין; ה' - חמשה חמשי תורה. עד פאן לשונו. ובמקום אחר פרוש, כי מצדי"ק הם עשרה קדישים שצריך לענות בכל יום.

קכה) גם הזוכה למדת צדיק הוא להיות 'אוהב שלום ורודף שלום' (אבות ב, יג). פנודע (זוהר נחוקמי קטו, ג; ועוד) כי מדת צדיק נקרא שלום; וכמו שהוא הפריד השלום, כן יבקש לתוף השלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. וכן מבאר בפסוקי דוד המלך עליו השלום (מהליל לה, יג): "מי האיש החפץ חיים, אהב ימים לראות טוב"; ואמר (שם טז, טו): "סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". ובחינת 'אהב ימים לראות טוב' הוא תקון למדת צדיק, ובנגדה אמר: 'סור מרע' - שהוא הנקרא המוציא זרע לבטלה (ע"י זוהר יחי יט, ג); 'ועשה טוב' - יתקן מדת טוב על ידי הצדקה, כמבאר לעיל (אומיות קיס - קכב). וכן לסמך גאלה לתפלה, כמו שפרשו (נרכות י, ג): "והטוב בעיניך עשיתי" (ישעיה לח, ג) - שסמך גאלה לתפלה. ובחינת 'עשה טוב': הבנה, תקון מדת טוב, הנקראת צדיק (זוהר נהר ק, ג), לסוד היחוד. ולכן צריך גם כן שיבקש שלום, כדפרשנו. ובחינה זו היא העשה; ובחינת 'סור מרע' הנוגע לבחינת פגם הצדיק הוא שמירת הלשון מפל דבר הפוגם בה. כדפרשנו לעיל (א, ו) בענין "נצר לשונך מרע" (מהליל לה, יד), שהפוגם לשונו מטמאין אותו, ואין צריך להאריך יותר בזה.

קכו) ובבב"ל תקון מדת השלום הוא שיהיה שומע חרפתו ולא ישיב. שפינן שמדת השלום קטגורו, יקבל דין שמים בסבר פנים יפות. ודוד, מפני שחטא בענין בת שבע, קבל ענשו כאשר חרפו שמעי בן גרא, ואמר (ש"י טו, יא): "י' אומר לו קלל", ושתק.

קכז) גם לתקון אות הברית, שיהיה שח עינים. כי על ידי ראית העין נפגם הברית, כדכתיב (נמדנר טו, ט): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"; לבא ועינא

תמ ראשית פֶּרֶק שְׁבַעַה עָשָׂר חֲכָמָה

תְּרֵי סָרְסוּרֵי דַעְבָּרָה (ירושלמי נרכות א, ה). וְכִשְׁהָעֵין הוּא פָּגוּם נִקְרָא רַע עֵין, כְּאָמְרוּ (משל כג, ו): "אל תלחם את לחם רע עין". וְהַטְעַם: כִּי כְמוֹ שֶׁפָּגַם הַבְּרִית נִקְרָא רַע, כֵּן הַפָּגַם בְּבַת עֵין, שֶׁהִיא יו"ד (וזהר תל"א ר"ב, ג), יִקְרָא רַע; שְׁמוּצִיא רְאוּת הַקֹּדֶשׁ לְבַטְלָהּ וּלְמָקוֹם עָרוּהָ וְכִיּוּצָא. וְכִיּוֹן שֶׁמְצִינּוּ שֶׁתְּקוּן הַבְּרִית הוּא 'סוּר מְרַע', בְּכֻלָּל הוּא שְׁלֵא יִהְיֶה רַע עֵין. וְהֵינּוּ 'סוּר מְרַע' סָתָם – כָּל בְּחִינַת רַע: בֵּין שִׁיחִיָּה בְּעֵין, בֵּין בְּלִשׁוֹן, כְּאָמְרוּ "נִצְרָ לְשׁוֹנֵךְ מְרַע", בֵּין בְּבְרִית; שֶׁבְּכָל־ס צוּדֵק 'רַע', כְּמוֹ שֶׁהֶאָרְכְנוּ. וְהַשׁוֹמֵר הָרְאוּת מִתְקַשֵּׁר בְּחֶסֶד, שֶׁכֵּן אָרְיָה אֵל הַיְמִין, כְּדַפְרָשׁוֹ בַּתְּקוּנִים כַּמָּה פְּעָמִים (מִקוּן ט; קלג, ג). וְסִימָנֶךָ (יחזקאל א, י): "וּפְנֵי אַרְיָה אֵל הַיְמִין". וְ'אַרְיָה' הוּא 'רְאִיָּה'. וְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה כְּוָנָתוֹ לְעוֹלָם לְהַתְקַשֵּׁר בְּיְמִין, אָמַר (נְרַאשִׁית יג, יא): "עַתָּה יָבִיחַ יְדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּח מְרָאָה אֶת"; וּפְרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מדרש אגדה צ' דף כו; ועי' צ"צ טו, א) שֶׁרָאָה פְּרָצוּפָה בְּמַיִם. וְכָל בְּחִינּוֹת תְּקוּנֵי הָעֵינַיִם שֶׁפְּרָשְׁנוּ לְעֵיל (מ, מ"מו), כָּל־ם תְּקוּן לְאוֹת בְּרִית. כִּי יוֹסֵף אוֹחֵז בְּעֵינָיִם, כְּדַכְּתִיב (נְרַאשִׁית מט, כג): "בֵּן פְּרַת יוֹסֵף, בֵּן פְּרַת עָלֵי עֵין". וְגַם בְּבְחִינַת נִתּוּחַ הָעֵין שֶׁם יוֹסֵף אָחוּז (וזהר ויחי רמו, א), כְּדַפְרָשְׁנוּ בְּמָקוֹמוֹכִי. וּבַפֶּרֶט כִּי הִזְרַע מְאוּר עֵינָיו שֶׁל אָדָם (רמב"ם דעות ד, יט), וְכִיּוֹן שֶׁפָּגַם בְּזֶרַע יוֹרֵד מֵעֵינָיו דְּמָעָה, וְהַדְּמָעָה מִמַּעֲטָת הַזֶּרַע, כְּדַפְרָשׁוֹ בְּמַסְכַּת גִּטִין (ע, א), כִּי הַדְּמָעָה גַם כֵּן מְאוּר הָעֵינַיִם.

קכח) גַּם הַנוֹגֵעַ לְתְּקוּן מִדַּת צְדִיק הוּא לְהִיּוֹת חֶסֶד, וְלִזְהַר בְּכָל הַמַּדוֹת שֶׁפְּרָשְׁנוּ בְּשַׁעַר הָאֵהָבָה (יא, ע"ג) שֶׁהֵם מְגִיעוֹת שֶׁיִּקְרָא חֶסֶד – וְהַטְעַם: כִּי מִדַּת צְדִיק נִקְרָא חֶסֶד. וְכֵן פְּרָשׁוֹ בְּאֶדְרָא (נשא קמג, א), זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהֵאֵי אִמָּה חֶסֶד הוּא דְאַתְקָרִי. וְכֵן בְּשִׁלְהֵי אֶדְרַת הָאֲזִינוּ (ל"ו, א). וְכִיּוֹן שֶׁפָּגַם בְּחֶסֶד רְאוּי לְתַפְסֵ בְּכָל מַדוֹת הַחֶסֶד, כְּדַפְרָשְׁנוּ שָׁם. וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם הַסְּגוּף שֶׁעָשָׂה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, כְּדַפְרָשׁוֹ בְּפָרְקֵי הַיְכָלוֹת, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתַקְנוּ בְּשַׁעַר הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק חֲמִישִׁי (א"ח יט); כִּי בַעֲשׂוֹתוֹ אוֹתָם הַדְּבָרִים מְסַתְּלֵק מִכַּחוֹת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה וּמִתְדַבֵּק בְּחֶסֶד.

קכט) וְהַזִּזְכָּה לְמִדַּת צְדִיק הוּא הַזִּזְכָּה שֶׁתְּשַׁרְהָ עָלָיו שְׂכִינָה. כִּי בְהִיּוֹת הַבְּרִית פָּגוּם, נוֹגֵעַ הַפָּגַם בָּהּ, כְּדַפְרָשְׁנוּ. כִּי הַבְּרִית כּוֹלָל מִלָּה וּפְרִיעָה, שֶׁהֵם צְדִיק וְצָדִיק, כְּדַפְרָשׁוֹ בְּפָרְשַׁת אָמֹר (נא, ג). וְאַחַר תְּקוּן הַבְּרִית הוּא הַכְּנָה לְזִכּוֹת אֵל אֶרֶץ הַחַיִּים, כְּאָמְרוּ (מל"ג, ל): "צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ". וְכֵן אָמַר עוֹד בְּזִהַר (שלם קס, א) בְּעֵנֵן עֲצוֹת הַיָּצָר. אָמַר בְּעֵנֵן סְתִירַת עֲצוֹתָיו: אֲנוּן בְּנֵי מְהִימְנוּתָא מֵאֵי קְאָמְרֵי (נמדנר יד, ח):

"אם חפץ בנו יי ונתנה לנו" – בֵּין דִּישְׁתַּדֵּל בְּרַ נֶשׁ בְּרַעוּתָא דְלִבָּה לְגַבֵּי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לֹא בְּעֵי מִנָּן אֵלָא לְבָא. בְּנֵי הָאֲמוּנָה מָה הֵם אוֹמְרִים: "אם חפץ בנו יי ונתנה לנו" – כִּיּוֹן שִׁישְׁתַּדֵּל הָאָדָם בַּחֲפֵץ הַלֵּב אֲצֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵין הוּא מִבְּקֵשׁ מִמְּנוּ

ויסתמרון ההוא רשימא קדישא. שנאמר יי וישמרו הרשם הקדוש. שנאמר: (ישעיה ט, כו) "ועמך כלם צדיקים, לעולם" ועמד כלם צדיקים, לעולם יירשו ארץ.

יירשו ארץ. עד כאן לשונו.

(קל) גם שמעתי לענין תקון אות הברית, שישתדל להחזיר בני אדם בתשובה. כנגד מה שפגם שהוציא זרע לחוץ, וכל טפת זרע היא נשמה העשויה ביד החיצוני, ולכן כנגד זה בני אדם אשר מסורים ביד החיצוני ישתדל להוציאם משם ולהכניסם פנימה לקדש. וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (מהלים נא, טו): "אלמדה פשעים דרכיה, וחטאים אליה ישובו". ונודע כי צדיק נקרא "לשון למודים" (ישעיה נ, ד), כדפרשו בפרשת פינחס (כי, ב).

(קל*) כל אלו הם בחינות פרטיות הנוגעות למדת צדיק. אבל צריך גם לתקן כל בחינות המדות לכל שעור קומה, מפני שפגם הברית נוגע בכל שעור קומה; שהברית כולל ידו"ד, שהוא כלל כל השעור קומה, כדפרשנו לעיל (אות יז). ולכן אמר הרשב"י עליו השלום (וזהר ויקהל יד, ג), והעתקנו לשונו לעיל (אות טו), שאמר בענין פגם הברית: והני מלי, בדלא עבד תיובתא שלמתא, תיובתא דאיהי אתחזיא לחפאה על כל עובדוי. וסוף דבריו: בגין דלית חובה דקשיא קמיה דקדשא בריה הוא כהאי מאן דמשקר ופגם להאי את

קנמא קדישא. על חובא דא כתיב (נחשים למ, י): "וירע בעיני יי אשר עשה". עד כאן לשונו. והטעם כבר פרשנו לעיל (אות טו), כי בברית חתום שם ידו"ד, כמו שאמרנו בתקונים (מיקון כג, סה, ג): "מי יעלה לנו השמימה" (דברים ל, יג) - ראשי תבות 'מילה', סופי תבות ידו"ד. וכשם ששם ידו"ד שרש לכל השמות, כנודע (וזהר משפטים קיד, ג; פקודי כט, ב), כן הברית עקר המקום כל הגוף, והפוגם בו - כאלו פוגם בידו"ד ממש, שהוא כולל כל המדות, ולכן צריך תשובה דאיהי אתחזיא לאחפאי על כל עובדוי. פרוש: כאלו פגם בכל איבריו, וכל מעשיו יהיו פגומים, ועל ידי תשובה זו יתקן הכל.

(קלא) והא כיצד? צריך לעשות מצות בכל איבריו. וכן כתב רבנו יונה עליו השלום ב"שערי תשובה" (שער א, אות לה), זה לשונו: העשירי: להיטיב פעליו בדבר אשר זדה עליו. אם הסתפל בעריות - יתנהג בשיחת עינים. אם חטא בלשון הרע - יעסק בתורה (ערכין טו, ג). ובכל האיברים אשר חטא, ישתדל לקיים בהם המצות. וכן אמרו רבותינו ז"ל (מנחםא נשלח מד): הצדיקים, באותו הדבר שחוטאים הם מתרצים. עוד אמרו (ויק"ר כא, ה): אם עשית חבילות חבילות של עברות, עשה כנגדן חבילות

תמב ראשית פרק שבועה עשר חכמה

חבילות של מצות. (משלי ו, ז"ט) "רגלים ממהרות לרוץ לרעה" יהיו רצין לדבר מצוה. "לשון שקר" - אמת יהגה חכו, ופיו יפתח בחכמה, ותורת חסד על לשונו. "ידיים שפכות דם נקי" - פתוח יפתח את ידו לעגיו. "עינים רמות" - יהא דכא ושח עינים. "לב חדש מחשבות און" - בלבו יצפן אמר התורה, ויהיה הגות לבו תבונות. "משלח מדנים בין אחים" - יבקש שלום וירדפהו. עד כאן לשונו. וכן פרשו רבותינו ו"ל (דריס לג, ג) בפסוק (קהל ג, יט): "החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים". ועוד מאמרים אחרים בענין זה העתקנו בשער זה בפרק חמישי^{כח}, עין שם.

קלג) ועל דרך הסוד: צריך שיהיה רחמן וענו^{כט} - כנגד הראשונה. ויהיה חכם - כנגד השנייה. וכן יטהר מחשבותיו, ושיהיה נכון ובעל תשובה - כנגד המדה השלישית. גומל חסדים - כנגד המדה הרביעית. גבור הכובש את יצרו - כנגד המדה החמישית. בעל תורה לשמה, כדפרשנו ענינו בענין קימת חצות לילה (לעיל ג, טד) - כנגד מדה ששית. יהיה ממתזיקי ידי לומדי תורה - כנגד שתי מדות שביעית ושמינית. שומר הברית כתקונו, כדפרשנו - כנגד המדה התשיעית. יכון בכסוי ציצית - כנגד המדה העשירית. וכן מציאות המצוה הם לתקוניה. ובפרט אם יקבל עליו יסורין, ובכוננתו לטהרה מהקלפות ממה שפגם הוא בה. וכן שיקבע עתים לתורה כנגד עונתה, שהיא בת מלך^ל. ועוד יש כמה פרטים הנוגעים לתקון מדה העשירית, וכבר בארנו מקצתם בשער האהבה (פרקים ט"ט).

קלג) והזוכה לטהר מדת הברית בכל התנאים שפרשנו - יזכה שיהיו מחשבותיו טהורים, ויזכה להיות דבוק בידו^ד. והטעם: פי יו"ד עליונה, שהיא בסוד החכמה, תלויה ביו"ד התחתונה, שהם סוד שני יודי"ן שבא, וכן שני יודי"ן שבשני שמות ירו"ד ואדנ"י, כדפרשו בתקונים (ע"י תיקון כא; מד, ג; וע"י פרדס שער השמות פ"ג); וכיון שהתחתונה היא פגומה, גם העליונה היא פגומה. ובעוד שאין האדם עושה תשובה לטהר מדת הברית הפגומה, אי אפשר שיהיו מחשבותיו טהורות להיות דבק בידו^ד בהיותו עומד בתפלה; והמטהר בריתו - הרי מטהר כפיכול ירו"ד שבו, ויזכה להיות דבק בו.

קלד) וכן פרשו בזהר (לך נה, א), שעל מדת הברית נאמר (דריס ד, ד): "ואתם הדבקים בידו^ד אלהיכם". וכלא תליא והכל תלוי באות זה. ועל כן נאמר: "ומבשרי בהאי את. ועל דא כתיב (איוב יט, כו): אחזה אלוה" - זו שלמות הכל. 'מבשרי' - "ומבשרי אחזה אלוה" - דא שלמותא ממש, מאות זה ממש. ועל כן, אשריהם ישראל,

[קכח] בפרק חמישי וע' להלן בהקדמה לשער המצות אות לג-לד. [קכט] ועניו וכו' וכן אמר (תהלים קלא, א): "לא גבה לבי ולא רמו עיני, כמו שכתבנו שדוד היה תיקון אדם הראשון והיה מתקן חטא אדם הראשון. וחטאו הוא, שפגם באות ברית קודש, והתיקון שלא יתגאה האדם, לכן בחר דוד במדת הענוה. וזה שאמר

דכלא. 'מבשרי' - ממש, מהאי את ממש. האחוזים בו בקדוש ברוך הוא. אשריהם בעולם ועל דא, זכאין אנון ישראל קלא, דאחידן ביה בקדשא בריך הוא. זכאין אנון בעלמא דן ובעלמא דאתי. עליהו פתיב: "ואתם כלכם היום".

האחוזים בו בקדוש ברוך הוא. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. עליהם נאמר: ואתם הדבקים ביי אלהיכם, לפיכך חיים כלכם היום.

הדבקים בידו"ד" וגומר, בגין כך: "חיים כלכם היום".

קלה) ובן בזהר (ויקרא יד, ט), זה לשונו: אכל ישראל, קדישין בני קדישין, דגזעין ושרשין אתבסמו במהימנותא שלמתא קדישא, בשעתא דאתגזר שריא בכלא. דכתיב: "ואתם הדבקים בידו"ד אלהיכם חיים כלכם היום". עד כאן לשונו. השם יזכנו להיות משומרי בריתו ומצותיו, להיותנו דבקים בו.

אבל ישראל, קדושים בני קדושים, שהגזעים והשרשים נתבשמו באמונה השלמה הקדושה, בשעה שנמול שוכן בכל. שנאמר: "ואתם הדבקים ביי אלהיכם חיים כלכם היום".

ובזה נכלל הפרק ונכלל השער הזה.